

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ

ORTAÖĞRETİM MESLEKİ YÖNLENDİRME
PROGRAMININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN, VELİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Feyza TAŞTAN TUNÇ

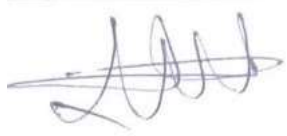

Danışman

Doç.Dr. İsmail GELEN

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Feyza TAŞTAN TUNÇ tarafından, Doç. Dr. İsmail GELEN danışmanlığında hazırlanan “ORTAÖĞRETİM MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN, VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 28.7.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. İsmail GELEN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Şener ŞENTÜRK Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. İlker KÖSTERELİOĞLU Amasya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
... / ... / ...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır

İmza

... / ... / 20...

Feyza TAŞTAN TUNÇ

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : ORTAÖĞRETİM MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN, VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 21/06/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 4

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

İmza

... / ... / 20...

Doç. Dr. İsmail GELEN

ÖZET

ORTAÖĞRETİM MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN, VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Feyza TAŞTAN TUNÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretimi
Yüksek Lisans, Temmuz/2022
Danışman: Doç. Dr. İsmail GELEN

Bu araştırmada ortaöğretimde uygulanan mesleki yönlendirme programının (MYP) öğrenciler, öğretmenler ve veliler açısından değerlendirilerek yönlendirme hizmeti programı ile ilgili var olan ve gerekli olan durumların ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada tarama araştırma türünde betimsel desen kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa ilinde öğrenim gören 270 öğrenci, 270 öğretmen ve 270 veliden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçek araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup 150 öğrenci, 150 öğretmen ve 150 veliden oluşan 450 kişilik grup üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Öğrenci ölçeği AFA uygulaması sonucu KMO değeri .817, Cr alpha değeri .909; öğretmen ölçeği AFA uygulaması sonucu KMO değeri .680, Cr alpha değeri .934; veli ölçeği AFA uygulaması sonucu KMO değeri .864, Cr alpha değeri ise .931 bulunmuştur. Geçerlik analizi sonucunda ölçeklerde ortaya çıkan maddeler 7 faktör (alt boyut) içerisinde gruplandırılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizinde yeterli koşulu sağlayan maddeler ile 120 öğrenci, 120 öğretmen ve 120 veliye bireyi yönlendirme hizmeti programının değerlendirilmesi için uygulama yapılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesi için “Bağımsız Değişkenler T Testi”, “Tek Yönlü Varyans Analizi” ve “Post Hoc test Analizi” kullanılmıştır. Tabloları cinsiyet, sınıf düzeyi, branş, çalışma yılı, sosyoekonomik durum (SED), anne eğitim düzeyi (AED) ve baba eğitim düzeyi (AED) bağımsız değişkenleri açısından yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrenci ölçeğinde MYP ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>,05$). Öğretmen ölçeğinden elde edilen verilerde cinsiyet, branş ve çalışma yılı bağımsız değişkenleri ile MYP arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>,05$). Veli ölçeğinde yer alan AED ve BED değişkenleri ile MYP arasında anlamlı farklılık bulunmamışken ($p>,05$); SED değişkeni ile MYP arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<,001$). Öğretmen-öğrenci-veli ölçekleri toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<,001$). Ölçek alt boyutları ile MYP arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<,001$).

Anahtar Sözcükler: Mesleki Yönlendirme Programı, Mesleki Rehberlik, Meslek Seçimi

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE SECONDARY EDUCATION VOCATIONAL GUIDANCE PROGRAM ACCORDING TO STUDENT, TEACHER, AND

PARENT OPINIONS

Feyza TAŞTAN TUNÇ

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Educational Sciences

Master, July/2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İsmail GELEN

In this research, it is aimed to reveal the existing and necessary situations related to the guidance service program by evaluating the vocational orientation program (MYP) applied in secondary education in terms of students, teachers and parents. For this purpose, descriptive design was used in the survey research type. The sample of the research consists of 270 students, 270 teachers and 270 parents studying in Şanlıurfa. The scale used in the research was developed by the researcher, and its validity and reliability study was conducted on a group of 450 people consisting of 150 students, 150 teachers and 150 parents. As a result of student scale EFA application, KMO value was .817, Cr alpha value was .909; KMO value of teacher scale EFA application was .680, Cr alpha value was .934; As a result of the parent scale EFA application, the KMO value was .864 and the Cr alpha value was .931. The items that appeared in the scales as a result of the validity analysis were grouped into 7 factors (sub-dimensions). In the validity and reliability analysis, an application was made to evaluate the individual orientation service program for 120 students, 120 teachers and 120 parents with items that met the sufficient condition. "Independent Variables T-Test", "One-Way Analysis of Variance" and "Post Hoc Test Analysis" were used to evaluate the results. The tables were interpreted in terms of the independent variables of gender, grade level, branch, years of employment, socioeconomic status (SED), mother's education level (AED) and father's education level (AED). According to the findings, there was no significant difference between MYP and gender and grade level in the student scale ($p > .05$). In the data obtained from the teacher scale, no significant difference was found between the independent variables of gender, branch and working year and MYP ($p > .05$). While there was no significant difference between AED and BED variables in the parent scale and MYP ($p > .05$); A significant difference was found between the SED variable and MYP ($p < .001$). A significant difference was found between the total scores of teacher-student-parent scales ($p < .001$). A significant difference was found between the sub-dimensions of the scale and MYP ($p < .001$).

Keywords: Vocational Orientation Program, Vocational Guidance, Profession Selection

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım günden beri hem ders döneminde hem tez hazırlama sürecimde yaşadığım tüm zorluklara rağmen bana destek olan, motivasyonumu artıran kıymetli danışmanım Doç Dr. İsmail GELEN'e, deneyimlerini ve bilgi birikimini paylaşarak kişisel ve mesleki hayatıma katkıda bulunan Doç. Dr. Bayram ÖZER'e, Doç. Dr. Şener ŞENTÜRK'e teşekkürü borç bilirim.

Çalışma sürecimde her zaman bana destek olan, moralim bozulduğunda beni neşelendirerek motive eden ve hayat arkadaşım değerli eşim Alp Kaan TUNÇ'a, hayatımın her döneminde bana destek olan her zorlandığımda yanımda olan ve ne olursa olsun hep yanımda olacağını bildiğim; bana hem bilgisiyle hem de sevgisiyle yol gösteren biricik ablam Ahsen TAŞTAN GÜRKAN'a, doğduğum günden bu yaşıma kadar bana en kıymetli duygularını veren, doğru olmayı, sabırlı olmayı öğreten maddi ve manevi tüm desteklerini sonuna kadar sarf eden haklarını asla ödeyemeyeceğim canım annem Ayşe TAŞTAN'a ve canım babam Yusuf TAŞTAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Feyza TAŞTAN TUNÇ

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1.GİRİŞ	1
1.1. Giriş	1
1.2. Problem Durumu.....	1
1.3. Problem Cümlesi.....	3
1.4. Araştırmanın Genel Amacı	3
1.5. Araştırmanın Alt Amaçları.....	4
1.6. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	4
1.7. Sayıtlar.....	5
1.8. Sınırlılıklar	5
1.9. Tanımlar.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Eğitim Kavramı ve Eğitimin Amacı Nedir?.....	7
2.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Nedir?.....	8
2.3. Rehberlik Hizmet Türleri	9
2.4. Bireyi Yönlendirme Nedir?.....	10
2.5. Meslek Nedir?.....	12
2.6. Mesleki Rehberlik/Mesleki Yönlendirme.....	12
2.7. Mesleki Rehberliğin Amacı ve Önemi.....	14
2.8. Türkiye’de Kademelere Göre Mesleki Rehberliğin Gelişimi	15
2.9. Mesleki Gelişimi Etkileyen Faktörler	17
2.9.1. Yetenekler	17
2.9.2. İlgiler.....	18
2.9.3. Mesleki Değer.....	19
2.9.4. Yetkinlik Beklentisi	20
2.9.5. Cinsiyet	20
2.10. Mesleki Gelişim Süreci ve Kuramları.....	21
2.10.1. Mesleki Gelişim Süreci.....	21
2.10.2. Ginzberg’in Mesleki Gelişim Kuramı.....	22
2.10.3. Super’in Meslek Gelişim Kuramı	25
2.10.4. Özellik Faktör Kuramı	26
2.10.5. Psikoanalitik Yaklaşımlar	26
2.10.6. Holland’ın Kişilik Kuramı	27
2.10.7. Roe’nun İhtiyaç Kuramı.....	27
2.10.8. Krumboltz’un Sosyal Öğrenme Kuramı	28
2.10.9. Tiedman ve O’Hara’nın Kariyer Kararı Verme Teorisi.....	29
2.10.10. Hilton’a Göre Karar Verme Kuramı	31
2.10.11. Gelatt Karar Verme Kuramı.....	31
2.11. Mesleki Yönlendirme ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi.....	32
2.12. İlgili Araştırmalar.....	37
2.12.1. Yurtiçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	37
2.12.2. Yurtdışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	46
3.MATERYAL VE YÖNTEM	53
3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Çalışma Grubu	53

3.3. Veri Toplama Araçları	55
3.3.1. MYP Öğrenci Ölçeği (Birinci Uygulama)	56
3.3.2. MYP Öğretmen Ölçeği (Birinci Uygulama)	61
3.3.3. MYP Veli Ölçeği (Birinci Uygulama)	65
3.4. Verilerin Analizi	68
3.4.1. Birinci Uygulamaya Dair Uygulanan İstatistik İşlemleri.....	68
3.4.2. İkinci Uygulama (ASIL Uygulama) Verilerine Dair Uygulanan İstatistik İşlemleri	70
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	72
4.1. Öğrenci MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri	72
4.2. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	73
4.2.1. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	73
4.3. Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	75
4.3.1. Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	75
4.4. Öğretmen MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri	76
4.5. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	77
4.5.1. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	78
4.6. Branş Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	79
4.6.1. Branş Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	80
4.7. Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	81
4.7.1. Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	82
4.8. Veli MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri	83
4.9. SED Bağımsız Değişkeni ile Veli MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?	84
4.9.1. SED Bağımsız Değişkeni ile Veli MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	85
4.10. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Bağımsız Değişkenleri ile Veli MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?	87
4.10.1. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Bağımsız Değişkenleri ile Veli MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	88
4.11. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?.....	89
4.11.1. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	90
4.12. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları ile Alt Boyutlar Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?	92
4.12.1. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları ile Alt Boyutlar Arasında Anlamlılık Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum	95
5. SONUÇ	97
5.1. Sonuç	97
5.2. Öneriler	99
5.2.1. Kısa Vadeli Öneriler	100
5.2.2. Uzun Vadeli Öneriler	100
5.2.3. Araştırmacıya Yönelik Öneriler.....	100
5.2.4. Uygulamaya Yönelik Öneriler	101

KAYNAKÇA	102
EKLER	117
EK 1- LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	117
EK-2 LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	120
EK-3 LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	123
EK-4 ETİK KURUL KARARI.....	126
EK 5- ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ	127
ÖZ GEÇMİŞ	128

SİMGELER VE KISALTMALAR

AED	: Anne Eğitim Düzeyi
BED	: Baba Eğitim Düzeyi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MYP	: Mesleki Yönlendirme Programı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Organizasyonu
ORGM	: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Müdürlüğü
SED	: Sosyo-ekonomik durum
SSB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. MYP ölçeklerine katılan öğrenci, öğretmen ve velilerin ölçülen demografik özellikleri.....	4
Tablo 3.2. İkinci uygulama (asıl uygulama)'ya ait katılımcı demografik özellikleri.....	55
Tablo 3.3. Birinci uygulama (pilot uygulama) öğrenci güvenilirlik analizi verileri	58
Tablo 3.4. Öğrenci ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değeri	60
Tablo 3.5. Öğrenci ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı	60
Tablo 3.6. Birinci uygulama (pilot uygulama) öğretmen güvenilirlik analizi.....	62
Tablo 3.7. Öğretmen ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değerleri.....	64
Tablo 3.8. Öğretmen ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı.....	64
Tablo 3.9. Birinci uygulama (pilot uygulama) veli güvenilirlik analizi.....	66
Tablo 3.10. Veli ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değeri	67
Tablo 3.11. Veli ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı	67
Tablo 4.1. Öğrenci MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler.....	72
Tablo 4.2. Cinsiyet bağımsız değişkeni ile öğrenci MYP ölçeğine dair bulgular.....	73
Tablo 4.3. Sınıf düzeyi bağımsız değişkeni ile öğrenci MYP ölçeğine dair bulgular.....	75
Tablo 4.4. Öğretmen MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler.....	76
Tablo 4.5. Cinsiyet bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular.....	78
Tablo 4.6. Branş bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular.....	79
Tablo 4.7. Çalışma yılı bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular	82
Tablo 4.8. Veli MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler.....	83
Tablo 4.9. SED bağımsız değişkeni ile veli MYP ölçeğine dair bulgular	84
Tablo 4.10. AED ile veli MYP ölçeğine dair bulgular	87
Tablo 4.11. BED ile veli MYP ölçeğine dair bulgular.....	87
Tablo 4.12. Öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçekleri toplam puanlarına ilişkin bulgular...	89
Tablo 4.13. Ölçek alt boyutları ile öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçekleri bulgular.....	92
Tablo 4.14. Ölçek alt boyutlarının öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçeklerine göre farklılığın kaynağına dair bulgular	94

1.GİRİŞ

1.1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın genel ve alt amaçları, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlıklar ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmiş ve temel konular ele alınmıştır.

1.2. Problem Durumu

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında uygulanan hizmetlerin temelinde öğrencilerin potansiyellerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin farkındalığını artırmayı; karşılarına çıkan fırsatları değerlendirebilme ve karar verebilme yetilerinin güçlenmesine yardımcı olmayı amaçlayan destek ve yardım sürecini kapsar. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde amaç; bireyi kendi yeteneklerinin farkında olan, çevresindeki eğitsel ve mesleki imkanları etkili kullanabilen, sorumluluk almaktan çekinmeyen, toplum içerisinde sağlıklı olarak yaşamını sürdüren ve kendini gerçekleştirebilen kişiler olarak yetiştirmek şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2017). Bu amaca ulaşmak için rehberlikte bazı hizmetler kullanılmaktadır. Müşavirlik, bireyi tanıma, izleme, bilgi toplama ve yayma, yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri bireylerin gelişimini desteklemek amacıyla sunulmaktadır. Kişilerin kendileri hakkında edindikleri farkındalığı aracılığıyla gelecek amaçlarını belirleyebilmesine ve kişisel potansiyelini kullanabilmesine yardımcı olan yönlendirme hizmeti rehberliğin temel amacına kaynak sağlayan bir alandır.

Birbiri ile bağlantılı olan bu hizmetler sayesinde birey kendini tanıma konusunda başarılı hale gelebilir. Kendi yeterlikleri konusunda bilgisi olan öğrenci yine bu yeterliklerine uygun alan, ders, etkinlik ya da okula gitmeyi tercih eder. Bu süreci etkin bir şekilde sürdürmek için öğrenciyi tanıma çalışmaları, okul/ders/sosyal etkinlik hakkında yapılacak olan bilgi yayma ve toplama hizmeti de önemli yer tutmaktadır. Elde edilen bilgiler ışığında bireyle görüşerek farkındalığını artırma ve aile için konsültasyon hizmeti sunularak yönlendirme hizmetinin yerine getirilmesi hedeflenir (Çam, 2012; Topçu-Kabasakal, 2011). Öğrencilerin tüm eğitim-öğretim sürecinde kendi yetenekleri ve gelişim dönemine uygun olarak bir üst eğitim alanı/kurumuna yönelebilmesi için ihtiyaç duydukları konularda ayrıntılı bilgi ve doğru bilgilere gereksinimleri vardır. Bu bilgilerin bireyin ihtiyacı doğrultusunda ve doğru bir şekilde

ulaşabilmesini sağlayacak eğitsel, mesleki yönelimlerini oluşturacak çalışmalar rehberlik hizmetlerinde yer alan yönlendirme hizmeti alanına girmektedir (Çam ve Aşık, 2010). Yönlendirme, genel anlamda bireyin hayata ve okul sürecine uyumunu kolaylaştıracak meslek, ders ve davranışlara ilişkin bilinçlendirilmesi olarak ifade edilmektedir (Özgüven, 2000).

Kademelere göre yönlendirme ve mesleki rehberlik incelendiğinde ilköğretimde yapılan yönlendirme ve mesleki rehberlik çalışmalarının amacını öğrencinin ne gibi yeteneğe, ilgi alanına sahip olduğunu anlayabilmek ve kendinin farkında olarak gerçekçi bir şekilde değerlendirebilmesine yardımcı olma oluşturmaktadır. Türkiye’de planlı olarak yürütülen kalkınma planları ile rehberlik ve bireyi yönlendirme işlemlerinin gerekliliği anlaşılmış ve planlarda rehberlik ve hizmetleri de yer almaya başlamıştır. Hedeflenen amaçlarda kalkınmayı sağlamak için insan gücünden faydalanmak ve verimli, üretken bireyler olarak yetiştirilmesini gerçekleştirmek için rehberlik ve yönlendirme kavramlarına önem verildiği görülmektedir (Kuzgun, 2000; 2014). Ekonomik kalkınmaya yönelik olarak ülkemizde genç nüfusu doğru şekilde değerlendirmek, iş gücünü ve niteliğini artırmak ve istihdam oranlarını yükseltmek amacıyla mesleki eğitimi geliştirme üzerinde çalışmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2018 raporuna göre genç nüfus oranı, toplam nüfusun %15,8’ini oluşturmaktadır. Nüfusun dağılımı ile eğitim sistemi arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Rehberlik ve yönlendirme hizmetlerini veren psikolojik danışman sayısı ile genç nüfusun oranı arasında dengesizlikler olduğu görülmektedir. Bir rehber öğretmenin sorumlu olduğu kişi sayısının fazlalığı yönlendirme hizmetinin yerine getirilebilmesini etkileyen faktörlerdendir (Korkut, 2007; TÜİK, 2019). Psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi tarafından yapılan çalışmaların etkisi üzerine yürütülen araştırmalara göre rehber öğretmenlerin sunduğu hizmetlerin tanıtılmasında yetersiz kalındığı, bireye yardım konusunda yeterli inanç ve güçlü bir yardım kaynağı olarak görülemediğine ilişkin bulgular saptanmıştır (Özyürek ve Kılıç Atıcı, 2002; Şahin, 2008).

Bireyi yönlendirme toplumda yaşayan insanların verimli, mutlu ve sağlıklı bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri açısından önemli bir hizmettir. Bu hizmetin yeterli ve doğru bir şekilde verilmesi ile etkilenecek başka alanlarda ki başarı yönlendirme hizmetinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ülkemizde bireyi yönlendirme hizmetine ilişkin incelenen makalelerde yönlendirme hizmetinin istenilen

seviyeye gelemediğine dair ifadelere ulaşılmıştır. Bu bağlamda yürütülen çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin, velilerin ve sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin yönlendirme hizmetiyle ilgili görüşlerine başvurulması planlanmıştır.

1.3. Problem Cümlesi

Ortaöğretim kademesindeki mesleki yönlendirme programına ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Genel Amacı

Gelişen ve büyüyen dünyada meslek alanları değişerek evrilmekte ve yeni alanlar ortaya çıkarak seçenekler artmaktadır. Dinamik bir şekilde teknolojinin ilerlemesi, sosyal anlamda bireylere kolay ulaşabilme imkanının artması ve değişen yaşam ihtiyaçları sonucunda meslekle ilgili etkili bir karar verebilmek daha da zor bir hal almıştır. Kişilerin hayatlarında her alanı büyük ölçüde etkileyecek olan meslek tercihi üzerinde daha da dikkatli ve özverili olarak durulması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim süreci geçmişten bugüne öğrencilere sadece bilgilerin verildiği ve aktarıldığı bir süreç olarak ilerlemekten uzaklaşmaktadır (Arslan ve Kılıç, 2000; Engin, 2005). Çünkü öğrenciler okul hayatları içerisinde derslerini öğrenirken belli kurs ve sosyal aktiviteler ile kendi mesleki tercihlerini de oluşturmaya başlayarak bir karar verme durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle bireylerin okul öncesi dönemine kadar küçük yaşlarından başlayarak kendini keşfetmesi ve dünyayı tanıması için farkındalıklarının sağlanması ve desteklenmesi gerekmektedir (Hepkul, 2014).

Bireylerin yaşamlarında bir konuda doğru ve sağlıklı tercih yapabilmeleri için kendisini iyi tanıması ve neler istediğini bilmesi gerekir. Yapılan tercihin sahip olunan imkanlar ile ne kadar yerine getirilebileceği kişi tarafından değerlendirilmelidir. Bu aşamada kişi koşul ve olanaklarına bakarak karar verme becerisini geliştirebilmeye ihtiyaç duyabilir (Kuzgun, 2000).

Bu araştırma rehber öğretmenlerin yönlendirme hizmetini ne kadar etkili sunabildiğini ve bireyi yönlendirmeyi etkileyen etmenleri ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır. Bireylerin yaşamlarında büyük bir yer kaplayan mesleki hayatta verim alabilmek ve mutlu olabilmek için kişiyi doğru şekilde yönlendirmek büyük önem taşımaktadır.

1.5. Araştırmanın Alt Amaçları

Bireyi yönlendirme hizmetinde yerine getirilen çalışmalar ve işleyişi hakkında lisede öğrenim gören öğrenciler, veliler, sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenlerden bireyi yönlendirmeye dair bilgiler toplanmıştır. Araştırmaya katılan taraflardan edinilen verilere göre yönlendirme hizmetinin:

- 1) Bireyi mesleki yönlendirme hizmeti programı (MYP) ile öğrencinin;
 - Cinsiyeti,
 - Sınıf düzeyi bağımsız değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2) MYP ile öğretmenin;
 - Cinsiyeti,
 - Branşı (okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmeni),
 - Çalışma yılı bağımsız değişkeni ile anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3) MYP ile velinin;
 - Sosyo-ekonomik durum (SED),
 - Anne eğitim düzeyi (AED),
 - Baba eğitim düzeyi (BED) bağımsız değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4) Öğrenci ölçeği, öğretmen ölçeği ve veli ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5) MYP ile öğrenci, öğretmen ve veli ölçekleri alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 1.1. MYP ölçeklerine katılan öğrenci, öğretmen ve velilerin ölçülen demografik özellikleri

	Cinsiyet	Sınıf Düzeyi	Branş	Çalışma Yılı	SED	AED	BED
Öğrenci	✓	✓	-	-	-	-	-
Öğretmen	✓	-	✓	✓	-	-	-
Veli	-	-	-	-	✓	✓	✓

1.6. Araştırmanın Önemi ve Gereçesi

Bireyi yönlendirme hizmeti bireyin kendisinden başlar ve çevresine ardından topluma doğru yayılarak geniş bir dağılım gösteren etkileri sahip önemli bir hizmettir. Bu hizmeti doğru biçimde yönlendirmek bu açıdan çok önemlidir. Okullarda rehber öğretmenlerin, yöneticilerin ve branş öğretmenlerinin bu hizmetin etkililiği hakkında

sorunlar yaşandığı ve öğretmenlerin bireyi yönlendirme ile ilgili yeterli donanıma sahip olmadığı, okulda rehber öğretmenlere düşen öğrenci sayılarının fazla oluşunun bireyi yönlendirme hizmetinin kalitesini düşürdüğü gözlenmiştir (Aşık, 2008). Bireylerin kendi özellikleri ile uyumlu bir alana yönelebilmesi ve yöneldiği alanda başarı gösterebilmesi için rehberlik hizmetlerinden yararlanması gerekmektedir. Rehberliğin en temel amacı, bireyin kendini tanımasına yardımcı olmak ve yaşamdaki kararlarını etkili bir şekilde alabilmesini desteklemektir (Özgüven, 2000; Sak, 2004). Okulda öğrenciler kendilerini keşfederek uygun bir alana/mesleğe yönlendirmede Milli Eğitim Temel Kanunu “Ferdin ve toplumun ihtiyaçları” temel ilkesini göz önünde bulundurur (MEB, 1973). Ülkemizde bireyi yönlendirme etkinlikleri daha çok ortaöğretim düzeyinde yoğunlaşmış olsa da erken çocukluk döneminden itibaren verilmesi gereken bir hizmettir. Yönlendirme hizmetleri, bireylerin kendilerini tanımasını sağlamak ve eğitim yaşantısını, meslek seçimini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin yönlendirme hizmetini erken çocukluk döneminden başlayarak yükseköğretime kadar alması bu hizmetten yararlanılması amaçlanmaktadır. Bireylerin ortaöğretim sürecine devamlılığı ya da başka bir alana yöneltilmesi seçenekleri mesleki gelişimin kritik noktalarını oluşturmaktadır (Yeşilyaprak, 2013; Yüksel ve Yüksel, 2012).

Rehberlik hizmetleri içinde bireylerin yaşamını etkileyen en önemli hizmetlerden biri olan yönlendirmenin ne durumda olduğu ve nasıl geliştirileceğine dair çözüm yolu oluşturması açısından yapılması gereken bir çalışmadır. Literatürde bireyi yönlendirme hizmetine ilişkin yeterli ve etkili araştırma sayısının az oluşu bu konunun işlenmesi üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

1.7. Sayıtlar

Araştırmaya katılan bireylerin verdikleri cevapların gerçek görüşlerini yansıttığı kabul edilerek değerlendirilmiştir.

1.8. Sınırlılıklar

-Araştırma verileri sadece Şanlıurfa ili Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan resmi liselerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

-Elde edilen veriler 2021-2022 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Rehberlik: “Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, bireyin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitesini kendine en uygun düzeyde geliştirmesi” olarak tanımlanmaktadır (Kepçeoğlu, 1996).

Bireyi Yönlendirme Hizmeti: “Öğrencilerin okul yaşamına, izleyecekleri derslere uyumlarını sağlamayı amaçlama, seçecekleri meslekleri yönlendirme işi” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK]).

Meslek: Bir kimsenin hayatını kazanmak amaçlı yerine getirdiği, kuralları toplum tarafından çizilmiş olan ve belirlenmiş ölçülerdeki bir eğitimle kazanılan, bilgi ve becerilerin kullanılmasına dayalı bir bütün olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 1995).

Mesleki Rehberlik: Gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleri olarak tanımlanabilir (Yeşilyaprak, 2004).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim Kavramı ve Eğitimin Amacı Nedir?

Eğitim kavramı Türk Dil Kurumunda “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın yanında birçok eğitimci tarafından eğitimin tanımı yapılmıştır. Eflatun eğitimi, insana sahip olabileceği en iyi olgunluk düzeyine çıkarmak olarak açıklarken; Jean Jack Rousseau “*Tabiata göre insan yetiştirmek.*” olarak tanımlamıştır (Bay, 2011).

Eğitim, çevredeki unsurların düzenlenmesi ile bireylerde ortaya çıkan istendik davranış değişikliğidir. Buna göre eğitimle bireyin kendinde var olan özellikleri ile kalması yeterli görülmemekle daha iyi donatılması amacıyla istendik davranışların edinimi hedeflenmektedir. İstendik davranışların kazanılması öğrenme sürecini kapsamaktadır (Sönmez, 1986). Durkheim’ın eğitime ilişkin görüşlerinde sosyolojinin etkisi bulunmaktadır. İnsanların davranış biçimlerini gözlemlerken bu davranışlarda dışarıdan gelen bir kuvvet ile zorlandığını açıklamak istedi. Bunlar bireylerin uymak zorunda kaldıkları birtakım gelenek ve değerler, yasalar, sosyal alışkanlıklar olarak bireyler üzerinde grup etkisi şeklinde işlev görmektedir. Yani birey toplumun kültürünü kabullenmek zorunda kalarak zorunlu bir davranış değişikliği içerisine girmektedir (Ottoway, 1968).

Eğitim, bireyin ihtiyacı olan beceri, bilgi, tutumu elde ederek kişiliğinin oluşum ve gelişimini temel alan ve bireyi yetişkin hayatına hazırlayan bir süreçtir (Tezcan, 1997). Eğitimin en genel olarak kabul edilen “*Eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir*” tanımı bu şekilde ifade edilmektedir (Ertürk, 1997).

Eğitim, insanı kazanması gerektiği gayelere ulaştırmak için bireylerin davranış, akıl ve duygularını geliştirmeyi amaçlayan yapıdır. Eğitim, insanı çocukluğundan itibaren yalnızca bilişsel olarak yüksek düzeye getirmeyi değil; var olan yani doğuştan gelen yeteneklerini yaşam boyunca geliştirmesini ve karşısına çıkan yeni-farklı şartlara uyum sağlamasını hedefler. Yani birey kendi davranışlarını, düşüncelerini değiştirebilecek dengeli bir kişiliğe bürünür. İnsanı dengeli kişiliğe ulaştırırken diğer bir yandan kişinin sahip olduğu ulusal kültürü, değerleri ile evrensel kültürün

getirilerini harmanlayarak insanı eğitmek gerekir (Tanilli, 1989). Eğitim, bireyin doğumdan itibaren kişiliğini geliştirebilmesi ve sosyal hayat içerisinde kendisine yer bulabilmesi için ihtiyaç duyulan beceri, anlayış ve bilginin elde edilmesine yardım etme faaliyetidir (Oğuzkan, 1981).

Eğitim, bireyin toplumsal yaşama adapte olmasını sağlayan bireyde fiziksel, zihinsel ve geleneksel yapıları geliştirmeyi amaçlayan ve bunun için oluşturulmuş araçların uygulamasıdır. Eğitim ile kazanılmak istenen amaçların başarısı, toplumun ve bireyin gereksinim ve hedeflerinin tutarlı olup olmadığına göre ölçülerek ortaya çıkabilir. Eğitim amaçları gerçeklikten uzaklaşırsa birey, birey için harcanan zaman ve maddi kaynaklar boşa harcanmış olur (Adem, 1977).

Eğitim hakkında yapılan başka bir tanımda bireye toplumun sahip olduğu davranış, yönelim, yetenek örüntülerinin kazandırılması olarak ifade edilmektedir. İnsanın sosyalleşmesi ve kişisel gelişiminde kontrolü sağlamak amacıyla okul etkinliklerini kapsayan toplum bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirel, 1993).

2.2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Nedir?

Rehberlik kavramı incelendiğinde Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “Öğrencilerinin sorunlarını öğrenerek onlara yardımda bulunma” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK]). 2017’de yayınlanan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde rehberlik hizmetlerinin amacı; kendi yeterliklerinin farkında olan, kişisel, eğitsel ve mesleki alandaki seçenekleri değerlendirebilen, sağlıklı kararlar alarak bunun sorumluluğunu üstlenebilen mutlu, sağlıklı ve üretken bireylerin oluşmasına yardımcı olmaya yönelik verilen hizmet olarak açıklanmaktadır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü [ORGM], 2017). Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (American Counseling Association)’nin 1997 yılında ifade ettiği profesyonel olarak psikolojik danışma ve rehberlik açıklaması “Ruh sağlığı, psikoloji ve gelişim ilkelerinin; bilişsel, davranışsal ve etkileşimsel müdahale stratejileri aracılığıyla, bireyin iyi oluşu, kişisel ve meslek gelişimi ile patoloji konularını ele alacak şekilde uygulanmasıdır” olarak tanımlanmaktadır (Hackney ve Cormier, 2008).

Rehberlik; bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları çözmeye, kendini anlayıp değerlendirmesine, var olan potansiyelini en etkili biçimde değerlendirmesine, toplumla ve kendi benliği ile uyumlu ve sağlıklı iletişim kurabilmesine ve bunların

sonucunda kendini gerçekleştirmesine destek olmayı hedefleyen uzmanlar tarafından kişilere sunulan psikolojik yardımdır (Kepçeoğlu, 1996).

Rehberlik hizmeti bireylerin korku, çekingenlik, çabuk öfkelenme, aşırı heyecan gibi günlük yaşamlarını zorlayacak durumlardan psikolojik yardım yolu ile yardımcı olunma sürecini kapsar (Özgüven, 2000). Rehberlik; bireyin kendini gerçekleştirme yolunda öz yeterliklerini ve çevresindeki imkanları en iyi şekilde tanınmasına ve bilmesine yardımcı olan, şimdi ve ileriye dönük kişisel ya da eğitsel planlamasına yönelik destek sağlayan ve kişinin kendi isteği ile sürdürülen sistematik bir yardım sürecidir (Akbaş, 2005). Psikolojik danışmanlık ve rehberliğin temelinde yatan amaç kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlamada yardımcı olmaktır. Bireyin üretken ve mutlu olabilmesi için; içsel motivasyonunu sağlayarak kendini destekleyebilmesi, plan yaparak zaman kontrolünü elinde tutabilmesi, kendi öğrenme yollarının farkına varabilmesi, sosyal ilişkilerinde ulaşılmak istediği doyumunu elde edebilmesi, kendi özellikleri ile barışık ve olumlu benlik algısı geliştirebilmesi gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir (Kuzgun, 2003). Bireyler günlük yaşamlarında karşılarına çıkan birçok sorunla başa çıkabilirken bazen de karşılaştığı sorunları çözme aşamasında kendini yetersiz ve güçsüz hissedebilir. Bu durumda tanımlayamadığı ve üstesinden gelemediği sorunu çözümlenebilmek amacıyla uzman birinin desteğine ihtiyaç duyar (Tan, 2000).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık; kendini tanıma, sahip olduğu özellikleri kabullenme ve bu özelliklerini geliştirme sürecinde her yaştan bireylere ihtiyaç duydukları yaşam becerilerini kazandırmak için uzman kişiler tarafından verilen psikolojik destek sürecidir (Yeşilyaprak, 2013).

2.3. Rehberlik Hizmet Türleri

Okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri doğrudan öğrencilere yönelik hizmetleri içerirken yine verimi ve etkililiği artırmak adına dolaylı hizmetleri de yerine getirmektedir (Çam, 2012). Bu hizmetler; psikolojik danışma, bireyi tanıma, ortama alıştırma (oryantasyon), bilgi verme, yönlendirme-yerleştirme, sevk ve izleme gibi doğrudan hizmetlere ek olarak konsültasyon, okul psikolojik danışma ve rehberlik programının hazırlanması, aile ve çevre ile ilişkiler ve araştırma geliştirme hizmetleri ile dolaylı olarak bireyin yararı için yürütülen faaliyetleri içermektedir (Taşdelen, 2005).

Gelişen dünyada karmaşık, komplike bir hal alan yaşam ile okul çeşitleri ve programlar artmış ve seçenekler çoğalmıştır. Bu açıdan bireyi doğru biçimde isteğine, ilgisine ve yeteneğine uygun olarak bir alana kanalize etme okullarda yapılan rehberlik hizmetlerinin önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır (Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006). Öğrenciler, okul seçiminin yanında bireysel özelliklerine en uygun alanı, dersleri seçebilmesi gerekmektedir. Çünkü yapılan seçimler bireyin başarılı olabileceği alan içerisinde olmazsa kişi kendini yetersiz görerek mutsuz olur ve okuldan uzaklaşabilir. Bunun için rehberlik hizmetleri bireyi kendisiyle barışık, yeteneklerinin farkında, topluma uyum sağlayabilen, demokratik kişiler olarak yetiştirmekte ihtiyaç duyulan bir alandır (Binbaşoğlu, 1989).

Rehberlik hizmeti yürütülürken diğer öğretmenlerinde etkinliklerde bulunması ve iş birliği içerisinde olması gereken bazı durumlar olabilir. Branş öğretmenlerinin yapabileceği rehberlik hizmetleri; bireylerin yeni duruma alışmasına yardımcı olma, bireyi tanıma, ihtiyacı olan konularda bilgi verme gibi hizmetler ile destek olarak bireyi tanıma ve yönlendirme hakkında rehber öğretmenlere destek sağlanabilir ve öğrenciler açısından olumlu ruh sağlığı geliştirme de katkı da bulunulabilir (Kuzgun, 2008).

2.4. Bireyi Yönlendirme Nedir?

Yönlendirme kavramı hakkındaki açıklamalar incelendiğinde TDK'nin yaptığı tanımında “ *Öğrencilerin okul yaşamına, izleyecekleri derslere uyumlarını sağlamayı amaçlama, seçecekleri meslekleri yönlendirme işi.* ” olarak açıklanmıştır (TDK). Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ORGM) tarafından 2018'de yayımlanan ‘Rehberlik Hizmetleri Plan Hazırlama Kitapçığı’nda yönlendirme kavramı tanımlanmıştır. Buna göre yönlendirme; kişilerde olumlu kendilik algısını oluşturmak amacıyla var olan potansiyelini ortaya çıkarmak için bireyin ilgi, yetenek, kişilik özelliği ve isteklerini de dikkate alarak yürütülen çalışmaların yardımıyla kişinin kendini tanımasını, neler yapabileceğinin farkında olmasını, doğru kararlar alabilmesini hedefleyen ve sürekli devam eden rehberlik hizmeti olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmetin sağlıklı olması için bireyi tanıma çalışmalarına ve bireyi bilgilendirme hizmetine dikkat edilmesi gerekmektedir (ORGM, 2018). Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde yönlendirme hizmeti; eğitsel, kişisel/sosyal ve mesleki alanlardaki etkinliklerin bütün olarak değerlendirilmesi ile bireyi ihtiyaçları yönünde bir mesleğe, üst eğitim kurumuna, okula, etkinliğe, derse

yönlendirmeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda kişiye sunulan alternatifler tavsiye niteliği taşır (ORGM, 2017).

Yönlendirme; bireylerin kişisel ve sosyal alanlarda katılımını sağlayabilmesi amacıyla kendi özellikleri-yeterlikleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlama, mesleki gelişimini tamamlayabilmesi için gerekli olan mesleki olgunluğa erişebilmesine yardımcı olma, karar verme - sorumluluk alma mekanizmalarının güçlenmesine katkıda bulunma ve geleceğini kendi potansiyelinin ışığında tasarlayabilmesine destek olmayı hedefleyen etkinlik ve çalışmaların bütünüdür (Engin, 2005).

Yönlendirme kavramı, içerisinde taşıdığı anlam ile bireyin başkasının kontrolü ile bir yöne doğru meyletmesini sağlamak gibi bir anlam taşısa da aslında bireyi bilgilendirme, içinde bulunduğu endişe verici durumlardan kurtulmasına yardım ederek özerkliğini kazanmasına yardım etme süreci olarak rehberlikte yer alır (Özgülven, 2000). Her insan birbirinden farklı özelliklere sahiptir ve ilgi, tutum, yetenek gibi alanlar da bu özelliklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda rehberliğin yönlendirme hizmetinin önemi daha büyük bir anlam taşımaktadır. Değişen dünyada çeşitlenen okullar, meslek alanları ve fırsatlar yelpazesi sonucunda bireyin ihtiyacı ve yeterliliği doğrultusunda bir alana yönlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü yaşamın büyük bir bölümünü oluşturan meslek hayatı bireyin mutluluk, verimlilik düzeylerini etkileyen en önemli faktördür. Okul rehberlik servislerinin yapacağı çalışmalar ile bireyi tanımak ve yönlendirmek rehber öğretmenler için kritik görevlerdendir. Çünkü bireyi yöneltirken hem bireysel özellikleri hem de toplumun ihtiyacı olan insan gücü gereksinimini göz önüne alınması gerekmektedir (Halmatov, 2014).

Her birey kendi özelliklerine göre gelişim gösterir. Bu nedenle gelişim bireyseldir. Her bireyin farklı bir gelişim serüveni içerisinde olması bireylerin ayrı ve kendilerine özgü dünyaları olduğunu göstermektedir. Bu ifadelere göre rehberlik hizmetleri yerine getirilirken bireyin biricikliği ve kendine özgü gelişimi dikkate alınmalıdır. Yapılan seçimler ve verilen kararlar bireyin özelliklerine paralel olarak verilirse mutlu, üretken ve alanında başarılı bireylerin yetişmesi sağlanır. Bu bağlamda rehber öğretmenler bireylerin kendini tanıması ve özelliklerini fark etmesine yardımcı olarak bu özelliklerine en uygun seçimi yapmalarına destek olmalıdır. Bu yardım ve destek süreci bireyi yönlendirme olarak değerlendirilmektedir (Öksüz, 2005). Bireyi yönlendirme hizmeti; öğrencinin kendisi hakkında ve çevresindeki seçenekler

hakkında bilgi edinerek bu bilgileri değerlendirip kendi özelliklerine uygun ders içi ya da ders dışı faaliyetlere, üst eğitim kurumlarına, eğitici kollara, mesleğe ya da işe yönlendirme ve yerleştirme çalışmalarının tümüdür (Taşdelen, 2005).

2.5. Meslek Nedir?

Meslek kavramı bireylerin hayatlarındaki birçok alana etki eden geniş kapsamlı bir kavramdır. Kişilerin özel hayatları ve sosyal hayatlarındaki mutluluğunu etkileyen bir yapıya sahiptir. Mesleğe sahip olmak ekonomik yeterliğin ötesinde bireylerin kendini gerçekleştirme süreçlerini içeren önemli bir etkiye sahiptir.

Meslek getirilerinden söz ederken aklımıza öncelik olarak gelir sağlama yönü gelmektedir. İnsan psikolojisi perspektifinden bakıldığında meslek edinmenin psikolojik ve sosyal yönü de karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik, fizyolojik ve sosyal alanlardaki doyumun maksimum düzeyde doyurulması doğru bir meslek tercihi ile olmaktadır (Yeşilyaprak, 2000).

Meslek; kişinin yaşamını sürdürebilmek ve idame ettirmek için yaptığı, yapısı ve kuralları çevre tarafından belirlenmiş, gerekli eğitim ve bilgi beceriler vasıtasıyla yapılan etkinliklerin tümü olarak ifade edilmektedir (Kuzgun, 1994).

Geçmişten günümüze kadar tüm toplumlarda bir bireyin yerine getirmesi gereken önemli olarak görülüne gelişim görevlerinden biri mesleğini seçmesi olarak görülmektedir. Bu önemli gelişim görevini yerine getirebilmesi için bireyin neyi istediğini ve hedefleri doğrultusunda ne gibi yetenek ve olanaklara sahip olduğunu sağlıklı bir şekilde karar vermesi gerekmektedir. Meslek hayatı bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünü oluşturduğu için hayatında verdiği en önemli seçimlerden biridir. Teknolojinin gelişmesi ile beraber değişen meslek alanları yok olan ya da yeni gelen meslek dallarının artması ile hangi mesleğe yönelmenin doğru olacağını görebilmek ve takip edebilmek gittikçe güçleşmektedir. Bu nedenle meslek sahibi olma yönünde verilen mesleki rehberlik hizmetinin profesyonelce yerine getirilmesi gerektiği görülmektedir (Eryetiş, 2016).

2.6. Mesleki Rehberlik/Mesleki Yönlendirme

Bireylerin kendilerine yönelik yeterlik algısı ilgi, kişilik özellikleri, beklentileri ve yeteneklerine en uygun mesleğe yönelmesine yardımcı olmak; bu bağlamda meslekleri ve özelliklerini tanıtmak, bireylerin meslek seçerken karşılaşma ihtimali

olan zorluklara aza indirmek için gerçekleştirilen çalışmalara “Mesleki Yönlendirme/ Mesleki Rehberlik” olarak adlandırılmaktadır (Bal, 1998).

Özellikle merkezde öğrencinin olduğu eğitim modelinde bireylerin meslek seçmede konusunda karşısına çıkabilecek sorunlara yardımcı olmak ve kendisine uygun bir mesleğe yönlendirmek için etkili bir rehberlik çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle mesleki yönlendirme çalışmalarının ilköğretim düzeyinden itibaren sunularak bireyi doğru tanıma ve doğru yönlendirme konusunda gerekli hizmet yerine getirilmeli ve bu hizmet ekstra bir hizmet olarak görülmemelidir (Erdem, 2006, s.8). Bu sebeple bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları problemlere çözüm yardımı getirirken asıl amaç bireyin problemi çözme yönündeki becerisinin gelişmesine de olanak sağlamak olmalıdır. Çünkü rehberlik hizmetleri eğitimle bir bütün ve eğitimin tamamlayıcısı konumunda önemli bir görev üstlenmektedir (Kuzgun, 1994; Özsoy, 1987).

Mesleki rehberlik, bireylerin birçok meslek dalı arasından kendine en uygun olanı araştırıp seçmesi ve seçilen mesleklere hazırlanarak mesleki olarak kendilerini ileriye taşımaları için yapılan bir hizmettir (Yeşilyaprak, 2000). Mesleki yönlendirme, psikolojik danışma ve rehberlik alanından uzman liderliğinde, diğer öğretmen ve çevrenin de katkılarıyla yürütülmektedir. Mesleki rehberlik; bu anlamda bireyi tanıma, mesleği tanıma ve birey-meslek arasındaki özellikleri kullanarak bağlantı kurmasına yardım etme süreci olarak özetlenebilir. Meslek seçmek; kişinin meslekleri çeşitli yönleriyle araştırarak kendi değer ve beklentilerine yönelik olanı belirlemesi, kendi hedeflerine göre pozitif yönleri daha fazla olan bir mesleğe yönelmesi ve bu yönde karar vermesidir (Kuzgun, 2000).

Mesleğe karar vermek ve o yönde eğitim almak ayrıntılı düşünüldüğünde bireyin hayatının büyük bir bölümünü nasıl geçirmek istediğine yönelik bir vermesi olarak değerlendirilebilir. Bu geniş perspektiften bakıldığında bir mesleğe karar vermek kişinin hayatında vereceği en kritik kararlardan biri olarak gözükmektedir. Bu amaçla bireylere mesleki seçimin etkileri ve önemi konusunda bilinçlendirebilmek mesleki rehberliğin görevleri arasında yer alabilir. Meslek seçimi bireyin hayatını etkilediği kadar toplumsal yaşamı da etkilemektedir. Toplumunu yapılandıracak ve güçlendirecek insan gücünün doğru alanlarda hizmet vermesi ve bireylerin ilgi ve yeteneklerinin olduğu alanlarda enerjilerini tüketmeleri verimli bir toplumsal gelişimi de beraberinde getirmektedir (Yeşilyaprak, 2000).

2.7. Mesleki Rehberliğin Amacı ve Önemi

Mesleğe yönlendirme; bireylerin bireysel, sosyal ve ekonomik açıdan kendilerine ve topluma en fazla yararı sağlaması amacını da kapsamalıdır. Bunun sonunda doğru iş tercihi ile bireylerin kişisel memnuniyeti ve toplumsal kalkınma hedefine katkı sağlanmaktadır. Mesleğe yönlendirmede gelişen ve değişen dünyanın getirileri ve bireylerin kendilerine ait değer ve meslekten aldığı doyum kriterleri de göz önünde bulundurularak bu hedefe yönelik gençler yetiştirilmelidir (Özcan, 1985). Geniş açıdan bakıldığında mesleğini yaparken keyif alan ve severek yapan kişi sayısı ne kadar fazla olursa ekonomik ve toplumsal kalkınma ve iyileşme de o derece yüksek olur. İnsan kaynağını doğru yönlendirme ve üretimin en önemli parçası olan insanı daha aktif hale getirmek bu açıdan çok önemlidir (Byster, 2005). Mesleğe yönlendirmede önemli olan faktörler içerisinde kişinin yetenekleri ve meslek özelliklerinin uyumu haricinde kişinin icra ettiği meslekte mutlu olması da büyük önem taşımaktadır. Çünkü mesleki olarak doyum sağlayamayan kişiler bir süre sonra depresyon, tükenmişlik gibi psikolojik sorunlarla karşılaşabilir ve hem işteki verimi hem kendi özel yaşamında alacağı doyum iki yönlü olarak azalabilir. Bu yüzden yönlendirme yaparken meslek ve kişi arasındaki uyum oldukça önemlidir ve çok iyi gözlemlenmesi uzun süreçte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mesleğe yönlendirme, rehberlik hizmetleri içerisinde bir süreç olarak değerlendirilmeli ve okul öncesinden başlayarak bireylere sunulmalı; hizmet sunulurken bireylerin gelişim dönemleri ve özellikleri göz önünde bulundurulmalı; bireylere meslekler ve iş yaşamı hakkında bilgiler güncel olarak takip edilerek sunulmalı; birey meslek seçerken herhangi bir seçim yönünde baskı altında tutulmamalıdır. Çünkü mesleki karar bireylerin yaşam boyunca yaptıkları işten alacakları doyum sonucunda elde edecekleri mutluluk ve bununla beraber gelen iş yaşamındaki başarı düzeyini de içerir. Bu nedenle mesleğe karar verme süreci kısa zamanlı bir süreç değildir ve bireyin yaşam boyunca gösterdiği gelişim, özellikleri ve yönelimlerine göre şekillenerek kişinin kendini ve meslekleri tanıması ile devam eden sürekli bir etkileşim halinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mesleki olarak kişinin kendini tanıması ve değerlendirmesi ve bireysel mesleki gelişim süreçlerini nasıl yaşadığına önem verilmesi gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2000).

2.8. Türkiye’de Kademelere Göre Mesleki Rehberliğin Gelişimi

Rehberlik hizmetlerini geliştirecek ve yürütecek uzmanların yetiştirilmesi için 1953-1954 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsünün Pedagoji ve Özel Eğitim alanında rehberliğin eğitim psikolojisinden ayrılarak ayrı olarak okutulması ve sunulması için kitap ve içerikler yayınlanmıştır. Bunun akabinde 1960’lı yıllardan sonra kalkınma planlarında rehberlik hizmetlerinin önemi ve gerekliliğine planda yer verilmiştir. İnsan gücünün en doğru şekilde değerlendirilmesi ve verimi artıracak üreticiler yetiştirilmesi amacıyla rehberliğe ayrı bir yer ayrılmıştır. Bu kapsamda 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında iş yaşamı da dikkate alınarak yaşam boyu öğrenmenin doğru planlaması, mesleki teknik eğitime ortaöğretimde okul sistemiyle bütünleşmiş hale gelmesine öğrenci merkezli ve öğrencini yeterlik alanlarına dayalı olan eğitim modelleri benimsenerek mesleki rehberliğin eğitim sistemi içerisinde daha geniş kapsamlı yer almasının destekleyici etkileri yer almıştır. İlk defa 1961 de Milli Eğitim Şurasında yer verilen rehberlik konusu sonraki şuralarda da gerekliliği ve önemine yer verilen alan olarak karşımıza çıkmıştır.

Eğitim-öğretim faaliyetleri bireylerin hem çevresinde hem de okullarda devam eden ve doğumdan itibaren başlayan bir süreçtir. Bu süreç içinde bireylerin gitmek istedikleri okulları seçmeleri konusu kritik ve önemli konular arasında kendini göstermektedir. Özellikle ortaöğretim düzeyine geçerken gidilecek okulun seçimi ayrı önem taşımaktadır (Cengiz, Titrek ve Akgün, 2007). Bunun nedenleri arasında iyi bir ortaöğretimin iyi bir lisans eğitiminde yer alabilmede yardımcı etkisi olacağı düşüncesi ile uzun vadeli seçimlere de yön verdiği düşüncesidir. Yani kişi lise seçimleri ile ileride seçebileceği muhtemel meslek grupları hakkında belli düşüncelere sahiptir. Bu nedenle ilköğretim basamağından itibaren bireyin kendini doğru tanımasına ağırlık verilmesi gerektiğinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Milli Eğitim Temel Kanunu’nda bireylerin kendi bilgileri, becerileri ve yetenekleri yönünde eğitilmesi konusuna yer verilerek yapılan yönlendirme çalışmalarının sonraki adımları da daha sağlıklı belirlenmesi adına önemli bir etken olarak sunulmuştur. Bireyleri yönlendirirken dikkat çeken nokta ilgilerin kalıcılığı konusu üzerinde durulması gerektiğidir (Kuzgun, 2000). İlköğretim döneminde bireylere sunulan mesleki rehberliğin amacı öğrencilerin mesleki tercihlerini yaparken doğru adım atması ve sağlıklı ilerleyebilmesi üzerine kuruludur. Bu nedenle ilköğretim dönemi mesleki rehberlik hizmetleri doğru yönlendirme için ön koşul basamak olarak görülebilir. Kişi

bu dönemler içerisinde kendi ilgi ve yeteneklerini keşfederek bilinçli ve tutarlı seçim yapmada geçici deneme ve seçimler ile kendini sınar ve gözlemler. Bireylerin okudukları kademeler yükseldikçe değişik mesleki seçimlerin kendine uygun olduğunu düşünen birey zamanla en doğru olanı aralarından seçerek ilerler. Böylece daha isabetli ve mesleki doyuma ulaşabileceği kararlara ulaşır (Kesici, 2007). Bu nedenle ortaöğretimde mesleki olarak gelişim özelliği olarak ortaya çıkan en önemli özellik karar verme, problem çözme yetisini geliştirme ve meslekler hakkında bilgi sahibi olmaya başlama olarak görülmektedir (Bozgeyikli, 2005).

Ortaöğretim basamağında mesleki rehberlik çalışmalara gelişim dönemi özelliği olan ergenlik döneminin eklenmesi ile yapılan çalışmalar çeşitlenmektedir. Hem ergenlik döneminin getirdiği değişikliğe uyum sağlamaya çalışan hem de gelecekte kendisine uygun mesleği belirlemeye çalışan bireyler mesleki çalışmalar daha fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle yapılan mesleki çalışmalarda bireylerin içinde buldukları gelişim özellikleri ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak hizmet verilmesi gerekmektedir. Çünkü bu dönem birey için karar verme ve geleceğini şekillendirme için önemli bir dönem olarak gözükmektedir. Ortaöğretim basamağında yerleşik ilgi ve yeteneklere daha çok dikkat ederek bu doğrultuda karar verilmesi gerektiği ve mesleki rehberlik hizmetlerini bu yönde planlanması ile bireyin doğru seçimi yapabilmesi mümkündür (Yeşilyaprak 2000).

Ortaöğretim basamağında akademik olarak değerlendirilen ve önemsenen başarının yanında bireylerin duygusal yönden de sosyalleşmesi ve sağlıklı ilişkiler kurması açısından rehberlik edilmesi de mesleki seçimlerde sağlıklı yol alma kapsamındadır. Bu nedenle okullarda bireysel yaklaşımların da artırılması ve mesleki kararlarda ailelerin de desteğini almak yardımcı olmaktadır (Hemmingsen, 2001). Ortaöğretim basamağında mesleki olarak sunulan hizmetlerin kapsamının çok daha geniş ve çeşitli etkenlerden etkilenerak ortaya çıktığı görülmektedir. Gencin kendini tanıması ve kimlik bulma sürecini sağlıklı yaşayabilmesine destek olmakta bu kapsamdadır.

Başka bir araştırma sonucuna göre okul türlerinin bireylerin kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Ekşi ve Otrar, 2001). Yani bireyler kendi kişisel gelişimlerinin süreçlerinin tamamlarken içinde buldukları eğitim aldıkları okul türünden de etkilenebilirler. Bu sonuç okul türlerine göre de rehberlik hizmet ve ihtiyaçlarının farklılaştığını tekrar ortaya koymuştur. Rehberlik ve psikolojik

danışmanlık uzmanlarına ve öğretmenlere düşen görev bireylerin doğal süreç olarak yaşadıkları mesleki gelişim aşamalarını sağlıklı oluşturabilmesine destek olmak ve mesleki olgunluk kavramının oluşmasına ve oturmasına yardımcı olmaktır (Yeşilyaprak, 2000). Mesleki olgunluk kavramı her mesleki anlamda bireylerin karşı karşıya kaldığı birtakım problemleri sağlıklı bir biçimde çözerek daha ileri aşamaya geçmesi ve böylece mesleki kimliğini oturtması olarak tanımlanabilir (Bacanlı, 1995).

2.9. Mesleki Gelişimi Etkileyen Faktörler

Bireylerin hayatlarının büyük ve önemli bir kısmını kapsayan meslek seçimi ve mesleki gelişim sürecinin oluşmasını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin bir araya gelerek bir bütün oluşturmasıyla meslek seçimi süreci tamamlanmaktadır. Mesleki gelişim sürecini etkileyen içsel ve dışsal etkiler bulunmaktadır (Kuzgun, 2006). Bunlar yetenek, ilgi, cinsiyet, mesleki değerler, sosyoekonomik düzey, yetkinlik beklentisi olarak gruplandırılabilir.

2.9.1. Yetenekler

Mesleki gelişim sürecine yön veren ve büyük ölçüde etkileyen faktör yetenek faktörüdür. Yetenek kavramı bireylerin bir konuyu ya da davranışı kavrayabilme potansiyeli olarak tanımlanmaktadır. Bu potansiyel doğuştan gelen içsel güç ile çevresel etmenlerin bir araya gelerek ortaya çıkmış halidir. Buna göre yetenek kavramı; bireyin sahip olduğu bilişsel, psiko-motor, duyuşsal getirilerini çevreden gelen etki ve destekle ne derece ortaya çıkarıp kullanabileceğine bağlıdır. Bu nedenle yetenek dışarıdan gelen eğitim desteği ile birleştiğinde kendini gösteren bir özellik olarak değerlendirilebilir (Kuzgun, 2006). Yetenek kavramı ile bir şeyi başarmak yani başarı ve beceri kavramları benzer kavramlar olarak algılanarak karıştırılabilir. Fakat bu kavramların hepsi birbirinden farklı kavramlardır. Beceri kavramı kişinin bir işteki en yüksek performansını gösterirken yetenek kavramı kişinin gelecek zamanda da bir işi ne düzeyde yapabileceğinin seviyesini ifade eder (Sharf, 1992).

Yetenek kavramı kendi içinde de belli alanlara göre değerlendirilmektedir. Duyusal, zihinsel, psiko-motor, duyuşsal alanlarda incelenebilir. Buna göre yetenek olarak ifade edilen kavram bir alandaki uyarıcının algılanarak beyinde ilgili bölümde işlenmesi ve doğru yere yerleştirilmesiyle ortaya çıkan bunun sonucunda da yeni durumlara uyarlanabilen bir güç olarak tanımlanabilir (Guilford, 1967).

Yetenek ile meslek arasındaki bağlantıyı ortaya çıkaran Uysal (1971), çalışmasında öğrencilerin yeteneklerini göz önünde bulundurarak ilerlemediklerini ortaya çıkarmıştır. Buna göre öğrencilerin okulda alan seçerken yeteneklerinin düşük olarak gözlemlendiği alanlara da yöneldikleri görülmektedir. Öte yandan insan ömrünün büyük bir alanını kaplayan meslek hayatındaki mutluluk ve alınan doyumun yüksek olması icra edilen meslekteki yetenek potansiyeli ile yakından ilişkilidir. Aksi durumda birey kendini yetersiz ve başarısız olarak algılayarak mutsuzluk duygusuna kapılmakta ve kendi benliği ile ilgili yanlış değerlendirmelere sahip olmaktadır (Kuzgun, 2006).

2.9.2. İlgiler

İlgiler kişiler üzerinde bir meslek seçerken en çok dikkat edilen meslek seçim faktörleri arasında yer almaktadır. Yeteneklerin yanında bir mesleğe olan eğilimle beraber kişinin ilgisini cezbetmek meslek seçiminde temel faktörlerden biri olmuştur. Bunun için ilgi envanterleri kullanılarak mesleklerin belirgin özelliklerine göre gruplandırılarak bireylerin özellikleri ile eşleştirilmektedir (Sharf, 1992). İlgi kavramı birçok seçenek arasından bir seçeneği tercih etme kendini seçilen seçeneğe yönlendirme ve bu durumdan keyif alma olarak ifade edilebilir. Birey zor koşullar altında olsa bile ilgisinin olduğu faaliyete yönelerek duygusal olarak kendini dinlendirmeyi tercih etmektedir (Kuzgun, 2006)

İlgilerde yetenekler gibi birçok alanda çeşitlenerek farklılık göstermektedir. İlgi envanterlerinin temel hedefi bireylerin kendileri ile ilgili araştırma ve kendini keşfetme yoluna girmesine destek olmaktır. Bunun takibinde oluşturulan diğer ilgi envanterlerine ek olarak ilgileri bağımsız araştırmak yerine yetenek, değer, beklentiler gibi etmenlere de bağlayarak etkileşimli araştırma soruları ortaya konmuştur (Kuzgun, 2006). Kişilerin ilgilerine ilişkin izlenimler erken yaşlarda gözlenmeye başlanabilir. Bu gözlemler eğitim hayatında bireye meslek seçiminde yol göstererek kişinin meslek tercihini kolaylaştırmaktadır. Bunun için bireyler hem kendilerini tanımaya ve keşfetmeye giden bir yolculuğa başlamalı hem de mesleklerin gerektirdiği özelliklerin neler olduğu hakkında araştırma yaparak fikir sahibi olmalıdır. Nasıl yetenekleri doğrultusunda bir alana bireyin yönlendirilmesi ya da yönelmesi kişinin doyum almasını ve mutlu olmasını sağlıyorsa yetenekle beraber ilginin de içinde bulunduğu meslek alanları hem yapılan işi en iyi şekilde yapmaya hem de işi yaparken zevk almaya ve doyum sağlamaya yardımcı olacaktır. Bu nedenle eğitim hayatıyla beraber

bireylerin hayatına giren belli alanlardaki derslere olan ilgileri de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. İlgiler değişken olabileceği için birkaç etkeni bir araya getirerek bireyin meslek seçimini değerlendirmek gerekmektedir.

2.9.3. Mesleki Değer

Değer kavramı ölçülmesi zor bir kavram olmakla birlikte içinde birçok faktörü barındıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin davranışlarının amacı ve gereksinimlerini karşılamalarına göre değerlendirilebilir. Meslek değerleri; başarıma duygusu, özerk hissetme, yeniliğe açık olma, sosyal olma ve sosyal ilişkilerin yoğunluğu, güvende hissetme, çalışma şartlarının çekiciliği, prestij sağlama gibi nedenlere dayanarak kişilerin öncelik verdikleri faktöre bağlı olarak oluşmaktadır. (Sharf, 1992). Buna karşın mesleki değer kavramı durağan bir kavram değildir. Çünkü kişilerin belli yaşam dönemlerinde göz önünde bulundurduğu öncelikleri değişiklik göstermektedir. Örneğin genç yaşlarda risk alma ve değişikliği ön planda tutan bir birey için ilerleyen yaşlarda rahatlık ve sosyal olarak güvende hissetme gibi mesleki değerler ön plana çıkabilir.

Mesleki değerlerin oluşmasında aile ve çevrenin rolü de büyüktür. Buna göre bir ailenin sosyoekonomik durumu, yaşadığı yer, aile üyelerinin sayısı ve büyüklüğü gibi nedenler meslek seçimleri üzerinde etki oluşturmaktadır (Bozkurt, 1993). Bununla beraber ergenlik döneminde aileden bağımsızlaşmayı isteyen ergenlik dönemindeki çocuklarda aile tutumları ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Eigen ve Hartman (1987) aile tutumu olarak baskıcı, otoriter ve katı bir tutum sergileyen ailelerin çocuklarının meslek seçerken kendi benliğine uygun sağlıklı bir karar vermesinin zor olacağını vurgulamışlardır. Bunun aksi olan durumda ise çocuğun seçimleri ve fikirlerini sağlıklı yönlendiren ve esneklik payı bırakan ailelerin çocuklarının mesleki karar verme becerilerinin geliştiği ifade edilmiştir (Eldeklioğlu, 1996).

Anne ve baba olarak ebeveynler çocuklarının mesleki ve eğitsel anlamda etkileyen birincil kişilerdir (Naylor, 1986). Hamamcı ve Hamurlu (2005)'nin yaptığı çalışmaya göre bireylerdeki mesleki kararsızlığın ailenin mesleki gelişime olan tutumu veya konu ile ilgili bilgi seviyelerinden etkilenmektedir. Kinnane ve Pable (1962)'nin yaptığı araştırmaya göre çocuk nasıl bir oramda büyürse mesleki olarak değerlerinin oluşması da o ortamdaki etkilenir. Örneğin çocuk paraya önem veren bir ortamda yetişirse mesleki değerini oluştururken maddeci olarak yaklaşımda bulunarak para

faktörünü ön plana yerleştirir. Yetiştığı ortam sanatsal faaliyetlerin yapıldığı bir ortamsa yöneleceği mesleki değerler de bu doğrultuda olmaktadır. Sosyal güvencenin ön planda tutulduğu bir mesleki değer ise genelde ebeveynleri daha düşük prestije sahip işlerde çalışan çocuklarda gözlemlenmektedir. Buna göre kazancın miktarı değil sürekli ve düzenli olması birey için daha önemlidir. Başarı ve yeteneği yüksek seviyede olan ve sosyoekonomik olarak iyi düzeyde olan bireylerde kazanç mesleki değeri daha geri sıralarda kendini göstermektedir (Kuzgun, 2006).

2.9.4. Yetkinlik Beklentisi

Sosyal öğrenme kuramcısı olan Bandura (1977)'nin ifadesiyle yetkinlik beklentisi bireyin herhangi bir işi başarabileceğine ve yapabileceğine dair olan inancıdır. Bir işe başlayıp başlayamayacağı ya da başlanan işi sonlandırmak için hangi problemlerle karşılaşacağı ve buna ne kadar direnç gösterebileceği şeklinde de ifade edilmiştir. Herhangi bir konuda bireyin kendini yeterli görmesi; bireyin kendi deneyimleri ve yeteneklerine dair bilgisi, çevresindeki kişilerin bireye dair beklenti ve gözlemleri, kendi durumu ile bağlantılı benzer bireylerin aynı işi yapabilme yeterliliğini gözlemlenmesi etmenlerinin bir araya gelerek kendini oluşturmasıdır (Özyürek, 2005).

Kişinin başlanılan bir işi başarıyla bitirebileceğine olan inancı birey için güdüleme işlevi görmektedir. Kadın bireylerde meslek yaşamıyla ilgili yetkinlik beklentisi erkek bireylere göre düşük olsa da son dönemlerde artan başarılı kadın rol modelleri ile bu düşük beklentinin azaldığı söylenebilir (Bozgeyikli, 2004).

2.9.5. Cinsiyet

Toplumda süregelen süreçte ortaya çıkan meslek ve meslek gruplarıyla beraber bu mesleklere dair elde edilen avantajlar, gerekli özellikler ile ilgili kavramlar oluşmuştur. Bu kavramlar toplumda genel bir yargıya ve kalıpların benimsenmesine neden olmuştur. Buna göre bazı meslekler kadına ya da erkeğe uygun oluşuna göre inançlar benimsenmiş ve saygınlık düzeyi de bundan etkilenmiştir (Eylen ve Özyurt, 2004). Çocukları yetiştirirken ailelerin oluşan toplumsal kalıplara göre davrandıkları ve geleneksel özellikleri koruyan yaklaşım içinde oldukları gözlenmektedir. Aileler verecekleri görevleri çocuklarının cinsiyetlerine göre cinsiyet rollerine uygun olduğunu düşündükleri görevleri vererek hem oyun konusunda hem ev işleri konusunda cinsiyete dayanarak dağılıma gidilmektedir. Ders kitaplarında genel kabul

edinilmiş kalıplara göre görseller sunularak belli görevler belirli bir cinsiyete indirgenmektedir (Dökmen, 1995).

Kırsal bölgede yapılan bir araştırma içerisinde cinsiyet ile mesleki yeterlik ve olgunluğun ilişkisi incelenmiş ve kızların mesleki gelişimlerinin erkeklere oranla daha yüksek ilgi düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Rojewski ve diğerleri, 1995). Thomason ve Winer (1994) yaptığı çalışmada 20 yaşın altındaki üniversite öğrencileri zeka, cinsiyet ve mesleki olgunluk açısından ele alınmıştır. Araştırmaya göre kız öğrenciler açısından ebeveyn den bağımsızlık ile mesleki olgunluk arasında anlamlı ilişki bulunmuşken erkek öğrenciler açısından daha az mesleki olgunluk ve ebeveyn den bağımsız düzeye sahip oldukları ortaya konmuştur (Thomason ve Winer, 1994).

2.10. Mesleki Gelişim Süreci ve Kuramları

2.10.1. Mesleki Gelişim Süreci

Mesleki gelişim süreci ve aşamaları bireylerde küçük yaşlardan itibaren ortaya çıkan ve meslekle ilgili fikirler edinmesiyle ve nihai kararı vermesi ile ortaya çıkan süreçtir. Meslek gruplarının fazla oluşu bireylerde meslek seçiminde zorluklar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu süreçte bireylere destek olunması ve yardımcı olunması görevi büyük ölçüde aile ve öğretmenlere düşmektedir. Anaokulundan itibaren eğitim hayatı içerisinde bulunan bireylerin en çok görüştüğü ve yetenek ilgilerini tespit etmede güvenilir olan rehber öğretmenleri ile veli iş birliği önem arz etmektedir. Böylece bireye mesleki gelişim aşamalarını sağlıklı ve doğru bir şekilde atlatılması için gerekli olan destek sağlanmış olmaktadır (Yeşilyaprak, 1996). Mesleki gelişim belli adımların yerine getirilmesi ile oluşan ve aşamalı bir süreç olarak ilerleyen; bu ilerleyen süreçte sürekli genişleme, olgunlaşma yaşamak anlamına gelir. Bu nedenle tüm aşamalar birbirinden etkilenecek şekilde ilerler ve çevresel koşullarda bu etkilerin içerisinde yer almaktadır (Yeşilyaprak, 1996).

Tüm aşamalar ve etkenlerin bir araya gelmesi ile oluşan basamaklar 5 aşamada kendini göstermektedir (Isaacson, 1986):

1. Uyanış ve Farkında Olma: Okul öncesi döneminden ilköğretim dönemlerini kapsayan bu dönemde çocuk meslek sahibi olma bilincini oluşturmaya başlar. Çocuk, ailesinde ve çevresinden farklı işlerle meşgul olan kişilere bakarak çeşitli mesleklerin olduğunu fark etmeye başlar.

2. *Mesleki Keşfetme ve Araştırma*: Ortaokul dönemlerini içine alan bu dönemde çocuk meslekler hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeye başlar. Mesleklerin ortak özellikleri ya da farklılaştığı alanları keşfetmeye çalışır. Mesleklerin incelenmesi dönemi hayat boyu devam eden bir süreç olarak karşımıza çıkabilir.

3. *Karar Verme*: Bireyin ortaöğretim/lise dönemlerini içine alan bu basamakta kişi, meslek hakkında zamanla oluşturduğu algıları ve bilgileri değerlendirerek kendi geleceğini inşa etme yolunda belirli ideallere sahip olmaktadır. Geçici olarak belirlenen meslek tercihleri zamanla belirgin ve net bir karar haline gelir ve birey verdiği karar yönünde gerekli adımları atmak için plan oluşturur.

4. *Hazırlık*: Lise sonrasında genelde 18-23 yaş aralığını içine alan bu basamakta birey belirlediği mesleki hedefe yönelik eğitim almaya ve artık mesleğine hazırlanmaya başlamaktadır. Mesleki olarak bilgi ve becerilerini oluşturarak içinde bulunduğu alanla ilgili belirli tutumlar sergiler. Bu basamak aynı zamanda mesleki olarak çalışabileceği iş olanaklarını da araştırmaya başladığı dönemi içine almaktadır.

5. *İşe Yerleştirme*: Bireylerin iş hayatına giriş yaptığı ve çalışmaya başladığı basamaktır. Mesleki olarak edindiği bilgilerini ve becerilerini bu dönemde uygular ve sunar. Mesleki gelişim bu dönemden itibaren de gelişmeye devam eden bir süreçtir.

2.10.2. Ginzberg'in Mesleki Gelişim Kuramı

Mesleki tercih sürecinde kişi, kendi ilgi ve yetenek alanlarına yönelik meslekleri inceler ve kendi ihtiyaçlarını en iyi karşılayan mesleği seçerek devam ettirir. Bu karar bireylerin yaşamının en büyük bölümünü kapsayan karar olduğundan dolayı en önemli ve dikkat edilmesi gereken karar ve tercih süreci olarak görülmektedir (Kuzgun, 1986). Bu nedenle araştırmacıların birçoğu bireylerin sağlıklı tercih yapabilmeleri için birçok mesleki gelişim kuramı ortaya atmıştır.

Ginzberg'e göre mesleki gelişim bireylerin yaşamlarında belirli bir süreçle kısıtlanmadığını genel olarak hayatın ilk yirmi senesinde ortaya çıkan ve gelişen bir süreçtir. Ginzberg ve arkadaşlarının kuramına göre gelişim süreçleri mesleki gelişimin üzerinde etkili bir süreç olarak görülmektedir. Bireyin gelişiminin birikiminde ortaya çıkan ve oluşan mesleki gelişim Ginzberg ve arkadaşlarına göre büyük ölçüde geri dönülemez bir süreç olarak ifade edilmektedir. Mesleki gelişim süreçleri bir uzlaşma süreci olarak görülmektedir. Bireylerin kendi hayatlarına yönelik istekleri ile

ulaşabileceği ya da sahip olduğu imkanlar arasındaki uzlaşmadan ortaya çıkar (Sharf, 1991; Zaccaria, 1970).

Ginzberg ve arkadaşları meslek gelişimini aniden ortaya çıkan değil kişinin hayatı boyunca biriktirdikleri ile ortaya çıkan ve geri dönülemez bir süreç olarak ortaya koymuşlardır (Jones, 1995). Ginzberg'in mesleki gelişim ile ilgili kuramı 3 evreden meydana gelmektedir. Bu evreler:

1. *Fantezi (Hayali) Evre (6-11 yaş dönemi)*
2. *Geçici Seçimler Evre (11-17 yaş dönemi)*
3. *Gerçekçi Seçimler Evre (17 ve sonrası dönem)*

Bu evrelerin içerikleri aşağıda sırasıyla anlatılmıştır (Osipow, 1973; Shetzer ve Stone, 1976; Sharf, 1992):

1. *Fantezi (hayali) Evre*

Bu dönemde çocuk mesleki anlamda gerçekçi değerlendirme yapmadan rastgele seçimler yapmaktadır. Dönemin gerekliliği olan oyun çağındaki çocuklar oyun içerisinde çevresinden gördükleri meslekleri taklit ederek üstlenmeye çalışırlar. Bu taklitler ile çocuğa en çok doyumunu veren meslek ağır basarak çevresinden de alacağı onayla beraber gerçekleşmektedir. Fakat bu dönem değişken tercihlerin olduğu bir dönemdir. Yani bu dönemde çocuk mesleklerin gerçek sorumlulukları ve dünyanın gerçekleri ile çok ilgilenmeden oyun içerisinde kendi yeteneklerini keşfetmeye çalışır. Örneğin hasta-doktor oyunu, itfaiyeci olma oyunu oynarken bunu doktorculuk, itfaiyecilik şeklinde ifade ederek oyuna dökerler.

2. *Geçici Seçimler Evresi*

Bu evrede çocuk ilgilerine göre hareket ederek sevdiği ya da sevmediği alanlara yönelerek meslek arayışına girmektedir. Henüz kişiliği oturmamış olan çocuk kendi ilgileri ile seçimlerine yön vermektedir. Bu evre içinde ilerleyen yaşlarda ilgiler yerini yetenek değer gibi dönemlerin ön plana çıkması ile devam eder. Bu nedenle geçici seçimler evresi kendi içinde 4 döneme ayrılmaktadır.

a) *İlgiler Dönemi (11- 12 yaş dönemi)*

Bu dönem geçici seçim evresinin ilk basamağıdır. Bu dönemde çocuk hoşlanıp hoşlanmama- sevip sevmeme durumlarına göre mesleklere yaklaşmakta buna göre seçimlerini yapmaktadır.

b) Yetenekler Dönemi (12-14 yaş dönemi)

Bu dönemde çocuk ilgileriyle beraber kendi yapabildiği ya da yapamadığı alanlar üzerinde yoğunlaşmaya ve yetenek değişkenini göz önüne almaya başlamaktadır. Bu nedenle kişinin ilk gerçekçi hedef ve seçimlere başlamasındaki adım olarak görülebilir.

c) Değerler Dönemi (15-16 yaş dönemi)

Bu dönemde kişi sadece kendine yönelik olarak yaptığı araştırmalara değil toplumunda ihtiyacı olan ve topluma faydalı olabileceği alanları da göz önünde bulundurarak bakış açısını genişletir. Meslek seçimi için gerekli zamanın yaklaştığının farkındadır ve bu farkındalığa göre hareket eder.

d) Geçiş Dönemi (17-18 yaş dönemi)

Bu dönemde birey kendi ile ilgili ihtiyaçlarını ve sınırlarını daha somut şekilde ele alarak karar verme ve bu kararının sorumluluğunu üzerine almaktadır. Çevresinin imkanlarını ve yeteneklerini hayata geçirmesinin yolunu bularak iş ve eğitim ile ilgili karar verme aşamasındadır.

3. Gerçekçi Seçimler Evresi (18-24 yaş dönemi)

Bu evrede kişiyi etkileyen içsel ve bireysel etmenlerle beraber çevrenin etkileri de daha ön plana çıkmaktadır. Bu evrede kendi içinde üç döneme ayrılmaktadır (Osipow, 1973).

a) Araştırma Dönemi

Kişinin seçtiği meslek hakkında düşündüğü dönemdir. Birey kendi özellikleri ve imkanlarının farkında olsa bile birden fazla alana ilgi ve merakı devam edebilir. Bu aşamada bu alanlardan birine karar vermesi beklenmektedir.

b) Billurlaşma Dönemi

Bu dönemde birey kendi seçimini gerçekleştirmiş ve bu seçimine yoğunlaşmıştır. Ne istediği ya da istemediği ile ilgili bir farkındalık oluşması beklenmektedir. Fakat her ne kadar birey belli bir seçim yapmış olsa da bu seçimin

birey için doğruluğu ve uygunluğu konusunda isabetli davrandığı hakkında kesin bir anlam çıkmamaktadır. Bu nedenle hala seçiminde değişikliğe gidebilir.

c) Kristalleşme Dönemi

Meslek gelişim sürecinin son aşaması olan bu aşamada seçimler hayata geçirilerek değerlendirilir.

Ginzberg kuramıyla ilgili geri dönütlerde birtakım eleştiriler aldıktan sonra oluşturduğu kuramla ilgili değişiklik yapmıştır. Buna göre geri dönülemez olarak düşündüğü meslek hayatının ileriki yıllarında da kişinin değişikliğe giderek seçim yönünü değiştirebileceğine dair olmuştur (Erdoğan, 2003). Meslek seçimi rastgele olarak ilerleyen bir süreç değildir. Zaman içerisinde yapılan seçimlerin eldeki olanak ve değerlendirmelerle uzlaşması sonucu ortaya çıkar.

2.10.3. Super'in Meslek Gelişim Kuramı

Super mesleki gelişim ile ilgili meydana getirdiği kuramını “Benlik Kavramı” ve “Gelişim evreleri” olmak üzere iki temel yapı taşı üzerine dayandırmaktadır. Bu temel yapılara göre benlik kavramı bireyin kendi içsel yaşantısını ve eğilimlerinin yansıması olarak tanımlanmaktadır. Çünkü birey içsel olarak kendini sürekli geliştirmeyi ve çevresini bu gelişimi sunabilmeyi diğer bir deyişle ifade edebilmeyi hedefler. Bu hedefini ve isteğini karşılayacak en önemli faktörler biri de meslek olarak karşımıza çıkmaktadır (Osipow, 1973). Benlik, bireyin yaşamında keşif ve büyüme dönemlerinden beslenerek kendini oluşturur. Bu şekilde birey kendisi ile meslek ve çevrenin benzerlik ve farklılıklarının farkına varır. Mesleki benlikte, temel benlik kavramından beslenerek belirli bir yöne girer. Bu nedenle iki kavram da birbiri ile örtüşmektedir. Super'in kuramında yer verdiği diğer yapı taşı olan gelişimsel evreler kendi içinde de belirli bölümlere ayrılmış ve incelenmiştir (Zaccaria, 1970).

Super'a göre birey yaşam döngüsü/çemberi içinde incelenerek çevresel koşulların kendine ve topluma bakışını nasıl etkilediği ve mesleki eğilimlerinde nasıl etki ettiğine bakmak gerekmektedir (Osipow, 1973). Bu nedenle mesleki gelişim evrelerini etkileyen etmenler olarak mesleki hayat, boş vakit değerlendirme tercihleri, topluma yararlı olma konusundaki hizmet, aile yapısı gibi birçok rolün etkili olduğu belirtilmiştir (Sharf, 1992). Buradan hareketle mesleki gelişim sürekli olarak kendini yenileyen ve devamlılık gösteren bir süreç olarak sergilenirken bir mesleğin tercih edilmesi yaşam döngüsünün sentezi olarak yorumlanmıştır. Sentez yaparak tercih

etme süreci öğrenmeyi de kapsayan bir süreç olarak görülmektedir (Shertzer ve Stone, 1976).

2.10.4. Özellik Faktör Kuramı

Kuramın öncüsü olan Parsons'a göre meslek seçiminde ilk adım olarak yerine getirilmesi gereken şey özellikleri belirlemektir (Sharf, 1992). Buna göre yetkili kişi olan danışmandan beklenen şey bireyin yeteneklerini ilgilerini tutumunu gerekli ve uygun olan envanterler ile ölçmesi ve ortaya çıkan sonuçlara uygun bir mesleğe yönlendirilmesidir (Kuzgun, 1994). Bu yaklaşımın temelinde her insanın belirli bazı gizil güç ile hayata geldiğidir. Bireylerin sahip oldukları yetenekleri, tutumları, ilgileri, değerleri gibi kavramlar etkileşim oluşturarak kişiliği meydana getirir. Bu kişilik özellikleri de test-envanter gibi araçlarla betimlenebilir (Sharf,1992; Kuzgun, 1988). Bunun sonucunda birey kendi özellikleri ile uygun olan mesleklere güdümlü olarak yönlendirilerek meslek tercih süreci tamamlanır.

2.10.5. Psikoanalitik Yaklaşımlar

Psikoanalitik kuramın içerisinde yer alan bilinçaltı kavramı meslek seçimi alanında da kendini göstermektedir. Bu kurama göre mesleki tercihler, bireylerin kendi bilinçaltı ihtiyaçlarını doyumak ve tamamlamak için yapılmaktadır. Savunma mekanizmaları içinde yer alan yüceltme savunma mekanizması meslek seçiminde ön plana çıkan savunma mekanizması olarak görülmektedir (Kuzgun, 1995). Psikoanalitik kuramın başında yer alan Freud, mesleki gelişimi ve kişilik gelişimini psikoseksüel evreler halinde açıklamaktadır. Psikoanalitik kuramcılardan olan Adler ise mesleki yönelimi ve tercihi kendi kuramında yer alan “sosyal sorumluluk” ve “sosyal ilgi” kavramları ile açıklamaktadır. Bir diğer psikoanalitik kuramcılar içerisinde yer Erik Erikson ise mesleki gelişim sürecini kendi kuramında oluşturduğu psiko-sosyal gelişim aşamaları ile açıklamaktadır.

Bu kuramın merkezinde yer alan temel yaklaşım erken çocukluk dönemindeki gelişim ve bu gelişimin yetişkinlikte ortaya çıkacak davranışlarına etkisi olarak görülmektedir. Özellikle Freud'un ortaya koyduğu kuramda erken çocukluk dönemindeki gelişim üzerindeki vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bununla beraber psikoanalitik kuramın temsilcilerinden olan Erikson, Freud'dan farklı olarak sosyal faktörleri de içgüdüsel dürtülerle beraber değerlendirmiş ve ergenlik döneminde yaşanan kimlik bunalımı aşamasına daha çok önem vermiştir. Diğer temsilcilerden

olan Adler ise sosyal ilgi kazanımı ve sorumluluk kavramlarını ön plana çıkararak mesleki seçimlerin, kişilerin bireysel tatmini ve sosyal olarak istediği bağlantıları kurabilmek üzerine inşa edilen bir seçim olarak değerlendirilmiştir (Sharf, 1992).

2.10.6. Holland'ın Kişilik Kuramı

Holland'ın ortaya koyduğu kuramında en önemli kavram kişilik özellikleri olarak görülmektedir. Holland'ın kuramına göre mesleki tercihler bireylerin kendi sahip oldukları kişilik özelliklerinin bir uzantısıdır. Çünkü bireyler mesleki tercihleri ile kendine ait değer ve ilgilerini de ortaya koymuş olurlar. Buna göre Holland kuramında iş çevrelerini insanların kişisel özelliklerine göre özel alanlara ayırmıştır (Sharf, 1992). Bu alanlar şu şekilde sıralanmaktadır: araştırmacı, sosyal, girişken, geleneksel, gerçekçi ve artistik tiplerdir.

Bu alanlara göre altı tür mesleki çevre vardır ve bireyler kendilerini bu altı alanın gerektirdiği ilgi kategorilerine göre belli bir mesleki alana sevk eder. Bu seçimler benlik ile meslek arasında bağlantı kurmakta ve uyumlu olmaktadır (Shetzer ve Stone, 1976).

2.10.7. Roe'nun İhtiyaç Kuramı

Roe, mesleki tercihlerin oluşması ve belirginleşmesinde en çok psikolojik gereksinim/ihtiyaçlara ağırlık vermektedir. Buna göre çocuğun anne -baba yani ebeveynlerle geçirdiği yaşantılar, kurduğu ilişkiler ve bu ilişkiden sağladığı doyum; kişinin ileride yapacağı meslek tercihi üzerinde etkili olmaktadır (Kuzgun, 1995). Bu kurama göre aile ve çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi ve niteliği meslek seçiminde belirleyici rol oynamaktadır. Çünkü bireyin beklenti içinde olduğu ihtiyaçlarının doyurulması ile birey bilinçaltında farklı alanlara yönelecek enerji harcamasına gerek kalmayacaktır. Doyurulmamış ihtiyaçlar kendisini telafi etmek ya da o ihtiyaca engel olmak amacıyla meslek seçiminde kendisini göstermektedir. Bu bakış açısıyla çocuk ve aile arasındaki ilişkiyi betimleyen 3 kategori oluşturulmuştur. Bunlar: çocuğu ihmal eden aile, çocuğa aşırı düşkün aile ve çocuğa ihtiyacına göre yaklaşan normal kabul eden aile olarak karşımıza çıkmaktadır (Kepçeoğlu, 1992).

Roe, kuramını ortaya koyarken sosyal, psikolojik ve biyolojik olgunluk açısından mesleki seçimleri tamamlama yönünde bir görüş sunmaktadır. Bu nedenle ön plana çıkan aile ile ilişkiler alanına göre çocuğun mesleki tercihlerinde arayacağı kriter ve istekler büyük oranda tahmin edilebilir. Hatta belli meslekleri belli kişilerin

seçmesinin altında yatan neden benzer yaşantılar paylaşan bireyler olunması olarak görülebilir. Bu nedenle meslekler belli çerçevede değerlendirilerek “insana yönelik olan ve olmayan meslekler” olarak gruplandırılmış ve çocuğun kabulüne göre tercihlerini oluşturacağı açıklanmıştır (Sharf, 1992).

Roe'nun kuramında kişi nasıl bir ortamda büyümüş ve nasıl bir aile ilişkisi geliştirmiş ise yaşamının ilerleyen yıllarında da geçmişte yaşadığı özel durum ve aldığı doyum etkisini göstermeye devam eder. Bu nedenle bireyin bir mesleği tercih etmesi kişinin kontrolünde olması durumu değişkenlik gösterebilir. Bununla beraber bireyin seçmiş olduğu mesleki alan kişinin yaşamındaki diğer tüm alanları etkileyen önemli bir etken ve tercihtir. Birey mesleki seçiminde kendi beklediği doyumunu sağlar ve ihtiyaçları istediği gibi karşılanırsa kendini sağlık açısından da koruyabilir (Shertzer ve Stone, 1976). Roe kuramını dört hipotez şeklinde ifade edilebilir:

-Bireylerin bilinç altındaki güdülerin kaynaklarının gelişmesine ihtiyaçların doyurulması engel olmaktadır.

-Başarılı olma yolundaki güdülenme düzeyini gösteren temel etken/belirleyici ihtiyaçların şiddeti ile bağlantılıdır.

-Zamanında doyurulmayan ihtiyaçlar geciktirilmiş ihtiyaç olarak bilinç altında güdysel kaynak olarak kendini gösterirler.

-Alt düzeyde olan ihtiyaçlar doyurulmamışsa üst düzeyde yer alan ihtiyacın ortaya çıkmasına ya da hissedilmesine engel olurken yüksek düzeydeki bir ihtiyaç doyurulmamış ise bireyin ihtiyaç güdülerinden silinmiş olarak görünmektedir.

Bireyin ihtiyaç ve ilgi beklentisinin karşılanma düzeyi ailenin çocuğu ihmal etmesi, aşırı üstüne düşmesi ya da normal düzeyde davranması ile ortaya çıkan mesleki seçimler birbirinden farklılık göstermektedir (Kepçeoğlu, 2004).

2.10.8. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı

Krumboltz mesleki gelişim sürecini açıklarken “karar verme stratejilerine dayanarak ilerlemiştir. Bu nedenle Krumboltz'un kuramı “mesleki karar verme kuramları” içerisinde değerlendirilir. Karar verme kuramında temel dayanak bireylerin bir kararı verirken elde ettikleri bilgilerin nasıl düzenlenerek yeniden işlendiği ve nasıl değerlendirildiği üzerinedir. Karar verme kuramcıları karar modellerini “emredici” ile “betimleyici” olarak kullanmaktadırlar (Kuzgun, 1995).

Krumboltz, mesleki karar verme kuramında “emredici” modeli temel almıştır. Krumboltz mesleki karar verme kuramını oluştururken Bandura’nın içsel süreçler yerine öğrenme ile ilgili deneyimleri ön plana almasından ve “olumlu pekiştirme” kavramından yola çıkarak karar verme süreçlerini ortaya koymuşlardır. Mesleki anlamda bir karar varma sürecinde davranışlar ve düşünme ya da biliş kavramları vurgulanmaktadır (Sharf, 1992). Bu kuramda birey ilk aşamada problem ile ilgili bir tanıma ve bilgiye sahip olması gerekmektedir. Sonrasında ise probleme dönük bir hareket/eylem planı oluşturularak tüm seçenekler derinlemesine gözden geçirilir. Son adımda ise derinlemesine gözden geçirilen bu seçenekler hakkında sonuçların öngörülerek en uygun olan seçeneğe gidilir ve karar verme süreci oluşturulur (Deveci, 2011). Bireyin doğuştan getirdiği birtakım yetenek ve özellikler kişiyi belli bir noktaya kadar taşıyabildiği için bireyi sınırlandırıcı bir etki yapabilir. Fakat içsel özelliklere ek olarak bireyin çevreden edindiği deneyim ve çevresel koşulların bütünü olan kısımda bireyin sınırlanma derecesi oldukça azdır. Bu nedenle çevre ile birey etkili bir etkileşim içerisinde değerlendirilir (Çolakkadıoğlu, 2003). Çevreden edinilen deneyimlerle geçmişten getirilen öğrenme yaşantıları gelecek üzerinde etkili olarak davranış ve kararlarımızı etkileyerek mesleki karar verme sürecini meydana getirir. Verilen kararda yeterli başarıyı sağlama ise bireyin karşısına çıkan yeni sorunları ve problem durumlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi ile gerçekleşmektedir (Deveci, 2011).

2.10.9. Tiedman ve O’Hara’nın Kariyer Kararı Verme Teorisi

Tiedman ve O’Hara geliştirdikleri teoride bireylerin sahip oldukları ve geliştirdikleri kimlik gelişimini mesleki ve kariyer olarak bir seçim yapmak üzerinde etki ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle teorideki temel yapıtaşına bakıldığında “benlik” kavramı ve olgusu merkez noktada yer almaktadır. Benliğin oluşması bir dönemle kısıtlanamaz. Çünkü benlik sürekli olarak gelişen ve oluşan bir yapıdır. Yaşam boyunca bireylerin karşısına çıkan madden ve problemlere ürettiği çözümler bireyin benliğinin gelişmesinde katkı sağlamaya devam etmektedir. Bu nedenle mesleki hayat ve benlik kavramı birbiri ile etkileşim halinde bulunan yapılardır. Bu etkileşim bireyin benliğini geliştirirken bir yandan da farklı seçim ve kararlar vererek değişime uğramasına yol açabilmektedir. Bu nedenle mesleki tercih ve kariyer planlaması da bu değişimle beraber değişebilen yapı ve tercihlerdir (Kuzgun, 1994).

Tiedman ve O'Hara'nın kuramında yer verdiği aşamalar iki temel dönemden oluşmaktadır. Bu temel dönemler kendi içerisinde alt aşamalara ayrılarak genişlemektedir. Kuramda yer verilen bu iki temel aşama ve alt dönemler:

1. Sezinleme Dönemi

Sezinleme dönemi kendi içerisinde üç aşamaya ayrılmıştır.

- *Araştırma Aşaması:* Bu aşamada birey kendi sahip olduğu benliğine ve özelliklerine uygun olan meslekler hakkında bilgi edinmek için araştırma yapar. Uygun olan seçenekler incelenerek deneme yapılarak değerlendirilir.

- *Billurlaşma Aşaması:* Araştırma aşamasında değerlendirilen seçeneklerden uygun olan ve uygun olmayanlar elenerek seçenekler belirginleştirilmeye çalışılır.

- *Seçim Aşaması:* Elde kalan uygun seçeneklerden biri seçilerek seçim yapılır.

2. Ayarlama Dönemi

Bu dönem bireyin iş hayatının içerisinde daha çok bulunduğu ve kendi benliğini geliştirmede yaşantı sağlayarak ilerlediği dönemdir. Ayarlama dönemi kendi içerisinde üç aşamaya ayrılmaktadır.

- *İşe Başlama Aşaması:* Birey sezinleme döneminde yaptığı seçimler doğrultusunda işe başlayarak mesleki hayatını pratiğe döker. Birey bu aşamada yeni bir işe girer ya da ikinci bir iş seçeneğini deneyerek kendini değerlendirir. Bu değerlendirme sonucunda bireyin benliği ile daha uyumlu olduğunu anladığı işe geçmesi ve değişiklik yapması durumları ile karşılaşılabilir.

- *İyileştirme Aşaması:* Birey meslek hayatına atıldıktan sonra içerisine girdiği mesleki ortamdan ve gruplardan etkilenir. Bu aşamada bireyin bazı çekincelere olabilir fakat ilerleyen zamanda mesleki hayatında yer aldığı grup içinde kendi düşünce ve duygularını ifade etmeye başlar.

- *Bütünleştirme:* Bu aşamada birey içinde bulunduğu mesleki topluluk ya da grup tarafından kabullenilmeye başlanmakta ve birey de kendisini mesleki grubun bir üyesi, bir parçası olarak hissetmeye başlamaktadır (Sharf, 2017).

2.10.10. Hilton’a Göre Karar Verme Kuramı

Hilton (1962), ortaya koyduğu kuramında bireylerin yaşamlarında meydana gelen birtakım değişikliklerle beraber ortaya çıkan tutarsızlıklardan bahsetmektedir. Bu tutarsızlık sonucunda birey yeni bir seçim yapma karar verme durumunda kalmaktadır. Hilton karar verme kuramları ile ilgili mesleki karar vermenin yeterli olmadığını savunmuştur. Bu nedenle mesleki olarak bir karara varma ile ilgili beş tane karar verme stili olduğunu ifade etmiştir. Mesleki olarak karar verme konusunda ortaya konan kuramları inceleyerek karar vermeye en uygun gördüğü stilleri ortaya sunmuştur. Bu modeller:

1) Bireylerin kendi ihtiyaçlarına yönelik karar verdiği model olan “gereksinimi azaltma modeli”,

2) Bireyin hedeflerinin üst düzey olduğu ve mesleki anlamda en çok kazanç sağlayan model olan “olası kazanç modeli”,

3) Bireylerin öznel olarak kendilerine atfettikleri yüklemelerin sergilendiği model olan “yükleme- eşleşme modeli”,

4) Bireylerin fazla seçenekle karşı karşıya kalmasına neden olan ve belirli hamleler yaparak ilerlemesini sağlayan model olan “karmaşık bilgiyi işleme modeli”,

5) Birey üzerinde toplumun etki ettiği ve bireyin hareketini sınırlandırılması ile ilgili oraya konan model olan “sosyal yapı modeli” dir.

Hilton (1962), incelediği kuramlar ve etkili olduğunu ifade ettiği modellerle ilgili ortak nokta olarak kişi ve çevre arasındaki tutarsızlar ve çelişkilerin azaltılmasına olarak görülmektedir. Bu nedenle çelişkileri azaltabilme ve geleceğe yönelik öngörü ile azaltılan çelişkilerin etkisini belirlemek önem arz etmektedir.

2.10.11. Gelatt Karar Verme Kuramı

Gelatt (1962), karar verme konusunda ortaya koyduğu görüşünde etkili karar vermeyi üç aşama olarak ifade etmiştir. Bu aşamalardan birincisi sistemin yordanmasıdır. Yordayıcı sisteme göre birey seçim yapacağı alanlarla ilgili ortaya çıkma ihtimali olan sonuçlar ve sonuçların oluşmasının olasılığı ile ilgili fikir sahibi olmaktır. İkinci aşamada birey kendi değerlerine uygun olarak gördüğü sonuçlara yönelir. Bu aşama değerler sistemini oluşturur. Son aşamaya gelindiğinde birey

kararını değerlendirir ve bireysel ölçütlerine göre tartar. Üç basamak sonrasında karar verme ve değerlendirme aşamaları tamamlanmış olmaktadır. Gelatt (1962), karar verme aşamalarını yeterli derecede yerine getirilmesi için bilgi toplama davranışının önemli olduğunu vurgulamaktadır.

2.11. Mesleki Yönlendirme ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi

1960 yılından 2011 yılına kadar Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından oluşturulan planlar, Kalkınma Bakanlığının kurulması ile kapatılarak bu kurum altında toplanmış, yine 24 Temmuz 2018'de çıkan Kanun Hükmünde Kararname ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından beş yıllık kalkınma planları oluşturulmaya devam edilmiştir. Bu planlarda rehberlik ve yönlendirme faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Buna göre Birinci beş yıllık kalkınma planı içerisinde rehberliğin kalkınmadaki etkisi tanımlanarak bireylerin topluma kazandırılması ve insan niteliğini eğitim aracılığıyla yükseltme konusuna değinilmiştir. İkinci Beş Yıllık Planda ise mesleki yönlendirme konusuna yer verilerek ekonomik kalkınmada eğitimin yönlendirme açısından örgütlenmesi konusuna dikkat çekilmiştir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında temel eğitim üzerinde durularak bu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasına ve mesleki-teknik eğitim açısından gelişime önem verilmesine değinilmiştir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında önceki hedeflere ulaşamadığı ifade edilerek ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş ve bu iki yapının birbiri ile bağlantı olarak ilerlemesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde tekrardan mesleki-teknik eğitim vurgusu yapılmış ve okullarda mesleki yönlendirmenin beceri ile ilişkisi kurularak yoğunlaştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Üniversitede oluşan yığılmaları bu şekilde azaltma yoluna gidilmesine değinilmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında lise mezunu bireylere mesleki yönlendirme ile meslek kazandırma ve yükseköğrenim gören bireyleri yüksek niteliğe ulaştırabilme adına çalışmalar yapma konusuna dikkat çekilmiştir. (Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB], 1963-1994).

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı içerisinde rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi amacıyla psiko-sosyal desteğin yaygınlaştırılmasına ve özel gereksinimli bireyleri gelişimlerine uygun eğitim ve destek alabilecekleri kurumlara yönlendirme konusuna değinilmiştir. Bireylere istihdam sağlamak amacıyla belli kuruluşlar desteği ile iş sahibi olmaları açısından mesleki eğitime yönlendirme hizmetlerinin yapılacağına değinildiği görülmektedir. Yetenek testleri ile ilköğretim

düzeyinde öğrencileri tanıyarak başarılı olabilecekleri spor dalına yönlendirme sağlanacağı ve kalifiye sporcuların yetişmesini desteklemek için branş yönlendirmesi yapılacağı üzerinde durulmuştur.

On Birinci Kalkınma Planında mesleki ve teknik eğitimin nitelikli hale gelmesi amacıyla bireylerin ihtiyacı olan bilgilere ulaşabilecekleri kariyer geliştirme ve mesleki rehberlik desteğinin sağlanacağı mesleki-teknik eğitim portalı oluşturulması hedeflenmektedir. Bireylerin verimli eğitim süreci geçirmelerine katkıda bulunmak için farkındalıklarını ve hazırbulunuşluk düzeylerini yükseltebilmelerini sağlayacak rehberlik danışmanlık sisteminin güçlendirileceği konusuna dikkat çekilmiştir (SBB, 2019).

Eğitimde insan sermayesinin getirileri toplumsal kalkınma ve ekonomik iyileşme açısından oldukça önemlidir. Eğitim bireyi geliştirip toplum içinde yer edinmesine olanak sağlarken aynı zamanda toplumun ve ülkenin de gelişimine yardım eden önemli bir faktördür. Yapılan araştırmalarda eğitim seviyesi ve kalkınma arasında pozitif ilişkinin varlığı ortaya konulmaktadır. Bilimin ve yeniliklerin üretimi, tam verimli insan yetiştirme, hızlı değişime ayak uydurarak sürekli kendini yenileme gibi çağın getirilerini göz önünde bulundurması gereken eğitim; toplumda meydana gelecek yenilik ve değişimin öncüsü olduğu için gelişmelere en önde uyum sağlaması gereken yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakmak, 2008).

OECD (1996) beşeri sermaye tanımını bireylerin iş hayatı ya da özel yaşamlarında üretim yapabilmelerini sağlayan bilgi ve düşünce yapıları olarak ifade etmiştir. Yine OECD'nin 1998 yılında yaptığı diğer bir tanımda ise beşeri sermaye kavramını, ekonomik hareketliliğin bireylerde var olan somut beceri, bilgi birikimi ve niteliklerin yansıması olarak açıklamıştır (OECD, 1996, 1998).

Ekonomik ve toplumsal kalkınma da önemli bir yer tutan beşeri sermaye kalitesinin yüksek olması için bu alan için ayrılan kaynak-bütçe doğru ve verimli şekilde kullanıldığı sürece ülke kalkınmasına destek sağlar. Beşeri sermayenin niteliklerinin artırılması için bütçe ayrılacak temel kurum ise 'eğitim' kurumudur. Bu amaçla eğitimin genişleyerek ve kalitesini yükselterek her bireye ulaşmasının sağlanması ve yaşam boyu öğrenme kavramının tüm alanlarda ve bireyler tarafından özel yaşamlarında özümsemesinin desteklenmesi gerekmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre kalkınma seviyeleri göz önüne alındığında; gelişmiş

lkelerde sahip olunan beşeri sermayenin kalitesi ile o ülkelerin ekonomik ve toplumsal kalkınma düzeyleri, eğitim düzeyleri, sağlık açısından uzun ömre sahip olma düzeyleri arasında olumlu ilişki bulunduğu görülmektedir (Keskin, 2011).

Beşeri sermaye kavramı, ekonomik büyümenin temelinde yer alan ve dinamik bir yapı olarak tanımlanan kalkınmanın unsurlarındandır. Beşeri sermaye temelde insandan oluştuğundan dolayı bu yapının gelişmesini sağlamak için insan gereksinimlerine yapılacak yatırımlara önem verilmesi gerekmektedir. İnsan için yapılan yatırımlardan biri olan eğitim kavramı beşeri sermayenin oluşmasında etkili bir faktör olarak gzlmektedir. Beşeri sermayeden gerekli verimi almak için insana yapılacak yatırımları da gerekli verimlilikte yapmak gerekmektedir. Eğitim faaliyetinin açıklandığı tanımlarda daha çok bireyin öznel gelişmesi olarak tanımlanan ifadeler yer alsa da eğitimin birey aracılığıyla topluma olan katkısı göz ardı edilemez. Eğitim, bireyin çok yönlü olarak fayda kazanmasını sağlarken çevreye de çok yönlü olarak fayda kazandırması beklenir (Afşar, 2009). Afşar (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada eğitime yapılan yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında tek yönlü nedensellik ilişkisini saptamıştır. Bu sonuca göre eğitime yapılan yatırımlar ekonomik büyümeyi etkilerken tam tersi durumda ekonomik büyüme eğitim yatırımlarını etkilememekte olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda eğitime yapılan yatırımlarla gelişen beşeri sermayenin ülke kalkınmasında ki etkisi ifade edilmiştir (Afşar, 2009).

Ülkelerin ekonomik büyümeleri hakkında geçmişten günümüze ortaya çıkan teorilerden biri olan içsel büyüme teorisi beşeri sermaye kavramını ne çıkarmış ve bu kavramla beraber eğitim ve ekonomi arasındaki ilişki incelenmeye başlanmıştır (Telatar ve Terzi, 2010). Telatar ve Terzi (2010) 'nin yaptığı çalışmada ekonomik büyüme ile nüfus ve eğitimin ilişkisi incelenmiş ve meslek liselerinden mezun olan ğrenci sayısının artışıyla ekonomik büyüme arasında pozitif nedensellik ilişkisi saptanmıştır. Bu sonuca göre ekonomik büyümede meslek lisesi mezunlarının katkısının olumlu olduğu ve meslek eğitimi ile ilgili eğitim harcamalarının verimli şekilde planlanabileceği ve arttırılabileceğine değinilmiştir (Telatar ve Terzi, 2010).

Eğitim ve ekonomi birbirini besleyen iki kaynak olarak görülebilir. Eğitim ekonomiden faydalanırken; ekonomi de eğitimden faydalanmaktadır. Bu nedenle eğitim için belirlenen amaçlar ekonominin beklentileri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Çünkü eğitimin amaçları saptanırken bireyin ihtiyaçları göz önüne

alındığı kadar toplumun beklentisi ve ihtiyaçları da göz önüne alınmaktadır. Toplum yararını gözeten bilinçli tüketici ya da üretici olmak eğitimin bireye kattığı eğitim süreci sayesinde gerçekleşir. İlk çağlar akla getirildiğinde o zaman ki insanların yaşayışları avcılık ve toplayıcılık üzerineyken; yerleşik hayata geçme ile başlayan tarım faaliyetleri ön plana çıkmaktaydı. Bu alanlarda başarılı olmak; avlanmayı, kendini korumayı ve yenilebilir bitkileri seçebilmeyi gerektirmekteydi. O zamanlarda bu bilgi ve becerilere sahip olan insanlara gereksinim duyulmuş, eğitim yapılırken bu gereksinimler dikkate alınmıştı. Geçmişten günümüze ihtiyaç duyulan ve ekonomiyi besleyen yapılar değişse de temelde eğitim ve ekonominin ilişkisi aynı biçimde devam etmektedir. Ekonominin ihtiyaç duyduğu gereksinimleri eğitim ile sağlamak için eğitimin içeriğinin de buna yönelik olarak planlanmış olması gerekmektedir. Buna göre eğitimin içeriği ve amaçları, ekonominin beklentileri ile aynı doğrultuda belirlenmektedir (Kızılloluk, 2007).

Ekonomik büyüme açısından geliştirilen birçok teori arasından yakın geçmişte ön plana çıkan içsel büyüme teorisi; beşeri sermaye, bilgi birikimi, teknoloji kavramlarını gündeme getirmiştir. Bu teoriye göre içsel büyümede büyük etkisi olan ‘beşeri sermaye’ kavramı eğitim ve ekonomi ilişkisi açısından oldukça önemlidir. Buna göre eğitim, beşeri sermayenin kalitesini yükselten ve bu sermayeyi oluşturan temel yapı olarak görülmekte; ekonomik büyümenin ise oluşan beşeri sermayenin çıktıları ile meydana geldiği ifade edilmektedir (Lucas, 1988).

Literatürde ekonomik büyümenin eğitim harcamaları ile olan ilişkisi hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Bazı araştırma sonuçlarında eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki bulunduğu görülmüştür. Beşeri sermaye için yapılan kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tespiti amacıyla yapılan bir araştırmada; eğitim, sağlık, savunma gibi alanlara yapılan harcamalardan hangisi kesilmesi sonucunda ekonomik büyümenin etkileneceği üzerine çalışılmıştır. Gelişmekte olan ülkeler üzerinde yürütülen çalışmalar sonucunda verimi artırmak için yapılan harcamalar arttırıldığında verimin düşmekte olduğu gözlenmiştir. Yani kamu harcamalarının lehine kullanılan bütçenin planlanmasında hatalar yapıldığı görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin negatif çıkması, eğitim için ayrılan bütçenin verimsiz olduğu anlamına gelmeyebilir; yavaş büyüyen ülkelerin eğitim adına daha çok harcama yaptığı sonucu da çıkarılabileceği ifade edilmiştir (Devarajan, Swaroop ve Zou, 1996).

Türkiye’de ekonomik büyümede eğitimin payını araştırmak amacıyla gerçekleştirilen başka bir çalışmada uzun dönem ilişkisi üzerinden elde edilen verilerde eğitim için harcanan bütçe ile iktisadi büyüme arasında ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre sürekli büyümenin sağlanmasında eğitim yatırımlarına dikkat çekilmiş ve Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) miktarından eğitim adına ayrılan kaynakların yeterli olmadığı için ekonomik gelişme ve büyümede eğitimin payı anlamsız olarak bulunduğu görülmüştür (Pamuk ve Bektaş, 2014).

Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tespiti için yapılan başka bir çalışmada kısa dönemde iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğu gözlenmiş ve bu sonuçlara dayanarak eğitim için ayrılan bütçenin iktisadi büyümede geçici bir şekilde etki oluşturduğu ifade edilmiştir (Eriçok ve Yıllancı, 2013).

Eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte ortaya çıkan ekonomik verimlilik artışı, ülkelerin içsel büyümeleri sayesinde başka ülkelerle olan rekabet gücünü artırmakta ve dışa açılımları olumlu yönde etkilemektedir. Eğitimde bulunulan düzey, ülkelerin gelişmişlikleri üzerinde etkili olan ve başka ülkelere daha hızlı ve iyi gelişmesini sağlayan temel bir unsurdur. Gelişmekte olan ülkelere kaliteli eğitim seviyesinin artması, işsizlik gibi toplumsal problemlerinde azalmasına etki edecek bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerin ellerinde bulunan hazinelerden birisi olan nitelikli beşeri sermaye; üretimdeki yeniliklere uyum sağlayabilen, bilgiyi üretmede aktif rol oynayan ve iyi eğitilmiş kapasiteli topluma sahip olmalarını destekleyen önemli bir etkidir. 1923-2011 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen değişiklikler ışığında eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırma sonucuna göre lise ve yükseköğrenim gören öğrenci sayılarının artışı ile ekonomik büyüme arasındaki artışın pozitif yönde olduğu gözlenmiştir. Buna göre eğitime ayrılan bütçenin ekonomiyi olumlu etkilediği, lise ve yükseköğretim basamaklarında yapılacak harcamaların artırılmasının faydalı olacağı, bilginin üretimi ve ekonomik gelişmenin desteği olarak eğitimin önemli olduğu vurgulanmıştır (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2013).

Ekonomik açıdan eğitimin katkısını değerlendiren başka bir çalışmada eğitim ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu ve güçlü bir ilişkinin saptandığı ifade edilmiştir (Barro, 1991).

2.12. İlgili Araştırmalar

2.12.1. Yurtdışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Çağdaş eğitim yöntemlerinin benimsendiği günümüzde yönlendirme hizmetini etkili biçimde yönlendirmek için öğrencilerin iyi tanınması ve kendine iyi tanıtılması gerekmektedir. Bireylerin doğru karar alabilmesi, kararlarını kontrol ederek yönlendirebilmesi sayesinde gelişimsel olarak önüne çıkma ihtimali olan engeller ile karşılaşmadan daha hızlı ilerleyen bir gelişim sürecine sahip olabilir. Bu açıdan bireyi tanıma ve yönlendirme ile ilgili psikolojik testlerden yardım alınması gerekmektedir (Engin, 2005). Milli Eğitim Temel Kanununda yönlendirme hizmetinden her eğitim kademesinde faydalanılması gerektiği ve bilimsel olarak psikolojik testlerden toplanacak verilere göre hareket edilmesinin önemine değinilmiştir. Yönlendirmeyi “Bireyleri ilgileri, yetenekleri ölçüsünde başarılı olabilecekleri okullara ya da programlara yöneltilmesi” şeklinde ifade etmişlerdir. Sekizinci Milli Eğitim Şurasında psikolojik testlerin kullanımının gerekliliğine değinilmiş ve yine bu şurada “Yönlendirme Sınıfı” oluşturulmasının üzerinde durularak bireyleri ihtiyaçları doğrultusunda isabetli kararlar alarak ve bilimsel yöntemlerden faydalanarak yönlendirme yapılmasına dikkat çekilmiştir (Sekizinci Milli Eğitim Şurası, 1970).

Yönlendirme hizmetinin işlevselliğine dair yapılan bir nitel araştırmada mesleğe/alana yönlendirme konusunda eksiklikler üzerinde durulduğu görülmüştür. Yönlendirmenin etkili hale gelebilmesi amacıyla öğrencilerin bireysel özelliklerini tanıyabilecekleri ortamların oluşturulması gerektiği, bir üst kuruma yönlendirme yapılırken bireyi araştırmaya ve öğrenmeye özendirici uygulamaların kullanılmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda rehberlik servislerine yönlendirme hizmetini yapabilecekleri gerekli zaman ve imkanların verilmesi gerektiği öne çıkmaktadır (Kösterelioğlu ve Bayar, 2014). Yürütülen başka bir nitel çalışmada yönlendirme hizmetinin yeterli biçimde yerine getirilemediği, öğrenciyi ilgi ve yeteneklerinden yola çıkarak yönlendirmenin sağlanabilmesi için rehber öğretmen sayısının fazlaştırılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir (Abu, Bacanak ve Gökdere, 2016).

Eğitim sürecinde yönlendirme/yönlendirme hizmetinin yeterli olmadığı vurgulandığı başka bir nitel araştırmada mesleki eğitimin niteliğinin istenilen düzeye gelemediği ifade edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının meslekleri tanıtmak ve bilgilendirmek dışında verimli ve etkili bir yol izlemediğine dikkat çekilmektedir.

Mesleki eğitim kalitesi yükseltildiği takdirde mesleki eğitime olan yönelişin artacağı ve yükseköğretim kurumlarında oluşan yığılmaların azalacağı ifade edilmektedir (Yılmaz ve Altinkurt, 2011). Bireyler üzerinde meslek tercihlerini yaparken etkilendikleri konuların araştırıldığı bir çalışmada araştırmaya katılan kişilerin çoğu mesleki tercihlerini yaparken kendi iradesiyle karar verdiklerini ve yeteneklerine göre bir alana yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada dikkat çeken bir nokta ise gelecekte hakkında bilinçli olarak karar veren ve bu konuda doğru olanı yapmak için çaba gösteren öğrencilerin üzerinde öğretmenin ve okulun yönlendirmesinin etkisinin beklenenden az olduğunun saptanmasıdır. Oysaki bireylerin gelecekte için verecekleri kararlarda profesyonel olan kişilerden yararlanması önem arz eden bir durumdur (Aydemir, 2018). Yönlendirme hizmetinde uzman olan kişiler katı tavsiyelerde bulunması ortaya istenmeyen durumlar çıkarabilir. Bu nedenle bireyi merkeze alacak şekilde bir anlayışa dayanarak öneride bulunmak daha faydalı olacaktır. Çünkü birey başkalarının baskısı ya da kararı ile verdiği meslek ve bir alan kararını benimsemekte zorlanacak ve istediği başarıyı, doyumunu yakalamakta yetersiz kalacaktır. Bu nedenle bireylerin kendilerine ait fikirlerinden oluşan kararlarına dikkat edilmesi gerekmektedir (Özbilgin, 1990). Türkiye’de artan özel ve devlet üniversitelerinin sayısı sonucunda eğitim verme işi bir anlamda rekabete dökülmüş ve kontenjanları doldurma amacıyla hareket edilmeye başlanmıştır. Eğitim kurumlarının sayısının artması öğrenciler açısından seçenek sayısını da artırırken tercih yapma konusunu da zorlaştırmıştır. Bu bağlamda bireyleri doğru karar verebilmeye yönlendirme işi önem kazanmakla beraber Türkiye’de bu konuda yeteri kadar çalışma yapılmadığı görülmektedir (Türker, 2017).

Amerika ile Türkiye’nin bireyi yönlendirme çalışmalarının karşılaştırıldığı çalışmada Türkiye’de etkin biçimde kullanılan mesleki yönlendirme, kariyer planlama için özel geliştirilmiş teknolojik yazılımın olmaması rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilemekte olduğu ifade edilmektedir. Amerika’da standart olarak kullanılan ve bireye mesleğe yönlendirme anlamında ek destek sağlayan “Naviance” isimli yazılım bulunmaktadır. Merkezi sınav sistemleri karşılaştırıldığında Amerika’da üniversiteye girişte merkezi sınav uygulanmadığı fakat üniversitelerin öğrenci kabulünde standart olarak kullandığı “akademik değerlendirme test”lerinin bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca üniversiteye girmek için lise mezunu olma gibi bir şartın bulunmadığı çalışmada ifade edilmektedir (Demirer, 2019). Rehberliğe dair çalışmalar

temelde bireyi mesleğe yerleştirme amacıyla kurulmuş ve devamında geliştirilerek yeni alanlar eklenmiştir. Rehberlik hizmetlerinin ilk çıkışı öğrencilere iş ve gerekliliklerini anlatma, öğrencilerin bir işe sahip olabilmesine yardımcı olmayı amaçlaması ile başlamıştır (Bakırcıoğlu, 2005). 1950’li yıllarda Türkiye’de uygulanmaya başlayan PDR hizmetleri bireyi mesleğe yönlendirme ve RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi) tarafından zeka testleri ile bireyin zeka potansiyelinin ölçülmesi amaçlanmış fakat dünya genelinde yürütülen PDR hizmetlerine yeterince ayak uydurulamamıştır. Ülke dışında yerine getirilen faaliyetlerde mesleğin örgütlenmesi, yapılması ve eğitim programları daha çok psikolojik danışmaya ağırlık veren bir yol izlerken Türkiye’de hala 1950’li yıllarda uygulanan mesleki örgütlenme, yapılanma ve eğitim programlarının olduğu noktada bulunmaktadır (Bilgin, 2000). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı konusunda Türkiye, ulusal politikasını yeterli seviyede tanımlamalıdır. Kariyer danışmanlığı geliştirebilmek ve sistematik hale dönüştürebilmek için belli kuruluşlar altında (meslek odaları gibi) mesleğe yönlendirme anlamında özel dernekler kurularak mesleki gelişim ve yönlendirmeye katkı sağlanması gerekmektedir. Yine bu amaçla kullanılacak olan araçlara destek oluşturma amacıyla bireyler için “kendine yardım” gibi bireysel olarak erişebilecekleri platformların oluşturulması bireyi yönlendirme hizmeti açısından önemlidir (Yeşilyaprak, 2019).

Bireyi yönlendirme ve mesleki rehberlik hizmetini sunma öğrenciler için yaşamlarının büyük bir bölümü kaplayacak meslek hayatlarından yeterli doyum elde edebilme ve mutlu olabilmeleri açısından oldukça gerekli bir hizmet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tercihler üzerinde genellikle aile, sosyal çevre gibi etmenlerin etkili olduğu gözlenmektedir. Bu durum bazı öğrencilerin kendi isteklerinin farkında olabilmelerine rağmen başka tercihler yaparak yanlış alana yönelmelerine neden olabilmektedir (Eryetiş, 2016). Öğrencilerin meslek ya da bir alan seçme konusunda daha çok rağbet gören bölümlere yöneldikleri görülmektedir. Oysaki bir popüler olan mesleğe yönelik kabiliyetlerinin ne derece yeterli olup olmadığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir kişinin mesleğe uygunluğu hakkında fikir sahibi olabilmesi olabilmelerini hedefleyen bireyi yönlendirme hizmeti oldukça mühim bir hizmettir. Bir başka yönden bakıldığında aileler de çocuklarının belli başlı mesleklere yerleşmeleri konusunda ısrarcı davranabilmektedirler. Bu noktada herkesin yeterli olabileceği alana yönelmesinin gerekliliği göz ardı edilmiş olmaktadır (Zadil, 2010).

Türkiye’de rehberlikle ilgili çalışmalar 1960’lı yıllarda gelişmeye başlamış ve mesleki olarak rehberlik etme bu alan içerisinde faaliyetlerin yapıldığı ilk alanlardan olmuştur. Rehberlik hizmetleri içerisinde kişiyi yönlendirme çalışmalarını yürüten kurum olarak en çok eğitim kurumları olan okullarda yerine getirilmiştir. Bireyi bir alana ya da mesleğe yönlendirme programı uygulanırken kişinin ve ülkenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hareket edilmektedir (Binbaşıoğlu, 2004). Ülkemizde bireyi bir alana yönlendirme amaçlı yapılan mesleki yönlendirme çalışmaları incelendiğinde yönlendirme hizmetinin yeteri düzeyde yerine getirilemediği ve istenen etkide yapılamadığı ortaya konmuştur. Bunun nedeni olarak bireyi yönlendirirken uygulanan bireyi tanıma testlerinin yetersiz kalması, sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin bireyi yönlendirme alanında kurs ya da ekstra eğitim almalarının gerekli olduğu ifade edilmiştir (Arsoy, 1999; Koçak, 2001). Ayrıca okullarda yönlendirme amaçlı olarak ayrı bir zamanın olmayışı ya da yetersiz oluşu, rehber öğretmenlere kişi başına çok sayıda öğrenci düşmesi nedeniyle hizmetin yeteri kadar herkese ulaşamaması, okulda ve aile içerisinde beklenen iş birliğinin yeteri kadar kurulamaması gibi nedenler ortaya çıkmaktadır (Özabacı, İşmen ve Yıldız 2004).

Ülkemizde psikolojik danışmanların /rehber öğretmenlerin meslek hayatı içindeki elde ettikleri doyum hakkında yapılan çalışmalara göre işle ilgili tecrübe ve işin niteliği, meslek hayatındaki ilerleme ve gelişme imkanları, ücret, iş arkadaşları ve çalışma koşullarının mesleki doyumunu etkilediği ortaya konmuştur (Demir, 1998; Kınalı, 2000). Bu ortaya konan araştırmalara ek olarak Yeşilyaprak (2021),’ın ortaya koyduğu araştırmasında okul rehber öğretmenlerinin mesleki anlamda elde ettikleri doyum düzeyinin meslek hayatındaki sorunlar ve mesleki anlamda kişisel yeterlik algısı ile yordandığı sunulmuştur.

Yapılan başka bir çalışmada rehberlik hizmet türleri içerisinde kişisel ve eğitsel rehberlik hizmetinin mesleki rehberlik hizmetine göre daha çok önem verildiği ve mesleki rehberlik çalışmalarının geri planda kaldığı ortaya konulmuştur. Bunun nedeni ise bir rehber öğretmene düşen öğrenci sayısının fazlalığı ifade edilmiştir (Gazioğlu, Bekçi, Güler vd., 2007). Turan ve Kayıkçı (2019)’nın yaptığı çalışmada öğrencilerin kendi gelecekleri ve meslek seçimleri hakkında ailelerinin beklenti ve isteklerinin büyük ölçüde etkilediği ifade edilmiş ve okullarında yürütülen mesleki müşavirlik çalışmalarının yetersiz olduğunu araştırmaya katılan çoğu öğrenci ifade etmiştir (Turan ve Kayıkçı, 2019). Yapılan bir başka çalışmada deneysel yöntem kullanılarak

öğrencilere grupla psikolojik danışma verilmiş ve böylece yapılan oturumlar sonucunda bireylerin mesleki anlamda karar verirken bağımsız olabilme davranışı incelenmiştir. Sekiz hafta süren grupla psikolojik danışma sürecinin başında ve bitişinde “Meslek Kararında Bağımsızlık Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen ön test-son test verilerine göre deney grubunda yer alan öğrencilerde anlamlı olarak bir farklılıktan söz edilirken kontrol grubunda yer alan öğrencilerde bu farklılıktan söz edilememiştir. Bu deneysel araştırma sonucuna göre bireylere mesleki olarak rehberliğin düzenli olarak verilmesi sonucunda öğrenciler kendi bağımsız mesleki kararlarını daha rahat verebilmekte oldukları ortaya konmuştur (Bilgin, 1995). Başka bir deneysel çalışmada mesleki olarak sunulan rehberlik hizmetinin 9. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerdeki mesleki olgunluk düzeyini ortaya koyma konusunda yapılmıştır. Yürütülen deneysel çalışmada deney grubunda yer alan bireylere yirmi saatten oluşan mesleki rehberlik uygulanmıştır. Süreç sonunda “Mesleki Olgunluk Ölçeği”nin ön test ve son test puanları değerlendirildiğinde deney grubunda yer alan bireylerin envanter sonucunda anlamlı bir farklılık gözlenirken kontrol grubunda anlamlı bir değişiklik gözlenmemiştir. Bu duruma göre uygulanan grup rehberliğinin mesleki olarak bireylerin gelişimini olumlu yönde değiştirdiği ve uygulanan rehberliğin etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Bacanlı, 1995).

Bal (1998), lisede öğrenim gören bireylerin benlik algıları ve mesleki olgunluk seviyelerinin aile açısından, psikososyal algılayış açısından ve birtakım akademik değişkenler açısından ilişkisini incelemiştir. Bu çalışmayı yürütürken “Mesleki Karar Verme Eğitim Programı”nın bireyler üzerindeki etkililiğini incelemiştir. Elde edilen verilerde ifade edilen programın bireylerin mesleki olgunluk seviyeleri üzerinde olumlu etki oluşturarak seviyeyi yükselttiği görülmüştür. İşletme bölümünde öğrenim gören 244 yükseköğrenim öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada bölüme gelirken yaptıkları tercihler ve bölümlerinden duydukları memnuniyeti ortaya koymak amaçlanmıştır. Elde edilen verilerde teorik olarak sunulan bilgilerin yeterli fakat pratik olarak bilgilerin yetersiz kaldığı ifade edilmiş ve üçüncü sınıfa kadar öğrenim gören öğrencilerin memnuniyet seviyeleri artarken son sınıfa gelindiğinde bu seviyenin düşmekte olduğu ve yeniden başka bir alana yönelmek için üniversite seçimi yapmaya daha çok yöneldikleri gözlenmiştir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise herhangi bir anlamlı farklılaşma görülmemiştir (Şencan ve Ordun, 2000). Sekizinci sınıfta okuyan öğrenciler üzerinde yapılan deneysel çalışmada bireylere verilen

mesleki rehberliğin karar verme aşamasında bireylerin kendini yetkin görme seviyeleri incelenmiştir. Elde edilen bulgularda deney grubundaki öğrencilere on dört oturum süren mesleki rehberlik programı uygulanırken kontrol grubuna okulun rehberlik planında yer verilen konular hakkında tartışma yürütülmüştür. Grupların ön test ve son test verilerinin sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerde olumlu yönde farklılık gözlenmiş ve programın öğrenciler üzerinde karar verme konusunda kendilerinin daha yetkin görme seviyelerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Bozgeyikli, 2005).

Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada öğrencilere geçmiş öğrenim hayatlarında okullardan aldıkları rehberlik hizmetlerinin ne derecede yararlı olduğu, mesleklerini seçerken hangi faktörlerden etkiledikleri ve mesleklerini değiştirme konusunda düzeyi belirlemek için inceleme yapılmıştır. Araştırmaya göre öğrencilerin geçmiş eğitim yaşamlarında yeterli derecede rehberlik alamadığı ve mesleki kararlarını verirken en çok aile ortamının etkilediği ifade edilmiştir. Mesleklerine karar verirken kendisi isteyerek tercih yapmayan öğrencilerin ise mesleklerini değiştirmek istediği gözlemlenmiştir (Büyükgöze Kavas, 2005). Rehber öğretmenlere uygulanan ankette süreç içinde karşılaştıkları problemler, uyguladıkları faaliyet ve teknikler incelenmiştir. Araştırmaya göre rehber öğretmenlerin büyük kısmı üniversitede verilen eğitimlerin yeterli seviyede olmadığını ifade ederken uyguladıkları çalışmalar hakkında etkili ders çalışma, gelişimsel sorunlar, mesleki bilgilendirme, sınav kaygısı, sınav sistemleri gibi konulara değinildiğini belirtmişlerdir (Gençdoğan ve Onur, 2006). Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile yapılan bir araştırmada 1808 öğrencinin görüşü alınarak üniversiteden aldıkları hizmetlerle ilgili beklentileri ve ne düzeyde memnun oldukları ölçülmüştür. Elde edilen verilerde üniversite ile ilgili beklentilerinin daha yüksek olduğu görülürken memnun olma düzeyinin düşük olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre de değerlendirilen araştırmada kız öğrencilerde beklenti seviyesinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Burgaz ve Ekinci, 2007). Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)'nde ve okulda görev yapan okul rehber öğretmenleri/psikolojik danışmanlarla yürütülen bir çalışmada psikolojik danışmanlardan mesleki anlamda yapılan rehberlik faaliyetleri ve düşünceleri öğrenilerek düşüncelerin hangi değişkenlere göre farklılık göstereceği incelenmiştir. Araştırmacının oluşturduğu anketten elde edilen bulgularda rehber öğretmenlerin dörtte birinin mesleki danışmanlık ve rehberlikle ilgili herhangi bir ders

almadığı bulgusuna ulaşılmış ve üçte birinin mesleki rehberliğin hayat boyu devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Mesleki rehberlik hizmeti için en çok internet üzerinden faydalanılmakta ve ölçeklerle sürecin ilerlemesinin sağlandığı belirtilmiştir (Korkut, 2007).

Ortaöğretimde eğitim veren okullardaki rehberlik hizmet ve faaliyetlerinin değerlendirildiği bir çalışmada 235 öğrenciden görüşler alınmıştır. Araştırma sonucuna göre rehberlik hizmetleri içerisinde en çok müşavirlik(konsültasyon) ve yönlendirme-yerleştirme hizmetinden faydalandığı verisine ulaşılmıştır. En az yararlanan hizmet türlerinin ise psikolojik danışma ile bireyi tanıma olduğu bulgusuna erişilmiştir. Rehberlik hizmetlerinin bütün faaliyet ve hizmet türleri değerlendirildiğinde %56 seviyesinde yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre rehberlik hizmetleri ve danışma hizmetleri istenen seviyede yerine getirilmemektedir (Yüksel Şahin, 2008). Dokuzuncu sınıf öğrencilerine uygulanan bir başka çalışmada mesleki ve kariyer kararı verme ile ilgili program uygulanmıştır. 11 oturumdan oluşan programda ön test ve son test uygulaması yapılan çalışmaya göre verilen programın karar vermede karşılaşılan birtakım zorlukları azalttığı ve etkili olduğu görülmüştür (Doğan, 2010). Lise sonunda öğrenim gören öğrencilere uygulanan ve mesleki anlamdaki olgunluk ile karar verme sürecince yaşanan kararsızlık seviyeleri incelenmiştir. Bu süreçte öğrencilere 4 oturumluk psiko-drama çalışması uygulanmış ve uygulama sonrasında envanterlerin ön test ve son test sonuçları gözlemlenmiştir. Buna göre deney grubundaki öğrencilerde kararsızlık seviyelerinde azalma görülürken mesleki anlamdaki olgunluk seviyesinde artış görülmüş ve uygulanan psiko-drama çalışmasının olumlu anlamda etki ettiğine ulaşılmıştır (Çınar, 2011).

Mesleki olgunluk seviyesinin araştırıldığı bir başka deneysel çalışmada dokuzuncu sınıf öğrencileri ile çalışılmış ve öğrencilere “Mesleki Olgunluk Envanteri” uygulanmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere mesleki anlamda olgunluk seviyesini yükseltmek için grup rehberliği çalışması uygulanmıştır. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerle okul içerisindeki karşılaştıkları olay ve yaşantılar ile ilgili görüşülmüştür. Elde edilen verilerde deney grubundaki bireylerin olgunluk seviyelerinde artış yaşanırken kontrol grubunda herhangi bir farklılaşma görülmemiştir (Akıntuğ, 2012). Yükseköğretimde eğitim alan öğrencilerin okudukları bölümden ne derece memnun olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada

913 öğrenciye ulaşılarak anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin seçtikleri bölümlerden genel anlamda memnun oldukları sonucu ortaya çıkarken öğrenim gördükleri bu bölümü seçerken seçtikleri bölümün revaçta ve popüler olması etmenlerinden daha çok etkilendiklerini aile ve danışman gibi etmenlerin buna göre daha geride kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Naralan ve Kaleli, 2012). Sekinci sınıfta, lisede ve yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerle yapılan bir çalışmada öğrencilere mesleki olarak karar verirken hangi faktörlerin etkili olduğunu ölçen bir çalışma yürütülmüş ve öğrencilere konu ile ilgili “Demografik Bilgi Formu” ve “Mesleki-Eğitsel Kararı Verme Anketi” uygulanmıştır. Bulgulara göre öğrencilerin çoğunluğunun verdikleri mesleki-eğitsel kararlarına güvendikleri gözlemlenmiştir. Bu süreçte bireyleri etkileyen faktörlere bakıldığında aile, yazılı kaynaklar ve öğrenim gördükleri okullardaki öğretmenlerin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Sınıf düzeylerine göre sıralanan bu faktörler değişiklik göstermemekte olduğu sonucuna ulaşılmış ve erkek öğrencilerin arkadaş ortamından daha çok etkilenerken hareket ettiği bulgusuna varılmıştır (Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2013).

Kariyer ve mesleki farkındalık artırma ve geliştirme amacıyla yedinci sınıf öğrencilerine uygulanan bir grup rehberliği çalışmasında deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde öğrencilere araştırma başlamadan önce ve araştırma bitiminde “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre grup rehberliği uygulanarak kariyer artırma farkındalığını oluşturma amaçlı verilen rehberliğin farkındalık düzeyini kısmen artırdığı verisine ulaşılmıştır (Bostancı, 2014). Üniversite tercihi yaparken etkilenilen etmen ve faktörleri araştıran bir başka çalışmada üniversitede öğrenim gören hazırlık sınıfı öğrencileri ile 1. Sınıf öğrencileri katılmıştır. 965 öğrencinin katıldığı çalışmada tercih yaparken etkilendikleri etmenlerin başında aile gelirken psikolojik olarak etkilendikleri etmenlerde bu sırayı izlemiştir. Üniversitenin bulunduğu il ve geçmişi, bilinen bir kurum olması gibi etmenlerin de etkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmaya katılan öğrenciler çoğunlukla tercih aşamalarında rehberlik desteği aldıkları belirtirken alınan bu desteğin anlamlı değişiklik meydana getirmediğini ifade etmişlerdir (Gelibolu, 2014). Liselerde gerçekleştirilen rehberlik hizmet ve faaliyetleriyle rehber öğretmen, idareciler ve öğrencilerin görüşlerinin alındığı bir çalışmada idareci katılımcılar rehberlikle ilgili çalışmaların öğrencilere farklı bakış açısı kazandırdığını, kendilerini tanımada ve bilmede yardımcı olduğunu ve meslekleri tanıyarak hareket

etme konusunda bilinçli davrandıkları ifade ederken; araştırmaya katılan rehber öğretmenler mesleki anlamda bilgi verme ve sınav sistemini tanıtmaya, üniversiteleri tanıtmaya ve gezi düzenleme, test ve anketlerle bireyi tanıma çalışmalarına ve bireysel görüşmelere yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Liselerde öğrenim gören öğrenciler mesleki bilgi verme çalışmaları kendi üzerlerinde geleceği tasarlama ve planlama konusunda rahatlık sağladığını, kendilerini ve meslekleri tanıyarak seçim yapmanın sağlandığını dile getirmişlerdir (Çivilidağ, Günbayı ve Yörük, 2015).

Lise sonuna öğrenim gören öğrencilerin mesleki eğilimlerini ve üniversiteyi seçerken etkilendikleri etmenleri ortaya çıkarmak amacıyla 254 öğrenciyle yapılan bir araştırmada araştırmaya katılan öğrencilere anket uygulanmıştır. Elde edilen verilerde tercih aşamasında ilk olarak iş bulabilme olanağının göz önünde bulundurulduğuna sonrasında bölümün puanı, sahip olunan olanaklar ve üniversitenin olduğu il şeklinde sıralanan etmenler ortaya çıkmıştır. Bireylerin tercih aşamasında kendi ilgi ve yeteneklerine ilişkin yönde karar vermemesinin sonucunda okulu yarım bırakma ya da mutsuz bir iş yaşamı ve özel yaşam sürme, iş hayatında verimin düşük olması gibi durumların olacağı belirtilmiş ve bireyleri yönlendirmede okul öğretmenlerinin yeterli seviyede etki oluşturamadıklarına değinilmiştir (Boyacı, Karacabey ve Bozkuş, 2016). Yüksek öğrenimde eğitim alan öğrencilere okudukları bölümü seçerken ne gibi faktörlerin etkili olduğunu ve bu seçim sonucunda yerleşilen bölümdeki memnuniyet seviyesini belirlemek amaçlı gerçekleştirilen çalışmada 433 öğrenciye araştırma için oluşturulan anket soruları sorulmuş ve analiz edilmiştir. Elde edilen verilerde bölüm ve meslek seçim sürecinde kişiyi etkileyen faktörleri aile, kişisel özellikler ve çevresel etmenler başlıkları altında gruplandırılmıştır. Kendi kişisel özellik ve yapılarına göre mesleki tercihte bulunan bireylerin eğitim gördükleri alandan daha yüksek seviyede memnuniyet duydukları verisine ulaşılmıştır (Demirci, 2017). Üniversitede eğitim gören öğrencilerle yapılan başka bir çalışmada öğrencilerin okudukları bölümlerini tercih ederken hangi sebeplerden etkilendikleri ve bu seçimlerini yaparlarken ne düzeyde bilinçli olduğunu tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda öğrencilerinin büyük kısmının kendi kişisel özelliklerine ve becerilerine yönelik bölüm tercih ettikleri yönünde veri elde edilmiş ve bu tercihi yaparken çevre koşullarından da (aile, okul ve öğretmenler, arkadaşlar) yüksek miktarda etkilendikleri verisi bulunmuştur. Ayrıca mesleki tercihlerini yaparken ileriki iş hayatında ne gibi koşullar ve zorluklarla karşılaşılacağı konusunda

bilgi sahibi olan uzman kişilerden bilgi alındığı ve bilinçli bir şekilde tercih sıralamasının oluşturulduğu verisinin yüksek düzeyde olduğu verisine ulaşılmıştır (Aydemir, 2018).

Yükseköğrenim de eğitim alan edebiyat fakültesi öğrencilerine kendi alanlarını tercih ederken ne gibi faktörlerden etkilendikleri ve bölümleri bitince elde edecekleri kazanımlara ve gelecekle ilgili beklentilerine dair yapılan bir araştırmada 35 öğrenciyle görüşme yapılarak veri elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre mesleki tercihi yapan öğrencilerde edilgen, ilkeli ve plansız olarak gruplandırılan başlıklarda üç eğilim gözlemlenmiş ve geleceğe dair beklentileri ile ilgili temel gereksinimleri karşılama ile kendini gerçekleştirebilme gruplarında iki eğilim gösterildiği ortaya konmuştur. İş imkanının fazla olduğu alanlarda eğitim gören ve bölümlerine girmek için yüksek derecede puan ve başarı gösterilen alanlarda eğitim gören öğrencilerin kendilerine yönelik bakış açılarını daha ayrıcalıklı olarak değerlendirdikleri gözlemlenirken; bireysel özelliklere ve yeteneklere uygun olarak belli bir mesleğe yönelen öğrencilerin özgüven düzeylerinin, gelecekle ilgili beklentilerinin ve memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Tezcan, 2018).

Lise öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada öğrencilere gelecek içerisinde tercih edecekleri meslekler ve bu seçimde kim ya da nelerden ne kadar etkilendiklerini ortaya koymak amacıyla yürütülen çalışmada 855 öğrenciye araştırmacının kendisinin hazırladığı anket maddeleri yöneltilmiştir. Elde edilen verilerde öğrenciler mesleklerle yönelip tercihte bulunurken öncelikle gelir düzeyine ve mutluluk sağlamasına ayrıca kolay olmasına önem verdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin tercihte bulunmak için ifade ettikleri meslekler ise doktor, mühendislik, polislik ve öğretmen şeklinde sıralanmıştır. Mesleklerini tercih etme ve belirleme aşamasında ilk olarak kendilerini belirleyici etmen olarak gördükleri verisine ulaşılırken bunun devamında aile ve öğretmen ile rehber öğretmenlerinin de meslek tercihi aşamasında belirleyici rol gördüğü verisine ulaşılmıştır (Atli ve Gür, 2019).

2.12.2. Yurtdışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Dick ve Rallis (1991)'in yürüttüğü çalışmada lisede öğrenim gören öğrencilere kariyerlerini seçerken onları etkileyen etmenler ve bu etmenlerin yarattığı etkiler hakkında çalışma yapmıştır. Elde edilen bulgularda cinsiyete göre bazı etmenlerin farklılık gösterdiği mühendislik bölümünde ilerlemeyi düşünen erkeklerin daha fazla

olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kariyerleri hakkındaki tercihlerini sosyal etmenlerin etkilediği ortaya konmuştur. Bu sosyal etmenler başta aile olmak üzere okul çevresi, öğretmenler ve arkadaşlar gibi gruplar oluşturmaktadır. Tercih edilen alandan elde edilecek kazancın erkeklere göre daha çok önem taşıdığı ifade edilmiştir (Dick ve Rallis, 1991). Ortaokulda öğrenim gören başka bir araştırmada katılım gösteren öğrencilere “Kapsamlı Kariyer İhtiyaç Anketi” uygulanarak veri toplanmıştır. Araştırma verilerinde öğrencilerin gelecekle ilgili kariyer tercihi yapma ve planlamanın önemini farkında oldukları ortaya konmuş ve bu konuda yardım almak istediklerinde öncelikli olarak kendi aileleri ile arkadaşlarına danıştıkları ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucunda okul rehber öğretmenlerinin öğrencilere ve ailelerine mesleki ve kariyer tercihi, çevreden daha çok destek alınarak toplumsal hizmetlerden faydalanılarak başka kurumları da kariyer planlaması çalışmasına dahil edilmesi gerektiği ve böylece daha etkili bir yardımın sağlanacağını öneri olarak sunmuşlardır (Bardick, Bernes, Magnusson ve Witko, 2004).

Literatürde (Luca, 2002) eş anlamlı olmayan kavramlar olan kariyer rehberliği, kariyer danışmanlığı ve kariyer eğitimi hakkında yorum yapmıştır. Kariyer rehberliği, hem bilgi, danışmanlık, eğitim hem de kariyer değerlendirmesini kapsayan çok geniş bir “şemsiye” kavramdır. Mesleki anlamda bireyi yönlendirme ve yapılan danışmanlık anlayışının değişmesindeki temel etken meslekler ile ilgili zaman ilerledikçe artan ve tercih sürecinin karmaşıklaşmasının ortaya çıkması psikolojik danışmanları sadece mesleki rehberlikten çok mesleki danışmanlık yapmanın daha faydalı olacağı kanısına itmiştir. Buna göre “kariyer danışmanlığı” kavramı 21. yüzyılda önem kazanan bir yapı olarak görülmektedir. Özellikle tüm dünyada “Danışmanlık temelli mesleki rehberlik” konusu hakim görüş olarak benimsenmiş ve mesleki danışmanlık sürecinin terapötik ilişki boyutunda çalışılması gerektiği vurgulanmıştır (Niles & Bowsbey, 2002).

Lise ve üniversitede öğrenim gören bireyler üzerinde yapılan nitel bir araştırmada meslek/kariyer tercihinin etkileyen faktörlerin neler olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen verilerde kariyer ve meslek tercihi yaparken bireylerin en fazla aileleri ve toplumsal etkilerin altında kaldığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen ve meslek tercihinin etkileyen etmenler beş kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar aile, okuldan ve toplumdan etkilenen kültürün bağımlılığı, sosyal ekonomik faktörler, elde edilmek istenen ideal meslek etmeni, engeller etmeni ve göç etmeni olarak ortaya

konmuştur (Ferry, 2006). Hindistan'da işletme bölümünde eğitim alan öğrencilerle yapılan bir başka çalışmada kariyerlerini seçerken etkilendikleri faktörler ortaya konması amaçlanmıştır. Kariyer tercihleri üzerinde bireysel kültürel değer ve geleneksel kariyer tercihlerinin mesleki tercihlerinin nasıl etki ettiğini de ortaya koymuşlardır. Buna göre bireylerin en fazla babalarından etkilendiği verisine ulaşılırken bazı öğrenciler bireysel eğilimle hareket etmeye çalışmasına rağmen geleneksel yönlendirme eğiliminin daha ağır bastığı sonucuna ulaşılmıştır (Agarwala,2008). Diğer araştırmalarda kariyer seçimi kararsızlığının, yüksek düzeyde duygusal dengesizlik sergileyen, dışsalcı olan, hayatı şans eseri ve kendi eylemleri ve çabalarından daha az ve genellikle daha az motive olan ergenlerin bir özelliği olma eğiliminde olduğunu doğrulamaktadır. Kendi gelişim fırsatlarını ilgilendiren karar verme süreçlerine katılma konusunda çabanın az olduğu belirtilmiştir (Starika, 2013).

Creed ve Hennessy (2016) tarafından yürütülen araştırmada mesleki kimliğin kariyer anlamında önemli bir yeri olduğu için bireylerde hedeflerine ulaşabilmede ve özdenetimlerini kurabilmede davranışlarını ve duyularını yönlendirdiği ifade edilmektedir. Buna göre bireylerin bir mesleğe yönelmesinde mesleki kimliğinin farkındalığı bireyi etkilemektedir. Kişilerin hedeflerine yöneliminin bireysel farklılıklara bağlı olarak değiştiği ve bireyin mesleki kimliği ile ilgili olduğu bulunmuştur. Hedef yönelimlerinin bireyin mesleki yönelmesine etkilediğini ifade eden çalışmada hedef yönelimli yaklaşım ile öğrencilerin kariyerle ilgili yeni bilgilere ulaşmada istekli olduğu, rehberliğe daha çok başvurdukları ve kendilerini geliştirme adına kariyer stratejilerini daha fazla kullanmaya yönelttiği bulunmuştur (Creed ve Hennessy, 2016). Kariyer danışmanlığı, kararsızlık, kaygı ya da akademik doyumsuzluk gibi belirli bir kariyer sorununu bir noktada çözmeyi amaçlayan psikolojik bir müdahaledir. Rehber öğretmenin faaliyeti, daha ziyade bir eğitim müdahalesidir. Yani ergenlerin kendi kariyerlerinin gelişimi ve yönetimi için belirli beceri ve yeteneklerini önceden geliştirmesi amaçlanan kariyer eğitimidir. (Zunker, 2016). Ebeveyn modeli ile ilgili olarak çalışma yapan Oprisor (2016), ergenlerin mesleki kariyerlerinde yönelim, az ya da çok ebeveyn modelini takip eden konulara ilişkin seçeneklerinin sabiti olmadığını ifade etmiştir. Genç bireylerin mesleki yönelimlerinin ebeveyn modelini takip etmediğine dair aynı sonucu kabul eden araştırmalar da bulunmaktadır. Bir kariyere yönelen ergenler, meslek seçiminde sunulan statüye kararsızlara göre çok daha fazla önem vermektedirler. Teorik liselere

(uygulamalı ders olmayan okullar) mensup öğrenciler söz konusu olduğunda, belirlenenleri kararsızlardan ayıran diğer iki motivasyonel boyut: geleceğin güvenliği ve kesinliği ile büyük bir kazancın rahatlığına, belirli bir mesleğin sağladığı statü boyutlarının eklendiğini ortaya koymaktadır (Oprisor, 2016).

Onyene, Salisu, Johnson ve Olusanya (2014) yaptığı çalışmada teknik ve mesleki eğitim amacıyla uygulanan “Endüstriyel İş Deneyimi Programı (SIWES)” katkılarını ölçmek amacıyla yürüttükleri çalışmada uygulanan bu programın öğrencilerin edindikleri becerileri projelerinde yeterli şekilde uygulanmasına olanak sağladığı ortaya konmuştur. Öğrenciler için teknik konularda çalışma planı hazırlanması ve çizimlerle ilgili koordinasyona destek vermesi ile bireylerin mühendislik, makinelerin bakımı ve onarımı, araştırma projelerinin yürütülmesi gibi görevleri yerine getirmelerine katkı sağlamaktadır (Onyene ve Diğerleri, 2014). Jacobs ve Wet (2013) tarafından yürütülen çalışmada Kuzey Afrika’da mesleki eğitim yönlendirme programını değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre eğitimde yönlendirme programını değerlendirmek adına ayrı ayrı modüller şeklinde program değerlendirilmiş ve kalitesinin bütünsel bir biçimde ortaya koyulması ve mevcut programın iyileştirilmesinin yanı sıra programda yer alan kişilerin yeterliklerini geliştirilmesini ve bilgilendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda katılımcıların değerlendirilmesi sonucunda bilgilerinin geliştirildiği belirtilmiştir. Ancak katılımcılara dahil olan öğretim üyeleri ve öğrencilerden elde edilen verilerin olumlu olarak yorumlanmamaktadır. Öğretim elemanları, öğrenciler öğretmenlerin etkin bir şekilde araç gereç kullanmadığı belirtilmektedir (Jacobs ve Wet, 2013). İngiltere’de kariyer rehberliği üzerinde yapılan bir çalışmaya göre kariyer rehberliğine yönelik alınan kararlar ve değişikliklerin nelere sonuç açabileceğine dair araştırma sunmuştur. Buna göre meslek tarihinin erken dönemlerinde alınan kararların, özellikle de yetişkin istihdam hizmetlerinden tamamen ayrılmasının ve mesleki uzmanlığa yönelik iddiaların neredeyse tamamen mesleki psikolojiye dayandırılmasının, belki de o sırada doğru olsa da, vahim sonuçları olacağı ileri sürülmektedir. Makale, kariyer rehberliğinin son travmasını kesinlikle atlatacağını, ancak mevcut 'reformların' en olası sonucu, kariyer rehberliği hizmetlerinde bir pazarın, bir zamanlar amaçlanan türden kapsamlı bir eğitim-iş köprü hizmeti yaratmayacağını ileri sürmektedir (Roberts, 2013).

Boersma, ten Dam, Volman ve Wardekker, (2010) çalışmasında mesleki eğitim öncesi yenilikleri ve özellikle gelecekteki mesleklere yönelmelerine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Teorik anlayışlarını öğrencilerin mantıklı mesleki seçimlerini yapabilmeleri için onları “mesleki yönelim için öğrenenler topluluğu”nun parçası haline getirmek olarak açıklamaktadırlar. Bu uygulamaya göre öğrenciler mesleki uygulamalara katılarak kasıtlı olarak öğrenmeye teşvik edilmiş olur. Araştırmada uygulama topluluğu ve öğrenen toplulukları oluşturulmuştur ve dört etmen “paylaşılan, anlamlı, yansıtıcı ve aktarılabilir öğrenme” üzerinden iki topluluk incelenmiştir. Sonuçlara göre uygulama topluluğunun mesleki uygulamalara daha yetkin bir şekilde katılabildikleri gözlenmiştir. Elde edilen bulgularda mevcut öğrenme ortamlarının mesleki yönlendirmeye yönelik olarak yeniden yapılandırılması, tasarlanması gerektiği ifade edilmektedir (Boersma ve Diğerleri, 2010).

Draaisma, Meijers, ve Kuijpers (2018), güçlü kariyer için öğrenme ortamlarının geliştirilmesine yönelik yaptığı çalışmada öğretmenlerle görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Hollanda’da yalnızca akademik başarılar için öğrenciye yardımcı olma olarak değil kendi kariyerlerini yönlendirme yetkinliklerini geliştirme adına uygulama yapılmıştır. Buna yönelik olarak “Kariyer Yönelimi” projesinin etkisi ortaya konmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğrencileri gerçek iş ortamlarında deneyim kazanmalarını sağlayarak seçim yapabilmeleri konusunda kariyer yeterliklerinin geliştirilmesine yardımcı olunduğu belirlenmiştir. Sunulan bu güçlü kariyer ortamı hem öğretmenler hem de öğrenciler ve eğitim programları için yenilenmiş bir vizyon ve politika geliştirilmesinin gerekliliğini sunmaktadır (Draaisma ve Diğerleri, 2018). Finlandiya’da ulusal strateji olarak ortaya konmuş çalışmalardan olan yaşam boyu rehberlik stratejisi içerisinde kariyer rehberliğinin konumu bireylerin var olan iş alanları/piyasa durumları ve ihtiyaçlar aracılığıyla kendi becerilerini fark edip tanımalarının daha ötesinde sahip oldukları bu yetkinliklerini daha iyi duruma getirerek geliştirme imkanlarının da desteklenmesini içermektedir. Yani “yaşam boyu rehberlik stratejisi” aslında bireylerin sadece kendilerini ve ihtiyaçları tanımalarını değil aynı zamanda bu yeteneklerini ilerletme fırsatlarını da desteklemeyi hedeflemektedir (Strategy for Lifelong Guidance, 2020). Bireylerin çalışma hayatı ve iş piyasasına geçiş sürecindeki kopuklukları azaltma ve süreci hızlandırma açısından eğitim hayatlarında alacakları kariyer rehberliği desteği bireylerde ulaşılabilir ve

anlamli bir yol haritası oluşturmalarında yardımcı olmaktadır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz yzyılda yenilikçi olarak rehberliği yaşam boyu destek halinde uygulanması bireylerin sahip oldukları yetkinlik ve yetenek alanlarını geliştirmede ve belirlenen kariyer hayatının uygulanabilir olmasını artırma da yardım sağlamaktadır (Barnes, Bimrose, Brown vd., 2020).

Kariyer rehberliği içerisinde yer alan ve kariyer rehberliğinin gelişmesine destek olan faktörlerin ihtiyaçlar arttıça bu rehberlik çeşidinin de değer artmıştır. Elde var olan kaynakların korunması için gelişen dijital çağda yer alan dijital hizmet içeriklerinin de hizmete daha çok dahil edilmesi gerekmektedir. Rehberliđin uygulayıcıları için ve yaşam boyu rehberlik hizmetlerinden faydalananlar için gelişen akıllı teknolojiler hizmetin kalitesinin ve genişliğinin artmasında destek rol oynayabilir (Toni & Vuorinen, 2020). Dijital araçlar, bireylere sunulan hizmet yelpazesini genişletmenin yanı sıra herhangi bir zamanda veya yerde rehberliğe erişmeleri için yeni fırsatlar sağlayabilir. Kariyer rehberliğinde teknoloji kullanmanın potansiyel faydaları arasında daha iyi erişilebilirlik, bilgiye, değerlendirmeye ve ağlara erişimin artmasıyla beraber genel maliyetlerin dūřürölmesi ve maliyet etkinliğinin artması yer alır (Sampson vd., 2020). Rehber öğretmenler, teknolojiyi geleneksel olarak kariyer geliştirmeyi destekleyen öğrenme ve kariyer bilgilerine ulaşmak, kariyer değerlendirmeleri ve simölasyonlar veya oyunlar gibi otomatik etkileşimler, iletişim seçenekleri olmak üzere üç Őekilde kullanmıştır. Rehber öğretmenler, insani ve yapay çabanın stratejik bir birleşimini savunarak, kariyer hizmetlerinde karşılaşmalar ve iletişim için insan bağlantısına duyulan ihtiyaı vurgulamışlardır (Hooley, Shepherd ve Dodd, 2015). Entegre veya harmanlanmış rehberliğin geliştirilmesi “dijital araçlar aracılığıyla rehberlik” rehberlik profesyonellerinin ve hizmet tasarımcılarının hangi teknolojilerin ve nasıl kullanılacağını planlamasını gerektirdiği ifade edilmiştir (Bakke, Hagaseth Haug ve Hooley, 2018).

Mevcut teknolojik gelişmeler ve bunların toplum üzerindeki etkileri, eğitim için çok yönlü bir zorluk teşkil etmektedir. Öğrencileri, personeli ve kuruluşları yapay zeka destekli eğitime hazırlamanın yanı sıra eğitim alanını daha iyi anlamak için yapay zeka geliştirmeye ihtiyaç vardır. Yapılan çalışmada, gelecekteki araştırma hususlarının haritasını çıkarmak da dahil olmak üzere, kariyer rehberliğinde yapay zeka kullanma olasılıklarını ve gerekliliklerini araştırdı. Teknoloji, hizmetleri ve uygulamaları genişletme ve dönüştürme potansiyeline sahip olduğundan, rehberlikte yalnızca bir

araç değildir. Yapay zekanın, kullanıcı ihtiyaçlarına, personel yeterliliklerine ve teknolojiden yararlanmaya yönelik organizasyonel yeteneğe bağlı olarak kariyer rehberliği hizmetlerinde çeşitli modlarda öğrencilere ve personele hizmet verebileceği ortaya konmuştur (Westman, Kauttonen, Klemetti vd., 2021). Rehberlik hizmetleri ve danışmanlığın çoğu eğitim faktörü tarafından önemli olarak değerlendirilmesi gerektiği hipotezini geliştiren ve betimsel yöntem kullanılan bir çalışmada anket ve gözlemin metodolojisini kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, okulun ergenin kariyer başarısını belirleyebilecek ana faktör olduğu fikrini pekiştirdiği ortaya koymuştur (Popescu, 2021). Mesleki ve kariyer danışmanlığı üzerine yapılan başka bir çalışmada etkili psikolojik danışma becerileri gelişmiş danışmanlar tarafından nicel olarak elde edilen olumlu etkilerin öğrencilerin kariyer rehberliği üzerindeki uzun vadeli istikrarını araştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre etkili psikolojik danışma becerisini ve bireysel danışmanlığın etkililiğini geliştirmek için etkili psikolojik danışma becerisinin anahtar faktörleri haline gelen yedi faktör olduğunu göstermiştir; katılma, liderlik etme, yansıtma, özetleme, yorumlama, yüzleşme ve bilgilendirme/tavsiye etme. Danışmanlar, bu yedi beceriyi edinerek, kariyer rehberliğine yönelik bireysel danışmanlığın etkinliğini artırmaya önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Hanif ve Setiawan, 2021).

Öğrenci velilerinin kolejlerini ve kariyer yörüngelerini anlamak için kariyer sermayesi ile toplumun kültürel zenginliği arasında köprü kuran kavramsal bir çerçeve kullanılarak yürütülen bir nitel vaka çalışmasında üniversitede gezinmek ve kariyer kararları vermek için kültürel bilgilerinden ve yaşanmış deneyimlerinden nasıl yararlandıklarını daha iyi anlamak için 67 farklı renkten öğrenci velisiyle yapılan bireysel ve odak grup görüşmelerinden alınmıştır. Elde edilen sonuçlarda öğrenci velilerinin bir üniversite öğrencisi ve velisi olarak yaşamda manevra yapma (karar değiştirme, yolunu değiştirme) güçlüğü; öğrencilerin kolej ve kariyer bilgileri ararken ailevi ve kurumsal destek ağlarının önemine ulaşılmıştır (Huerta, Rios-Aguilar ve Ramirez, 2022).

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama aracı, verilerin analizi ve çalışma grubu hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yürütülen araştırmada liselerdeki mesleki yönlendirme programı çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve veli açısından nasıl değerlendirildiğini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma yöntemleri içerisinde tarama (survey) araştırma türünde betimsel desen kullanılarak araştırma yürütülmüştür. Tarama araştırma türü tutum, görüş ve inanış gibi bilgi türlerini belirlemede kullanılan bir araştırma türüdür. Tarama modeli betimsel desenle yürütülen araştırmada ortaya konmak istenen amaçlar çoğu zaman soru cümlesi yardımıyla ifade edilmektedir. “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgili?” gibi sorulara cevap bulmayı hedefler (Büyüköztürk, 2016). Tarama modelinde araştırmacılar görüşlerin ve özelliklerin neden etkilenecek ortaya çıktığından çok araştırma konusunun araştırmaya katılan bireylerin açısından nasıl değerlendirilip nasıl dağılım gösterdiği ile ilgilenmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006).

3.2. Çalışma Grubu

Yürütülen araştırmanın evrenini Şanlıurfa'daki liselerde okuyan öğrenci, liselerde görev yapan okul rehber öğretmeni/psikolojik danışman ve sınıf rehber öğretmenleri, öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme bu evreni temsil edecek şekilde evrende kendine yer edinmiş çok sayıdaki durum içerisinde tipik olan durumun ortaya konmasıyla elde edilecek veriler üzerinden bilgi alınması-toplanması hedeflenmiştir. Bu nedenle amaçlı örnekleme türleri içerisinde tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Bu kapsamda Şanlıurfa ilinin Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci, öğretmen ve velilere ulaşılmıştır. Örneklemin geneli yansıtabilmesi amaçlanan bu örnekleme türünde evrende var olan çok sayıdaki durumun ortalama, sıra dışı olmayan, rastlanabilir olarak ortaya konması amaçlanmıştır (Büyüköztürk, 2012). Örneklem sayısı belirlenirken ölçek madde sayılarının en az 4 katı kadar kişiye ulaşılması hedeflenmiştir.

Araştırma süreci iki aşamadan meydana gelmektedir. Birinci aşamada ölçme aracında yer alan maddelerin güvenilirliğinin test edildiği aşamadır. Bu aşamaya 150 lise öğrencisi, 150 rehber öğretmen ve sınıf rehber öğretmenleri ile 150 öğrenci velisi

katılım göstermiştir. Elde edilen verilere uygulanan güvenilirlik testi sonucunda elde kalan maddeler ile yeni katılımcılara asıl uygulama yapılmıştır. İkinci uygulamada araştırmaya 120 öğrenci, 120 rehber öğretmen ve sınıf rehber öğretmeni ve 120 veli katılım sağlamıştır. Araştırma sürecine dahil olan toplam öğrenci, öğretmen ve veli sayısı 810 kişiden oluşmaktadır.

Araştırma grubuna katılan öğrenci, öğretmen ve veli katılımcılar hakkında birtakım demografik özellikler hakkında bilgi alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenci katılımcılara cinsiyet ve sınıf düzeyi; öğretmen katılımcılara cinsiyet, branş ve çalışma yılı; veli katılımcılara sosyoekonomik düzey, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi bağımsız değişkenlerinin verisi alınmıştır. İki aşamalı uygulama ile elde edilen demografik verilerden birinci aşamadaki uygulamaya yönelik sayısal değerler Tablo 3.1.'de sunulmaktadır.

Tablo 3.1.Birinci uygulamaya ait katılımcı demografik özellikleri

N (Toplam)	Cinsiyet Bağımsız Değişkeni		Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni						
	Kadın	Erkek	11. Sınıf	12. Sınıf					
N=150	91	59	103	47					
N (Toplam)	Cinsiyet Bağımsız Değişkeni		Branş Bağımsız Değişkeni		Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni				
	Kadın	Erkek	O.R.Ö.	S.R.Ö.	0-5 yıl	5-10 yıl üzeri	10yıl		
N=150	73	77	62	88	58	53	39		
N(Toplam)	SED Bağımsız Değişkeni			Anne Eğitim Düzeyi			Baba Eğitim Düzeyi		
	Düşük	Orta	Yüksek	A	B	C	A	B	C
N=150	43	81	26	51	60	39	47	63	40

O.R.Ö.: Okul rehber öğretmeni

S.R.Ö.: Sınıf rehber öğretmeni

A: Ortaokul ve altı

B: Ortaöğretim mezunu

C: Ön lisans ve lisans mezunu

Birinci uygulama sonrasında elde edilen geçerli ve güvenilir maddeler ile asıl uygulama olan ikinci uygulamaya ait katılımcıların demografik özelliklerine Tablo 3.2.'de yer verilmiştir.

Tablo 3.2. İkinci uygulama (asıl uygulama)'ya ait katılımcı demografik özellikleri

N (Toplam)	Cinsiyet Bağımsız Değişkeni		Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni						
	Kadın	Erkek	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf				
N=120	67	53	24	66	30				
N (Toplam)	Cinsiyet Bağımsız Değişkeni		Branş Bağımsız Değişkeni		Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni				
	Kadın	Erkek	O.R.Ö.	S.R.Ö.	0-5 yıl	5-10 yıl üzeri	10yıl		
N=120	58	62	66	54	30	62	28		
N(Toplam)	SED Bağımsız Değişkeni			Anne Eğitim Düzeyi			Baba Eğitim Düzeyi		
	Düşük	Orta	Yüksek	A	B	C	A	B	C
N=120	31	72	17	44	69	7	30	65	25

O.R.Ö.: Okul rehber öğretmeni
S.R.Ö.: Sınıf rehber öğretmeni
A: Ortaokul ve altı
B: Ortaöğretim mezunu
C: Ön lisans ve lisans mezunu

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu başlık içerisinde araştırmanın hedeflediği konu kapsamında meydana getirilen ölçme araçlarının oluşturulma süreci, güvenilirlik çalışmasıyla elde edilen verilere uygulanan istatistik işlemleri hakkında bilgi verilmektedir. Elde edilen verilerin ayrıntılarına “Bulgular ve Yorum” başlığı altında ulaşılabilmektedir. Araştırmanın ölçme aracı araştırmanın yazarı tarafından oluşturulmuştur. Bunun için araştırma kapsamına hizmet eden ve destekleyen konu alanları araştırılmıştır. Ölçme aracı geliştirirken dikkat edilmesi gereken ve izlenmesi gereken aşamaları Erkuş (2012) şu şekilde ifade etmektedir:

- Oluşturulmak istenen ölçme aracının hangi amaç ile geliştirileceğinin belirlenmesi ve karar verilmesi,

- Ölçülmek istenen özelliklerin tanımlanarak sınırlarının belirginleştirilmesi,
- Ölçeği geliştirirken hangi tekniklerden yararlanılacağına belirlenmesi,
- Ortaya çıkabilecek değişkenler ile uygun olarak görülen davranış stillerinin yazılması,
- Yazılan maddelerin incelenmesi ve gözden geçirilerek düzenlenmesi,
- Ölçme aracının açıklamasının yazılması,
- Meydana getirilen ölçme aracının pilot uygulamasının yapılması,
- İstatistikî analizler sonucu elde edilen sonuçlara göre ölçme aracına son halinin verilmesi şeklinde ifade etmektedir (Erkuş, 2012).

Yukarıda belirtilen aşamalar ışığında ve araştırmanın amacına uygun olarak bireyi yönlendirme ile ilgili gerekli alanlar taranmış ve incelenen ortaöğretim kazanımları sonucunda öğrenci, öğretmen ve veliler için ortak alanları kapsayan farklı ölçme araçları meydana getirilmiştir. İki aşamalı olarak yürütülen çalışmada birinci aşamada oluşturulan maddelerin güvenilirliği test edilirken ikinci aşamada güvenilirlik testi sonucu uygulanabilecek uygun maddeler ile bireyi yönlendirme ile ilgili alanların değerlendirilmesi ve ölçülmesi amaçlanmıştır.

3.3.1. MYP Öğrenci Ölçeği (Birinci Uygulama)

Araştırmanın birinci aşaması oluşturulurken alan yazınından, ortaöğretim sürecinde bireyi yönlendirme kapsamında öğrencilerin kazanması öngörülen kazanımlardan ve uzman görüşlerinden yararlanarak maddeler hazırlanmıştır. Araştırma ile ilgili konuyu kapsayan alanlar belirli kaynaklardan ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış” Ortaöğretimde Rehberlik ve Yönlendirme Kitapçığı”nda yer alan araştırma ile ilgili kazanımlar incelenmiştir (ORGM, 2011). İncelenen kazanımlar doğrultusunda ve literatür okumaları sonucunda öğrenci, öğretmen ve veliler için ortak alt boyutlara hizmet eden maddeler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda birinci aşamada uygulamak üzere 35 maddelik öğrenci ölçeği oluşturulmuştur.

Maddeler oluşturulurken kapsam geçerliğini sağlamak adına hem öğrenci hem öğretmen hem de veliler için yazılan maddeler ortak paydada değerlendirilmesi planlanmıştır. Bu amaçla tüm ölçeklerde ortak alt boyut başlıkları belirlenerek belirtke tablosu oluşturulmuştur. Belirlenen ortak alt boyutlar sıralandığında farkındalık

boyutu, bilgilendirme boyutu, iş birliği boyutu, etkileme boyutu, araştırma boyutu, ilgilenme boyutu ve plan yapma boyutu olarak grup oluşturulmuştur. Oluşturulan maddeler pilot uygulamadan geçirildikten sonra güvenilirlik analizinde belirlenen seviyede olmayan maddeler elenerek güvenilirliği sağlayan maddelerle öğrenci, öğretmen ve velilerden alınan cevapların değerlendirildiği ve yorumlandığı ikinci aşama uygulamaya geçilmiştir.

Araştırma kapsamında yürütülen veri toplama sürecinde birinci aşamada Şanlıurfa'da bulunan resmi liselerden öğrenci, veli ve öğretmen ölçeklerinin uygulaması yürütülmüştür. Elde edilen veriler SPSS 26.0 versiyonuna işlenerek birinci aşamada ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek ve son haline getirebilmek için betimsel istatistik, güvenilirlik analizi (CR alpha değeri), açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve Pearson Korelasyonu testlerine tabi tutulmuştur.

Araştırma için hazırlanan öğrenci, öğretmen ve veli ölçeklerinin tüm maddeleri CR Alpha güvenilirlik analizi ve AFA'dan geçirilerek değerlendirilmiş ve gerekli şartı taşımayan maddeler ölçek içerisinden çıkarılarak yeniden değerlendirmeye alınmıştır. Faktör analizinde öğrenci, öğretmen ve veli ölçeklerinde hangi faktörlerin olduğu ve açıklanan varyansın yığılım değeri test edilmiştir. Bu bölümde öğrenci, öğretmen ve velilere ait ölçeklerin güvenilirlik çalışmasına ayrı başlıklar altında yer verilmektedir. Ölçek maddeleri AFA testi sonrasında ortaya çıkan faktörlere göre gruplandırılmış ve belirli özellik ve kazanım alanlarını ölçmek adına 7 alt boyuta ayrılmıştır. Öğrenci, öğretmen ve veli ölçeklerinde ortak kazanım ve özellikleri değerlendirebilmek ve yorumlamak için ortak paydalarda buluşturulmuştur. Ölçeklerde ölçülmek istenen alt boyutlar: Farkındalık alt boyutu, bilgilendirme alt boyutu, iş birliği alt boyutu, etkileme alt boyutu, araştırma alt boyutu, ilgilenme alt boyutu ve plan yapma alt boyutu olarak belirlenmiştir. Ölçek maddeleri ve alt boyutlara ilişkin veriler tablolarda sunulmaktadır.

3.3.1.1. MYP Öğrenci Ölçeği Güvenirlik Analizi

Araştırma içerisinde literatürden ve uzman görüşlerinden faydalanılarak oluşturulan 35 adet ölçek maddeleri SPSS 26.0 programı ile güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Öğrenci ölçeğinde yer alan 35 madde için ilk olarak maddelerin frekanslarına ve betimsel istatistik değerlerine bakılmıştır. Elde edilen sonuçlarda 150 öğrencinin katıldığı birinci aşama uygulamaya ait betimsel istatistik verilere ölçek

içerisinde yer alan 35. Maddenin diğer maddelere göre ortalama değerinde düşük veri elde edilmiştir.

Tablo 3.3. Birinci uygulama (pilot uygulama) öğrenci güvenilirlik analizi verileri

Madde No	P _j	S _j	r _{ix}	t	p	Cr Alpha
Madde 1	3,71	1,053	,62	-7,167	,00	,905
Madde 2	3,58	,995	,41	-4,849	,00	,908
Madde 3	3,24	1,283	,44	- 4,786	,00	,908
Madde 4	3,04	1,371	,41	- 4,521	,00	,908
Madde 5	3,29	1,260	,55	-6,414	,00	,906
Madde 6	3,45	1,309	,42	-5,877	,00	,908
Madde 7	3,83	1,222	,51	-6,624	,00	,906
Madde 8	3,69	1,337	,56	-6,458	,00	,906
Madde 9	3,70	1,235	,53	-5,218	,00	,906
Madde 10	3,74	1,243	,57	-7,079	,00	,905
Madde 11	3,63	1,123	,66	-8,690	,00	,904
Madde 12	3,77	1,314	,59	-7,241	,00	,905
Madde 13	3,55	1,148	,53	-6,186	,00	,906
Madde 14	3,48	1,151	,44	-5,438	,00	,907
Madde 15	3,80	1,206	,51	-5,050	,00	,906
Madde 16	3,39	1,253	,58	-7,795	,00	,905
Madde 17	3,39	1,153	,54	-7,514	,00	,906
Madde 18	3,94	1,183	,44	-5,307	,00	,907
Madde 19	3,97	1,201	,45	-4,634	,00	,907
Madde 20	3,17	1,267	,41	-4,682	,00	,908
Madde 21	3,55	1,270	,50	-6,354	,00	,907
Madde 22	3,20	1,352	,57	-6,842	,00	,905
Madde 23	3,89	1,297	,60	-7,104	,00	,905
Madde 24	3,65	1,304	,61	-8,815	,00	,905
Madde 25	3,16	1,374	,56	-7,632	,00	,906
Madde 26	3,03	1,276	,45	-4,466	,00	,907
Madde 27	3,05	1,266	,48	-6,194	,00	,907
Madde 28	3,21	1,419	,55	-7,503	,00	,906
Madde 29	3,63	1,332	,55	-7,394	,00	,906
Madde 30	3,42	1,245	,42	-4,925	,00	,908

Madde 31	3,65	1,113	,49	-6,105	,00	,907
Madde 32	3,03	1,384	,40	-5,201	,00	,908
Madde 33	3,17	1,426	,38	-5,366	,00	,909
Madde 34	3,75	1,235	,34	-3,613	,01	,909
Madde 35	1,97	1,483	-0,06	,605	,54	,909

$p \leq 0,05$

Tablo 3.3'te yer alan güvenilirlik testi analiz sonuçları incelendiğinde madde ayırt edicilik (r_j) ve p anlamlılık düzeylerine bakılmıştır. Maddenin ayırt ediciliği bir maddenin dahil olduğu testle arasında bulunan korelasyona denir. Bir maddenin yeterli seviyede ayırt edici olması için 0,30 değerinden ve üzeri bir değerde olması gerekmektedir. Madde indeksi 1 değerine yaklaştıkça ayırt edicilik düzeyi de artmaktadır. Tablo 3.3.'te r_j ayırt edicilik düzeylerine bakıldığında 35. Madde haricinde diğer maddelerin r_j değerleri 0,30 değerinin üzerinde çıkarak yeterli derecede ayırt edici kriteri sağladığı görülmektedir (Tekin, 1977). Anlamlılık değerleri incelendiğinde 35. Madde hariç diğer maddeler $p \leq 0,05$ anlamlılık değerini taşıdığı için yeterli derece güvenilir ve ayırt edici maddeler olduğu verisine ulaşılmaktadır. 35. Madde yeterli ayırt edicilik ve anlamlılık düzeyini sağlamadığı için testten çıkartılmıştır. Öğrenci ölçeği birinci uygulama (pilot uygulama) toplam maddeler cronbach's alpha değeri ,909 olarak elde edilmiştir. Cronbach alpha değeri istatistiki olarak temelinin tutarlı oluşu ve bütün maddeleri göz önünde bulundurarak hesaplama ortaya koymasından güvenilirlik katsayıları arasında güvenilirlik değerini en iyi şekilde yansıtan katsayıdır. Cronbach alpha katsayısı 1 katsayı değerine ne kadar yakın olursa ölçek o kadar güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Buna göre öğrenci ölçeği birinci uygulama (pilot uygulama) sonucunda elde edilen toplam ölçek güvenilirlik sonucu yüksek seviyede güvenilir bir değer olarak bulunmuştur.

3.3.1.2.MYP Öğrenci Ölçeği Geçerlik Analizi

Güvenirlik analizi yapılan öğrenci ölçeği birinci uygulama formundan atılan 35. Madde atılmış ve kalan 34 maddeye açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Faktör analizinde yeterli koşulu sağlamak için bakılan değerlerden birincisi olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinde bulunan değer 1'e yakın olan değerler tercih edilmektedir. KMO ile elde edilen değer 0,50 altında kabul edilememektedir. Barlett test değerinin geçerli faktör analizi için 0,05'ten küçük olması beklenmektedir (Çakır,

2014). Tablo 3.4.'de elde edilen öğrenci ölçeği birinci uygulama KMO değeri ,817 olarak bulunmuştur. Buna göre maddeler incelenmek için yeterli koşulu sağladığı verisine ulaşılmıştır.

Tablo 3.4. Öğrenci ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değeri

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,817
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare	2122,044
	df	595
	p	,000

Faktör analizi yapılırken temel bileşenler analizi ile Varimax dik olarak döndürme tekniği uygulanmıştır. Faktörlerin döndürülmesi ile maddelerin bir faktöre bağlı yükü artırılırken diğer faktörler üzerindeki yük miktarı azaltılır. Böylece oluşan faktörler kendileri ile en yüksek ilişki değeri kuran maddeler ile eşleşir (Büyüköztürk, 2002). AFA ile elde edilen uygun faktör sayısı 7 faktör olarak bulunmuş olup faktörlere göre maddelerin dağılımlarına ve faktör yüklerine Tablo 3.5.'te yer verilmiştir. Oluşturulan öğrenci ölçeği birinci uygulama sonucunda açıklanan toplam varyans ölçeğin %65,724'ünü açıkladığı verisine ulaşılmıştır. Açıklanan toplam varyansın ölçeğin 2/3'ünü kapsaması araştırılan konunun yeterli düzeyde ortaya koymak için yeterli olmaktadır. Açıklanan varyans ne kadar büyükse araştırılan konunun ya da kavramın o denli iyi ortaya konarak ölçüldüğünün işareti olarak yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002).

Tablo 3.5. Öğrenci ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı

Faktör Adları	Madde No	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
	Madde 23	,802						
	Madde 15	,663						
	Madde 21	,662						
	Madde 12	,597						
	Madde 18	,596						
Farkındalık	Madde 24	,596						
	Madde 1	,572						
	Madde 19	,544						
	Madde 9	,536						
	Madde 26		,760					

Bilgilendirme	Madde 20	,641						
	Madde 28	,630						
	Madde 27	,600						
	Madde 22	,581						
	Madde 25	,523						
	Madde 16	,364						
Plan Yapma	Madde 7	,732						
	Madde 10	,689						
	Madde 8	,619						
	Madde 2	,599						
	Madde 3	,472						
	Madde 30	,709						
Araştırma	Madde 31	,592						
	Madde 32	,554						
	Madde 29	,502						
İlgilenme	Madde 4	,712						
	Madde 14	,597						
	Madde 5	,496						
	Madde 13	,429						
	Madde 17	,418						
İş birliği	Madde 33	,746						
	Madde 6	,712						
Etkileme	Madde 11	-,408						
	Madde 34	,628						
	Faktör Öz Değeri	8.827	3,013	1,857	1,605	1,478	1,296	1,210
	Açıklanan Toplam Varyans (%)	65,724						

3.3.2. MYP Öğretmen Ölçeği (Birinci Uygulama)

Öğretmenlere yöneltilen ölçek maddelerinin soruları oluşturulurken öğrenci ve velilere sorulan maddelerin ölçtüğü boyutlarla eşgüdümlü olarak değerlendirme yapabilmeye hizmet eden ölçek maddeleri oluşturulmuştur. Maddeler oluşturulurken literatürden ve eğitim bilimlerinde uzman görüşünden yararlanılmıştır. Birinci uygulama (pilot uygulama) aşamasında 5’li likert ölçeği modelinde 30 tane ölçek maddesi meydana getirilmiştir. Bu maddeler cronbach alfa güvenirlik analizi, AFA,

betimsel istatistik ve korelasyon istatistiğine tabi tutularak değerlendirilmiş ve gerekli koşulları sağlamayan maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

3.3.2.1. MYP Öğretmen Ölçeği Güvenirlik Analizi

Araştırmanın birinci aşaması oluşturulurken alan yazınından, ortaöğretim sürecinde bireyi yönlendirme kapsamında öğrencilerin kazanması öngörülen kazanımlardan ve uzman görüşlerinden yararlanarak maddeler hazırlanmıştır. İncelenen kazanımlar doğrultusunda ve literatür okumaları sonucunda öğrenci, öğretmen ve veliler için ortak alt boyutlara hizmet eden maddeler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda birinci aşamada uygulamak üzere 30 maddelik öğretmen ölçeği oluşturulmuştur. Öğretmen ölçeği birinci uygulama toplam güvenilirlik cronbach alpha değeri ,934 olarak bulunmuştur. Elde edilen öğretmen ölçeği güvenilirlik verisi en yüksek düzey olan 1 güvenilirlik katsayısına yakın olduğu için ölçek toplam güvenilirliğinin yüksek düzeyde güvenilir olduğu verisine ulaşılmıştır. Alpha değeri ne kadar yüksek olarak elde edilirse ölçekte yer alan maddelerin birbirileri ile tutarlı ve benzer özellikleri ölçen maddeler olduğu anlaşılmaktadır (Yüksel, 2019).

Tablo 3.6.'da öğretmen ölçeği birinci uygulama (pilot uygulama) güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen veriler yer almaktadır. Güvenirlik analizi tablosunda r_j madde ayırt edicilik değerleri ile p anlamlılık değerlerine bakıldığında 30 maddenin madde ayırt edicilik değerlerinin 0,30 yeterlilik kriterini taşıdığı görülmektedir. Buna göre maddeler yeterli düzeyde ayırt edici olduğuna ulaşılmıştır. Anlamlılık değerlerine bakıldığında 30 maddelik öğretmen ölçeğinin tüm maddelerinin ,00 ile $p \leq 0,05$ anlamlılık koşulunu sağladığı bulunmuştur.

Elde edilen güvenilirlik analizi sonucunda öğretmen ölçeğinin birinci uygulama aşamasında tüm maddeler ayırt edicilik ve anlamlılık kriterinin sağladığı için ölçek formundan herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Tablo 3.6. Birinci uygulama (pilot uygulama) öğretmen güvenilirlik analizi

Madde No	P_j	S_j	r_{jx}	t	p	Cr Alpha
Madde 1	4,15	,77	,49	-9,190	,00	,933
Madde 2	3,93	,93	,48	-6,357	,00	,933
Madde 3	3,74	,76	,71	-13,03	,00	,930
Madde 4	3,90	,81	,58	-6,016	,00	,932

Madde 5	4,05	,69	,59	-4,294	,00	,931
Madde 6	4,31	,76	,50	-4,149	,00	,932
Madde 7	3,54	1,02	,65	-13,27	,00	,931
Madde 8	3,19	,95	,60	-8,808	,00	,931
Madde 9	3,39	1,04	,56	-6,915	,00	,932
Madde 10	4,33	,78	,49	-6,562	,00	,933
Madde 11	4,37	,84	,54	-7,810	,00	,932
Madde 12	3,85	,91	,31	-2,787	,00	,935
Madde 13	4,22	,69	,36	-4,076	,00	,934
Madde 14	4,77	,58	,30	-2,423	,00	,934
Madde 15	4,09	,87	,54	-8,788	,00	,932
Madde 16	3,13	,97	,75	-10,70	,00	,929
Madde 17	4,21	,69	,58	-5,459	,00	,931
Madde 18	4,50	,81	,47	-4,100	,00	,933
Madde 19	3,60	,98	,81	-9,941	,00	,928
Madde 20	4,33	,77	,43	-4,307	,00	,933
Madde 21	3,47	1,09	,72	-10,91	,00	,930
Madde 22	3,70	,79	,78	-15,76	,00	,929
Madde 23	3,49	,83	,57	-5,830	,00	,932
Madde 24	3,64	,87	,59	-7,726	,00	,931
Madde 25	3,40	,94	,75	-10,33	,00	,929
Madde 26	3,64	,82	,65	-8,783	,00	,931
Madde 27	3,57	,91	,65	-6,025	,00	,931
Madde 28	3,51	,86	,68	-10,57	,00	,930
Madde 29	4,02	,64	,70	-8,361	,00	,930
Madde 30	3,94	,83	,69	-7,752	,00	,930

p ≤0,05

3.3.2.2. MYP Öğretmen Ölçeği Geçerlik Analizi

Güvenirlilik analizi yapılan öğretmen ölçeğinde 30 maddenin hepsi yeterli güvenirlik koşulunu sağladığı için herhangi bir madde çıkarılmadan ölçeğe açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Tablo 3.7.'de elde edilen öğretmen ölçeği birinci uygulama KMO değeri ,680 olarak bulunmuştur. Bu değer ,50 KMO değerinden büyük olduğu için yeterli geçerlik değerini sağladığı verisi elde edilmiştir. Anlamlılık

değeri olarak p değeri $p < ,001$ olarak bulunmuş ve ölçek maddelerinin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Buna göre maddeler incelenmek için yeterli koşulu sağladığı verisine ulaşılmıştır.

Tablo 3.7. Öğretmen ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,680
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare	4404,179
	df	435
	p	,000

Faktör analizi yapılırken temel bileşenler analizi ile Varimax dik döndürme tekniği uygulanmıştır. AFA ile elde edilen uygun faktör sayısı 7 faktör olarak bulunmuş olup faktörlere göre maddelerin dağılımlarına ve faktör yüklerine Tablo 3.8.'de yer verilmiştir. Oluşturulan öğretmen ölçeği birinci uygulama sonucunda açıklanan toplam varyans ölçeğin %76,208'ini açıkladığı verisine ulaşılmıştır. Bu veriye göre öğretmen ölçeğinin ölçmek istediği bireyi yönlendirme hizmeti programını (MYP) açıklanan toplam varyans değerinin iyi derecede ölçerek ölçülmek istenen kavramı yeterli seviyede açıkladığı yorumu yapılmıştır.

Tablo 3.8. Öğretmen ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı

Faktör Adları	Madde No	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Bilgilendirme	Madde 9	,903						
	Madde 8	,845						
	Madde 16	,779						
	Madde 7	,738						
	Madde 22	,714						
	Madde 25	,690						
	Madde 3	,638						
	Madde 28	,578						
İş Birliği	Madde 24		,858					
	Madde 27		,772					
	Madde 15		,743					
	Madde 21		,735					
	Madde 5		,690					
	Madde 23		,680					
	Madde 30		,592					
	Madde 19		,586					

5. ve 18. madde hariç geriye kalan maddeler yeterli düzeyde ayırt edici olduğuna ulaşılmıştır. Anlamlılık değerlerine bakıldığında 30 maddelik veli ölçeğinin 5. ve 18. maddeleri hariç diğer tüm maddelerinin ,00 ile $p \leq 0,05$ anlamlılık koşulunu sağladığı bulunmuştur.

Elde edilen güvenirlik analizi sonucunda veli ölçeğinin birinci uygulama aşamasında 5. ve 18. madde çıkarılarak veli formunda yeterli ayırt edicilik ve anlamlılık kriterini sağlayan maddeler ile ikinci uygulama (asıl uygulama) yapılmıştır.

Tablo 3.9. Birinci uygulama (pilot uygulama) veli güvenirlik analizi

Madde No	P _j	S _j	r _{jx}	t	p	Cr Alpha
Madde 1	3,75	1,33	,73	-14,402	,00	,909
Madde 2	3,66	1,33	,58	-9,434	,00	,912
Madde 3	4,49	0,93	,74	-6,938	,00	,910
Madde 4	4,51	0,78	,70	-7,240	,00	,911
Madde 5	3,47	1,55	,13	-1,880	,06	,922
Madde 6	4,46	0,88	,54	-4,741	,00	,913
Madde 7	3,87	1,25	,54	-6,833	,00	,913
Madde 8	4,53	0,83	,72	-7,009	,00	,910
Madde 9	3,15	1,29	,28	-3,654	,00	,917
Madde 10	4,29	0,96	,69	-7,695	,00	,910
Madde 11	3,63	1,24	,62	-7,795	,00	,911
Madde 12	4,39	0,83	,48	-6,820	,00	,913
Madde 13	4,36	0,95	,62	-6,642	,00	,911
Madde 14	3,61	1,25	,73	-15,32	,00	,909
Madde 15	4,08	1,14	,69	-9,898	,00	,910
Madde 16	4,55	0,81	,67	-6,882	,00	,911
Madde 17	4,32	1,00	,68	-7,835	,00	,910
Madde 18	2,40	1,46	-,02	-1,671	,09	,924
Madde 19	3,77	1,31	,59	-11,07	,00	,912
Madde 20	4,37	0,88	,65	-8,592	,00	,911
Madde 21	4,47	0,79	,68	-7,065	,00	,911
Madde 22	4,22	1,02	,64	-8,048	,00	,911
Madde 23	3,77	1,31	,51	-4,997	,00	,913
Madde 24	4,04	1,18	,74	-8,846	,00	,909

Madde 25	3,69	1,26	,77	-12,75	,00	,908
Madde 26	4,50	0,74	,53	-3,828	,00	,913
Madde 27	2,51	1,49	,33	-4,294	,00	,920
Madde 28	3,33	1,22	,50	-6,547	,00	,913
Madde 29	4,17	0,96	,55	-4,749	,00	,912
Madde 30	4,53	0,83	,57	-5,282	,00	,912

Tablo 3.9.'da koyu renkle işaretlenmiş 5. Madde ve 18. Madde korelasyon testi ve güvenilirlik analizinde yeterli koşulu sağlamadığı için testten çıkarılmıştır.

3.3.3.2. MYP Veli Ölçeği Geçerlik Analizi

Güvenirlilik analizi yapılan veli ölçeğinde 30 madde içerisinde yer alan 5. Ve 18. Madde yeterli güvenilirlik koşulunu sağlamadığı için bu iki madde ölçekten çıkarılarak ölçek formuna 28 madde üzerinden açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Tablo 3.10.'da elde edilen veli ölçeği birinci uygulama KMO değeri ,864 olarak bulunmuştur. Bu değer ,50 KMO değerinden büyük olduğu için yeterli geçerlik değerini sağladığı verisi elde edilmiştir. Anlamlılık değeri olarak p değeri $p < 0,05$ olarak bulunmuş ve ölçek maddelerinin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Buna göre maddeler incelenmek için yeterli koşulu sağladığı verisine ulaşılmıştır.

Tablo 3.10. Veli ölçeği birinci uygulama faktör analizi toplam değeri

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,864
Bartlett's Test of Sphericity	Ki-kare	3616,352
	df	378
	p	,000

Faktör analizi yapılırken temel bileşenler analizi ile Varimax dik döndürme tekniği uygulanmıştır. AFA ile elde edilen uygun faktör sayısı 7 faktör olarak bulunmuş olup faktörlere göre maddelerin dağılımlarına ve faktör yüklerine Tablo 3.11.'de yer verilmiştir. Oluşturulan veli ölçeği birinci uygulama sonucunda açıklanan toplam varyans ölçeğin %76,972'sini açıkladığı verisine ulaşılmıştır. Bu veriye göre veli ölçeğinin ölçmek istediği bireyi yönlendirme hizmeti programını (MYP) açıklanan toplam varyans değerinin iyi derecede ölçerek ölçülmek istenen kavramı yeterli seviyede açıkladığı yorumu yapılmıştır.

Tablo 3.11. Veli ölçeği birinci uygulama faktör yükleri ve madde dağılımı

Faktör Adları	Madde No	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
---------------	----------	----	----	----	----	----	----	----

	Madde 13	,839						
	Madde 26	,838						
İş birliği	Madde 6	,770						
	Madde 8	,757						
	Madde 4	,556						
	Madde 7	,877						
	Madde 15	,781						
İlgilenme	Madde 14	,708						
	Madde 1	,630						
	Madde 19	,588						
	Madde 23	,814						
	Madde 22	,677						
Araştırma	Madde 3	,635						
	Madde 21	,528						
	Madde 20	,505						
Plan Yapma	Madde 12	,503						
	Madde 27	,814						
Farkındalık	Madde 9	,808						
	Madde 16	,718						
	Madde 28	,832						
Etkileme	Madde 24	,558						
	Madde 25	,777						
	Madde 2	,574						
Bilgilendirme	Madde 10	,549						
	Madde 17	,430						
	Faktör Öz Değeri	11,572	4,070	1,773	1,366	1,030	,947	,800
	Açıklanan Toplam Varyans (%)	76,972						

Öz Değer (Eigenvalue) değeri faktör analizi işlemi yapılırken ,80 olarak belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu başlıkta araştırma sürecinde uygulanan birinci uygulama istatistik işlemleri ve ikinci uygulama istatistik işlemlerine yer verilmiştir.

3.4.1. Birinci Uygulamaya Dair Uygulanan İstatistik İşlemleri

Araştırmanın birinci aşaması oluşturulurken alan yazınından, ortaöğretim sürecinde bireyi yönlendirme kapsamında öğrencilerin kazanması öngörülen

kazanımlardan ve uzman görüşlerinden yararlanarak maddeler hazırlanmıştır. Araştırma ile ilgili konuyu kapsayan alanlar belirli kaynaklardan ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış” Ortaöğretimde Rehberlik ve Yönlendirme Kitapçığı”nda yer alan araştırma ile ilgili kazanımlar incelenmiştir (ORGM, 2011). İncelenen kazanımlar doğrultusunda ve literatür okumaları sonucunda öğrenci, öğretmen ve veliler için ortak alt boyutlara hizmet eden maddeler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda birinci aşamada uygulamak üzere 35 maddelik öğrenci ölçeği, 30 maddelik öğretmen ölçeği ve 30 maddelik veli ölçeği oluşturulmuştur.

Maddeler oluşturulurken kapsam geçerliğini sağlamak adına hem öğrenci hem öğretmen hem de veliler için yazılan maddeler ortak paydada değerlendirilmesi planlanmıştır. Bu amaçla tüm ölçeklerde ortak alt boyut başlıkları belirlenerek belirtke tablosu oluşturulmuştur. Belirlenen ortak alt boyutlar sıralandığında farkındalık boyutu, bilgilendirme boyutu, iş birliği boyutu, etkileme boyutu, araştırma boyutu, ilgilenme boyutu ve plan yapma boyutu olarak gruplandırılmıştır. Oluşturulan maddeler pilot uygulamadan geçirildikten sonra güvenilirlik analizinde belirlenen seviyede olmayan maddeler elenerek güvenilirliği sağlayan maddelerle öğrenci, öğretmen ve velilerden alınan cevapların değerlendirildiği ve yorumlandığı ikinci aşama uygulamaya geçilmiştir.

Araştırma kapsamında yürütülen veri toplama sürecinde birinci aşamada Şanlıurfa’da bulunan resmi liselerden öğrenci, veli ve öğretmen ölçeklerinin uygulaması yürütülmüştür. Elde edilen veriler SPSS 26.0 versiyonuna işlenerek birinci aşamada ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek ve son haline getirebilmek için betimsel istatistik, güvenilirlik analizi (cr alpha değeri), açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve Pearson Korelasyonu testlerine tabi tutulmuştur.

Araştırma için hazırlanan öğrenci, öğretmen ve veli ölçeklerinin tüm maddeleri CR Alpha güvenilirlik analizi ve AFA’dan geçirilerek değerlendirilmiş ve gerekli şartı taşımayan maddeler ölçek içerisinden çıkarılarak yeniden değerlendirmeye alınmıştır. Faktör analizinde öğrenci, öğretmen ve veli ölçeklerinde hangi faktörlerin olduğu ve açıklanan varyansın yığılım değeri test edilmiştir. Bu bölümde öğrenci, öğretmen ve velilere ait ölçeklerin güvenilirlik çalışmasına ayrı başlıklar altında yer verilmektedir. Ölçek maddeleri AFA testi sonrasında ortaya çıkan faktörlere göre gruplandırılmış ve belirli özellik ve kazanım alanlarını ölçmek adına 7 alt boyuta ayrılmıştır. Öğrenci,

öğretmen ve veli ölçeklerinde ortak kazanım ve özellikleri değerlendirebilmek ve yorumlamak için ortak paydalarda buluşturulmuştur. Ölçeklerde ölçülmek istenen alt boyutlar: Farkındalık alt boyutu, bilgilendirme alt boyutu, iş birliği alt boyutu, etkileme alt boyutu, araştırma alt boyutu, ilgilenme alt boyutu ve plan yapma alt boyutu olarak belirlenmiştir. Ölçek maddeleri ve alt boyutlara ilişkin veriler tablolarda sunulmaktadır.

3.4.2. İkinci Uygulama (ASIL Uygulama) Verilerine Dair Uygulanan İstatistik İşlemleri

Birinci uygulama (pilot uygulama) ile güvenilirlik şartını taşımayan maddelerin elenmesi sonucunda uygulanabilir güvenilirlik ve geçerliğe sahip maddeler ile ikinci uygulama (asıl uygulama) yürütülerek tekrar veri toplama işlemi sağlanmıştır. İkinci uygulamada asıl kitle olarak kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile Şanlıurfa’da eğitim ve öğretim veren resmi liselerde öğrenim gören 120 öğrenci, 120 öğretmen ve 120 veliye güvenilirlik ve geçerliği sınanmış ölçek formu uygulanmıştır. Uygulanan ölçek formunda bağımsız değişkenlere ve verilen cevaplara uygun olan istatistik işlemleri SPSS 26.0 programı aracılığı ile uygulanmıştır.

Öğrenci, öğretmen ve veli ölçek formlarında elde edilen verilere parametrik ya da non-parametrik testlerden uygun olanın uygulanması için ilk olarak normal dağılım testi uygulanarak ölçeklerin dağılımına bakılmıştır. Verilerde normal dağılım yorumu için çarpıklık ve basıklık değerleri yorumlanarak hareket edilmiştir. George ve Mallery (2012)’ye göre çarpıklık ve basıklık değerleri için +1 ve -1 aralığı mükemmel olarak kabul edilse de +2 ve -2 arasındaki değer çoğu uygulama ve durumda kabul edilebilir bir ölçüm değeridir (George ve Mallery, 2012). Bu kaynağa göre öğrenci, öğretmen ve veli verilerinin toplam değerleri çarpıklık ve basıklık aralığı olarak normal dağılım koşulunu sağladığı için parametrik testler kullanılarak bağımsız değişkenler ve verilerin arasındaki anlamlılık değerlendirilmiştir.

Öğrenci, öğretmen ve veli formları ile ilgili frekans bilgilerine bakılarak ortalama değerler hakkında bilgi edinilmiştir. Öğrenci formunda yer alan bağımsız değişkenlerden olan cinsiyet değişkeni için iki farklı değer içerdiği için “Bağımsız Örneklem T Testi” uygulanarak bireyi yönlendirme ile cinsiyet bağımsız değişkeni arasındaki anlamlılık ortaya konmuştur. Öğrenci formunda yer alan ikinci bağımsız

değişken olan sınıf düzeyi için “Tek Yönlü Anova Testi” kullanılarak sınıf düzeyine göre bireyi yönlendirme programı arasındaki anlamlılık değerlendirilmiştir.

Öğretmen formunda yer alan bağımsız değişkenlerinden cinsiyet bağımsız değişkeni ve branş bağımsız değişkenleri için “Bağımsız Örneklem T Testi” uygulanırken, çalışma yılı bağımsız değişkeni için “Tek Yönlü Anova Testi” uygulanarak bireyi yönlendirme hizmeti programı ile anlamlılık düzeyleri yorumlanmıştır.

Veli formunda yer alan bağımsız değişkenler olan sosyo-ekonomik düzey (SED), anne eğitim düzeyi (AED) ve baba eğitim düzeyi (BED) değişkenlerinin mesleki yönlendirme hizmeti ile anlamlılık değerlerini saptamak ve yorumlamak için “Tek Yönlü Anova Testi”nden yararlanılmıştır. “Tek Yönlü Anova Testi” ile öğrenci formu toplamı, öğretmen formu toplamı ve veli formu toplam puanları arasındaki farka bakılarak yorumlaması yapılmıştır. Elde edilen veriler ortalama ve ranjlarına bakılarak yorumlarda destek alınmıştır. Buna göre seçilen seçeneklerin yoğunluğunda elde edilen veriler 1-1.7 arası “kesinlikle hayır”, 1.8-2.5 arası “hayır”, 2.6-3.4 arası “kararsızım”, 3.5-4.2 arası “evet”, 4.3-5 arası “kesinlikle evet” puanları aralığına göre yorumlanmıştır.

Ortak alt boyut (faktör) olarak gruplandırılan farkındalık boyutu, bilgilendirme boyutu, iş birliği boyutu, etkileme boyutu, araştırma boyutu, ilgilenme boyutu ve plan yapma boyutu alt boyutlarının öğrenci toplam puanı, öğretmen toplam puanı ve veli toplam puanı arasındaki farkı ortaya koymak için “Tek Yönlü Anova Testi”nden yararlanılmıştır.

İkinci uygulamada yapılan istatistik işlemlerinin ayrıntılı verilere ilişkin tablo ve yorumlara Bölüm 4’te yer alan “Bulgular ve Tartışma” bölümünde yer verilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verilere ilişkin istatistik tablolarına ve elde edilen verilerin tartışılarak değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1. Öğrenci MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri

Mesleki yönlendirme programına yönelik uygulaması yapılan MYP ölçeklerinin alt boyutlar için katılımcı işaretlemeleri sonucu elde edilen verilerin toplam değerleri sonucu ortaya çıkan veriler üzerinden betimsel istatistik yapılmıştır. Elde edilen verilere Tablo 4.1.'de yer verilmektedir.

Tablo 4.1. Öğrenci MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler

Öğrenci MYP Ölçeği	\bar{X}	Min.	Max.	SS
Farkındalık Boyutu	33,19	9	45	7,58
Bilgilendirme Boyutu	22,35	9	35	5,86
İş Birliği Boyutu	5,71	2	10	2,29
Etkileme Boyutu	7,26	2	10	1,84
Araştırma Boyutu	13,85	4	20	3,53
İlgilenme Boyutu	16,30	8	25	3,71
Plan Yapma Boyutu	18,44	5	25	4,08

Tablo 4.1.'de öğrenci MYP ölçeğinde verilen cevaplardan oluşan alt boyut değerlerinin toplam betimsel istatistik verileri yer almaktadır. Elde edilen bulgularda farkındalık boyutunun ortalamasının 33,19 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 9, en yüksek puanın ise 45 olduğu verisine ulaşılmıştır. Bilgilendirme boyutu ortalamasının 22,35 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 9, en yüksek puanın ise 35 olduğu verisine ulaşılmıştır. İş birliği boyutunun ortalamasının 5,71 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 2, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır.

Etkileme boyutunun ortalamasının 7,26 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 2, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır. Araştırma boyutunun ortalamasının 13,85 olduğuna ve öğrenci MYP

ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 20 olduğu verisine ulaşılmıştır. İlgilenme boyutunun ortalamasının 16,30 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 8, en yüksek puanın ise 25 olduğu verisine ulaşılmıştır. Plan yapma boyutunun ortalamasının 18,44 olduğuna ve öğrenci MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu verisine ulaşılmıştır.

4.2. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğrenci ölçeği mesleki bireyi yönlendirme programı ile cinsiyet değişkeni arasındaki anlamlılık değerini belirlemek için seçilen bağımsız değişkenlerden biri cinsiyet bağımsız değişkenidir. Bu bağımsız değişkene göre kız ve erkek öğrenciler arasında MYP ile ilgili alınan hizmet ve destekler hakkında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek üzere “Bağımsız Değişkenler T Testi (Independent Samples T Test)” kullanılarak anlamlılık değeri ölçülmüştür. Elde edilen veriler Tablo 4.2.’de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Cinsiyet bağımsız değişkeni ile öğrenci MYP ölçeğine dair bulgular

Değişkenler	N	\bar{X}	ss	df	t	p
Kız	67	117,80	24,46	118	,402	,688
Erkek	53	116,11	20,75			

Bağımsız değişkenler t testi sonucuna bakıldığında 120 lise öğrencisinden 67’sinin kız 53’ünün erkek olduğu verisine ulaşılmıştır. Bu verilerde p anlamlılık değeri $p \leq ,05$ ’ten küçük olması değer anlamlı olarak değişiklik gösterdiği anlamına gelmektedir. Cinsiyet bağımsız değişkenine ile MYP ölçeği arasındaki anlamlılığa bakıldığında p anlamlılık değeri ,05 anlamlılık değerinden büyük olarak bulunmuş ve ,688 değeri elde edilmiştir. Buna göre cinsiyet bağımsız değişkeni ile MYP ölçeği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.2.1. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

Bulgularda elde edilen verilere bakıldığında öğrenci ölçeğinde yer alan MYP ile ilgili maddelerin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ,68 ($p > ,05$). Elde edilen bulguda cinsiyete göre MYP açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bu veri ile literatür çalışmaları karşılaştırılarak

bakıldığında Şencan ve Ordun (2000), yaptığı çalışmada öğrencilerin üniversite için yaptıkları tercih ve tercih ettikleri bölümle olan memnuniyet seviyesi ortaya koyulmaktadır. Buna göre bireylerin bireyi yönlendirme hizmeti alanlar ile almayanlardan oluşan araştırma grubunda tercih ettikleri alanlarda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulunmuştur. Buna göre yönlendirme hizmeti alan ya da almayan öğrencilerin tercih ettikleri alanlarda kız ya da erkeğe göre bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışmanın sonucu ile MYP ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmaması bulgusu birbirini destekleyen veriler olarak görülmektedir.

Başka bir çalışmada Seçer, Gülbahçe ve Ateş (2013) mesleki yetkinlik seviyesi üzerinde grup olarak uygulanan mesleki rehberliğin etkisini incelemiştir. Elde ettikleri verilerde cinsiyet bağımsız değişkeni ile mesleki yetkinlik arasında anlamlılık bulunmamıştır. Güneş ve Owen (2021), öğrencilerde mesleki kararsızlıkların ertelenmesi konusu birtakım değişkenler üzerinden incelenmiştir. Elde edilen bulgularda mesleki olarak karar erteleme ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Gönüllüoğlu ve Çakmak (2022), kariyer kaygısı ile mesleki olarak beklenti düzeyi hakkında yaptıkları çalışmada kariyer kaygısı değişkeni cinsiyet bağımsız değişkenine göre değerlendirilmiş ve iki değişken arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. İswari (2022) lise öğrencilerinde kariyer planını geliştirmek amacıyla kariyer rehberliğinin uygulanması konusunda yaptığı çalışmada Violina (2015)'nin yaptığı araştırma sonuçlarına dayanarak öğrencilerin kariyer olgunluk düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık olmadığı bulgusuna erişmiştir. Buna ek olarak öğrencilerin kariyer tercihlerini açıklamada karar verme stili ile cinsiyet arasında da etkileşim olmadığı verisine ulaşılmıştır.

Bulut ve Bacanlı (2022), mesleki olgunluk ile kariyer kararı verme sürecini bazı değişkenler açısından çalışmıştır. Elde edilen verilerde mesleki olgunluk seviyesi ve kariyer kararı verme seviyesinin cinsiyete göre anlamlı biçimde değişiklik göstermediği verisine ulaşılmıştır. Yukarıda bahsedilen tüm çalışmaların sonuçlarına bakıldığında MYP ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmaması verisi birbirini destekleyen veriler olarak görülmektedir. Buna göre kız ve erkek cinsiyetlerine göre mesleki yönlendirme programında yer alan mesleki olgunluk, kariyer gelişimi, kariyer tercihi süreçleri içerisinde cinsiyete farklılık olmadığı yorumu çıkarılabilir.

4.3. Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?

Öğrenci ölçek formunda bağımsız değişken olarak yer alan sınıf düzeyi bağımsız değişkeninde 10. Sınıf, 11. Sınıf ve 12. Sınıf düzeyleri arasında MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla verilere “Tek Yönlü Varyans Analizi (One way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.3.’te sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Sınıf düzeyi bağımsız değişkeni ile öğrenci MYP ölçeğine dair bulgular

Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
12. Sınıf	30	110,06	21,14	Gruplar arası	2044,73	1022,36		
11. Sınıf	66	118,78	21,31	Grup İçi	59923,85	512,17	1,99	,14
10. Sınıf	24	121,04	27,53	Toplam	61968,59			
Toplam	120	117,05	22,81					

Sınıf düzeyi kişi sayısı katılımlarına bakıldığında 10. Sınıftan 24 lise öğrencisi, 11. Sınıftan 66 lise öğrencisi ve 12. Sınıftan 30 lise öğrencisi toplamda 120 lise öğrencisinin olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi testi sonucunda sınıf düzeyi bağımsız değişkeni ile bireyi yönlendirme hizmeti programı arasındaki anlamlılık değeri incelendiğinde p anlamlılık değerinin ,05 değerinden büyük olarak bulunduğu görülmektedir. P değeri ,14 olarak elde edilen test sonucuna göre sınıf düzeyi bağımsız değişkeni ile MYP ölçeği arasında anlamlı bir farklılık olmadığı verisine ulaşılmıştır.

4.3.1. Sınıf Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Öğrenci MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

MYP ile öğrencilerin sınıf düzeyi arasındaki anlamlılığı incelemek üzere uygulanan istatistik işlemi sonucuna göre sınıf düzeyi ile MYP arasındaki p değeri ,14 olarak bulunmuş ve iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı verisine ulaşılmıştır ($p>,05$). Elde edilen veriler ile literatürden bazı araştırma sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bacanlı, Doğan ve Hamamcı (2013) yaptığı çalışmada 8. Sınıf düzeyi, lise düzeyi ve yükseköğrenim düzeyinden öğrencilerden veri alarak mesleki kararlarını verirken hangi faktörlerden etkilendikleri araştırılmıştır. Elde edilen verilerde sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı ölçülerek 8. Sınıf, lise ve yükseköğrenim sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık

görülmemiştir. Bu araştırmadan elde edilen verilerle MYP ölçeği ile sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık olmaması verisi birbirini destekleyen bulgular olarak değerlendirilebilir.

Erdemir ve Kutlu (2022), kariyer rehberliği sistemi ile ilgili yaptığı nitel çalışmada okul psikolojik danışmanlarının fikirlerini incelemişlerdir. Elde edilen verilerde kariyer rehberliğinin sınıf düzeylerinde farklılık oluşturabilmesi için tüm sınıf düzeyinde ders saati olarak yer verilmesi şeklinde sonuca ulaşılmıştır.

Gönüllüoğlu ve Çakmak (2022), yaptıkları araştırmada mesleki sonuç beklentisi kavramını sınıf düzeyine göre değerlendirmişlerdir. Elde edilen verilere göre sınıf düzeyi ile mesleki sonuç beklentisi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yukarıda bahsedilen tüm çalışmaların sonuçlarına bakıldığında MYP ile sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmaması verisi birbirini destekleyen veriler olarak görülmektedir. Araştırmaya katılan tüm sınıf düzeylerinde MYP ölçeği alt boyutlarında yer alan farkındalık, bilgilendirme, araştırma, plan yapma, iş birliği gibi alt boyutlarda aynı düzeylerde ihtiyaç olduğu yorumu yapılabilir. 12. sınıf öğrencisi ile 10. sınıf öğrencisi arasında ölçek sorularına verilen cevaplar açısından farklılık olmaması 12. Sınıfa kadar gelmiş olan öğrencinin sınav zamanında olmasına rağmen mesleki yönlendirme konusunda bireysel ve çevresel destek açısından 10. Sınıf öğrencisi ile aynı seviyelerde olduğu yorumu yapılabilir.

4.4. Öğretmen MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri

Mesleki yönlendirme programına yönelik uygulaması yapılan MYP ölçeklerinin alt boyutlar için katılımcı işaretlemeleri sonucu elde edilen verilerin toplam değerleri sonucu ortaya çıkan veriler üzerinden betimsel istatistik yapılmıştır. Elde edilen verilere Tablo 4.4.'te yer verilmektedir.

Tablo 4.4. Öğretmen MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler

Öğretmen MYP Ölçeği	\bar{X}	Min.	Max.	SS
Farkındalık Boyutu	21,56	12	25	1,97
Bilgilendirme Boyutu	30,24	13	40	4,95
İş Birliği Boyutu	36,16	20	45	6,34
Etkileme Boyutu	8,11	5	10	1,43

Araştırma Boyutu	8,55	4	10	,88
İlgilenme Boyutu	8,60	5	10	1,19
Plan Yapma Boyutu	8,89	5	10	,97

Tablo 4.4.'te öğretmen MYP ölçeğinde verilen cevaplardan oluşan alt boyut değerlerinin toplam betimsel istatistik verileri yer almaktadır. Elde edilen bulgularda farkındalık boyutunun ortalamasının 21,56 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 12, en yüksek puanın ise 25 olduğu verisine ulaşılmıştır. Bilgilendirme boyutu ortalamasının 30,24 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 13, en yüksek puanın ise 40 olduğu verisine ulaşılmıştır. İş birliği boyutunun ortalamasının 36,16 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 20, en yüksek puanın ise 45 olduğu verisine ulaşılmıştır.

Etkileme boyutunun ortalamasının 8,11 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır. Araştırma boyutunun ortalamasının 8,55 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır. İlgilenme boyutunun ortalamasının 8,60 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır. Plan yapma boyutunun ortalamasının 8,89 olduğuna ve öğretmen MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır.

4.5. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğretmen ölçeği mesleki yönlendirme programı ile cinsiyet değişkeni arasındaki anlamlılık değerini belirlemek için seçilen bağımsız değişkenlerden biri cinsiyet bağımsız değişkenidir. Bu bağımsız değişkene göre kadın ve erkek öğretmenler arasında MYP ile ilgili yerine getirilen hizmet ve öğrenci-aile-okul etkileşim düzeyi hakkında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek üzere “Bağımsız Değişkenler T Testi (Independent Samples T Test)” kullanılarak anlamlılık değeri ölçülmüştür. Elde edilen veriler Tablo 4.5.'te yer almaktadır.

Tablo 4.5. Cinsiyet bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular

Değişkenler	N	\bar{X}	ss	df	t	p
Kadın	58	120,93	14,99	118	-,926	,356
Erkek	62	123,29	12,88			

Elde edilen verilere göre 58 kadın öğretmen ve 62 erkek öğretmenin cevaplandırmış olduğu MYP ölçeğinde bağımsız değişkenler t testi sonucunda varılan anlamlılık değerine bakıldığında $p>,05$ olarak elde edildiği görülmektedir. Buna göre ,356 olarak bulunan p anlamlılık değeri yorumlandığında mesleki yönlendirme hizmeti programları ile cinsiyet bağımsız değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.5.1. Cinsiyet Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

MYP ile öğretmen ölçeğinde yer alan cinsiyet bağımsız değişkeni arasındaki anlamlılık istatistiksel olarak incelenmiş ve iki değişken arasındaki anlamlılık değeri ,35 olarak bulunmuştur. Elde edilen veriye göre MYP ile öğretmen cinsiyeti arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>,05$).

Literatürden örnek çalışma ve ifadelerine bakıldığında Bozgeyikli (2004), kadın ve erkeklerin mesleki hayatta sahip oldukları yetkinlik beklentisi konusunda kadınların bazı toplumsal normlardan dolayı daha düşük yetkinlik beklentisi içinde olduklarını ancak günümüzde başarılı kadınların daha fazla örneklerinin görülmesi ile beraber bu beklenti düzeyinin değiştiğini ve kadınlar ile erkeklerin aynı yetkinlik beklentisi içerisinde değerlendirileceğini ifade etmiştir. Bu yoruma göre Tablo 4.5.'te elde edilen verilerde erkek ya da kadın fark etmeksizin araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki olarak yapmayı hedefleri beklentilerinin aynı seviyelerde olduğu ve anlamlı farklılık olmadığı ifade edilebilir. Bozgeyikli (2004), ifadesi ile elde edilen verilerde anlamlılık değeri tutarlılık gösterdiği yorumuna ulaşılmaktadır.

Bayar ve Doğan (2021), okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanındaki yeterlik algısı ölçülmüştür. Yapılan araştırmada cinsiyete göre mesleki öz yeterlik algısının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına verisine ulaşılmıştır. Jasim (2021), mesleki rehberlikteki eğitim eksikliklerinin değerlendirilmesi konusunda yaptığı çalışmada kariyer alanındaki eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ile ilgili ölçekte cinsiyete bağlı olarak farklılık olduğu bulunmuştur. Nasilumbi, Jenniffer ve Tarus (2016), Kenya'da öğretmenlerin demografik özelliklerine göre psikolojik danışmanlık

ve rehberlik hizmetlerini değerlendirmişlerdir. Elde edilen verilerde cinsiyet bağımsız değişkenine göre psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine yönelik tutumlarının etkilendiği görülmüştür.

Bozgeyikli (2004) ve Bayar ve Doğan (2021) araştırma sonuçları elde edilen verilerle örtüşürken; Nasilumbi vd. (2016) ve Jasim (2021)'in araştırmasında elde ettiği verilerle çelişmektedir. MYP ile öğretmen cinsiyeti arasında farklılaşma olmaması literatürdeki diğer çalışmalara göre yaşanan ülke, bölge ve katılımcı grubunun farklılığından kaynaklı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

MYP ile öğretmen cinsiyeti arasında farklılaşma görülmemesi hem kadın öğretmenler hem de erkek öğretmenlerin yerine getirdiği bireyi mesleki yönlendirme çalışmalarının benzer etki ve benzer kapsamda öğrenci ve velilere yönelik olduğu yorumu yapılabilir. Buna göre bireyi yönlendirme hizmeti içerisinde yer alan etkinlik ve çalışmalar ile aile ve diğer öğretmenler kurulan iş birliğinin kadın ve erkek öğretmenler açısından farklılık göstermediği söylenebilir.

4.6. Branş Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğretmen ölçeği mesleki yönlendirme programı ile branş bağımsız değişkeni arasındaki anlamlılık değerini belirlemek için seçilen bağımsız değişkenlerden biri öğretmenlerin branşı bağımsız değişkenidir. Bu bağımsız değişkene göre okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenlerinin MYP ile ilgili okulda öğrencilerin eğitsel ve mesleki alanda sorumluluğuna sahip olan iki branş olarak yapılan hizmetler arasındaki anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek üzere “Bağımsız Değişkenler T Testi (Independent Samples T Test)” kullanılarak anlamlılık değeri ölçülmüştür. Elde edilen veriler Tablo 4.6.'da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Branş bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular

Değişkenler	N	\bar{X}	ss	df	t	p
O.R.Ö.	66	122,27	12,84	118	,106	,916
S.R.Ö.	54	122,00	15,28			

O.R.Ö. : Okul Rehber Öğretmeni

S.R.Ö. : Sınıf Rehber Öğretmeni

Tablo 4.6. incelendiğinde 120 öğretmenden 66'sının okul rehber öğretmeni 54'ünün sınıf rehber öğretmeni olduğu görülmektedir. Branş bağımsız değişkeni için

uygulanan bağımsız değişkenler t testi sonucuna göre p anlamlılık değeri ,916 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değer $p > ,05$ olduğu için branş bağımsız değişkeni ile mesleki yönlendirme programı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.6.1. Branş Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

MYP ile öğretmen ölçeğinde yer alan branş (okul rehber öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni) bağımsız değişkeni arasındaki anlamlılık değeri istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve aradaki anlamlılık değeri ,91 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu veriye göre MYP ile branş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde benzer çalışmaların sonuçlarına baktığımızda Berber (2010)'in okul rehber öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenlerinin sınıf rehberlik programını değerlendirmesine yönelik yapılan çalışmada programın amaçları açısından iki branş arasında herhangi bir farklılık olmadığı verisine ulaşılmıştır. Bu sonuca göre elde edilen verilerin birbiri ile örtüştüğü görülmektedir.

Karataş ve Baltacı (2013), rehberlik hizmetlerine bakış açısı olarak sınıf rehber öğretmenleri, idareci ve öğrencilerden alınan görüşleri değerlendirmişlerdir. Alınan görüşlere göre rehberlik hizmetlerine yönelik olarak sınıf rehber öğretmenleri ve idarecilerin benzer temalara değindikleri ifade edilmiştir. Sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin rehberlik hizmetine yönelik ortak görüşü benzer payda da hareket etme konusunda öğretmenleri güdülediği yorumu yapılabilir. Çalışmaya dayanarak bu durum ise okul rehber öğretmenleri ile sınıf rehber öğretmenleri arasında oluşmayan farklılığın nedenlerinden sayılabilir. Demir (2016), yürüttüğü çalışmada branşa göre rehberlik hizmetlerine karşı tutumu istatistiki olarak değerlendirmiştir. Elde edilen sonuca göre branş bağımsız değişkeni ile rehberlik çalışmalarına yönelik tutumun anlamlı bir farklılık göstermediği verisine ulaşılmıştır. Bu sonuca göre elde edilen verilerin birbiri ile örtüştüğü görülmektedir.

Literatürdeki araştırmalardan elde edilen bilgiler ışığında MYP ile branş bağımsız değişkeni arasında farklılık olmaması sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin öğrenciyi tanıma ve yönlendirme konusunda benzer çalışmalar yaptığı ve benzer etkinlikler sonucunda benzer sonuçlara ulaştığı şeklinde yorumlanabilir. Okul rehber öğretmeni ile sınıf rehber öğretmenin her ne kadar ortak paydada hareket etmesi gerekse de okul rehber öğretmeni açısından öğrenciyi, bireyi

tanıma ve yönlendirme konusunda daha profesyonel çalışma ve yaklaşımda bulunması gerektiği düşünülebilir. Bununla beraber okul rehber öğretmenlerinin görev tanımı haricinde birtakım işlere okul yöneticileri tarafından dahil edilmesi ya da mecbur bırakılması okul rehber öğretmenlerinin/okul psikolojik danışmanlarının iş yükünü artırarak yapması gereken işlerden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Can (2010), Aydın, Arastaman ve Akar (2011), Tuzgöl Dost ve Keklik (2012)'in yaptıkları çalışmaların sonuçlarına göre psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile ilgili okul yöneticilerinin yetersiz bilgiye sahip olması buna neden olan sorunlar arasında değerlendirilmiştir. Branşa göre okul rehber öğretmeni ile sınıf rehber öğretmeni arasındaki farklılaşmanın olmamasına dair yapılan yorum bu çalışma ile desteklenmekte olduğu görülmektedir.

Arsoy (1999) ve Koçak (2001)'in yaptığı yorumda sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmenlerinin bireyi yönlendirme hizmeti konusunda ekstra eğitim almasının gerektiğine değinmişlerdir.

Buna göre okul rehber öğretmeni ile sınıf rehber öğretmenleri arasında anlamlı farklılık olmaması bireyi yönlendirme hizmeti ile ilgili yapılan çalışmalar ve okul aile iş birliğinin sağlanması konusunda ortak noktada oldukları şeklinde yorumlanabilir. Okul rehber öğretmenleri ile sınıf rehber öğretmenleri yürüttükleri çalışmalarda beraber hareket ederek ortak sorumluluk almakta olduğu ve iş birliği sağlayarak iki branşın birbirini destekledikleri yorumu çıkarılabilir. Bununla beraber iki branş arasında bir farklılık bulunmaması okul rehber öğretmeni ya da sınıf rehber öğretmeni branşlarından birinin bireyi yönlendirme hizmeti konusunda farklı yol ve etkinlikler yürütülmesinin daha etkili olacağı ve anlamlı farklılığı ortaya çıkaracağı yorumuna ulaşılabilir.

4.7. Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?

Öğretmen ölçeği formunda bağımsız değişken olarak yer alan çalışma yılı bağımsız değişkeninde 1-5 yıl arası çalışan, 5-10 yıl arası çalışan ve 10 yıl üzeri çalışan öğretmenler arasında MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla verilere “Tek Yönlü Varyans Analizi (One way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.7.’de sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Çalışma yılı bağımsız değişkeni ile öğretmen MYP ölçeğine dair bulgular

Çalışma Yılı	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
1-5 yıl	30	123,85	12,85	Gruplar arası	176,03	88,01		
5-10 yıl	62	122,37	13,07	Grup İçi	22935,26	196,02	,449	,639
10 yıl üzeri	28	120,14	16,90	Toplam	23111,30			
Toplam	120	122,15	13,93					

Tablo 4.7.'de elde edilen verilere göre çalışma yılı olarak araştırmaya katılan 120 öğretmenin 30 tanesinin 1-5 yıl arası çalışan, 62 tanesinin 5-10 yıl arası çalışan ve 28 tanesinin 10 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlerden oluştuğu verisine ulaşılmıştır. Tek yönlü varyans analizi testinden elde edilen p anlamlılık değerine göre $p > ,05$ olarak bulunmuş ve $p = ,639$ verisine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu değere göre öğretmenlerin çalışma yılı süreleri ile mesleki yönlendirme programı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.7.1. Çalışma Yılı Bağımsız Değişkeni ile Öğretmen MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

Çalışma yılı bağımsız değişkeni ile MYP arasındaki anlamlılık değeri istatistiksel olarak incelenmiştir. Elde edilen veriye göre çalışma yılı ile MYP arasındaki anlamlılık değeri ,63 olarak elde edilmiştir. İki değişken arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Literatürden benzer çalışma örnekleri incelendiğinde Kutlu ve Atli (2011) yürüttükleri çalışmada ilk ve ortaöğretim okullarında sunulan mesleki rehberlik hizmetleri incelenmiş ve bazı değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Toplam 508 psikolojik danışmanın katıldığı araştırmada çalışma yılı/hizmet süresi ile mesleki rehberlik çalışmaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Demir (2016), yürüttüğü çalışmada öğretmenlerin çalışma yılı/kıdemleri ile rehberlik hizmetlerine yönelik tutum ve anlayışları ölçülmüştür. Varılan sonuca göre rehberlikle ilgili tutum seviyesinin çalışma yılına göre anlamlı farklılık göstermediği verisine ulaşılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında elde edilen verilerin birbiriyle aynı doğrultuda olduğu görülmektedir.

Bu çalışmaya göre MYP ile çalışma yılı arasında bir anlamlılık olması durumu yorumlandığında yeni öğretmen olan bireyler ile uzun yıllar öğretmenlik yapmış bireyler arasında mesleki yönlendirme çalışmaları açısından benzerlik gösterdiği

şeklinde yorumlanabilir. Yeni öğretmen olan bireyler ile daha uzun yıllar çalışmış bireyler arasında farklılaşmanın olmaması yıllar boyunca benzer ölçek ve çalışmaların yapılarak mesleki yönlendirme hizmetinin sunulmasından kaynaklı olabilir. Bu süreç içerisinde yenilik ve farklılık oluşması için daha farklı etkinlik türleri için olanak sağlanması gerektiği yorumu yapılabilir.

4.8. Veli MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel İstatistik Değerleri

Mesleki yönlendirme programına yönelik uygulaması yapılan MYP ölçeklerinin alt boyutlar için katılımcı işaretlemeleri sonucu elde edilen verilerin toplam değerleri sonucu ortaya çıkan veriler üzerinden betimsel istatistik yapılmıştır. Elde edilen verilere Tablo 4.8.'de yer verilmektedir.

Tablo 4.8. Veli MYP Ölçeği Alt Boyutları Betimsel Değerler

Öğretmen MYP Ölçeği	\bar{X}	Min.	Max.	SS
Farkındalık Boyutu	11,89	4	15	2,57
Bilgilendirme Boyutu	11,01	3	15	2,96
İş Birliği Boyutu	17,51	10	24	3,08
Etkileme Boyutu	11,49	6	15	2,07
Araştırma Boyutu	15,85	4	20	3,53
İlgilenme Boyutu	19,90	6	25	4,54
Plan Yapma Boyutu	8,05	3	10	1,65

Tablo 4.8.'de veli MYP ölçeğinde verilen cevaplardan oluşan alt boyut değerlerinin toplam betimsel istatistik verileri yer almaktadır. Elde edilen bulgularda farkındalık boyutunun ortalamasının 11,89 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 15 olduğu verisine ulaşılmıştır. Bilgilendirme boyutu ortalamasının 11,01 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 3, en yüksek puanın ise 15 olduğu verisine ulaşılmıştır. İş birliği boyutunun ortalamasının 17,51 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 10, en yüksek puanın ise 24 olduğu verisine ulaşılmıştır.

Etkileme boyutunun ortalamasının 11,49 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 6, en yüksek puanın ise 15 olduğu verisine

ulaşmıştır. Araştırma boyutunun ortalamasının 15,85 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 20 olduğu verisine ulaşılmıştır.

İlgilenme boyutunun ortalamasının 19,90 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 6, en yüksek puanın ise 25 olduğu verisine ulaşılmıştır. Plan yapma boyutunun ortalamasının 8,05 olduğuna ve veli MYP ölçeği işaretlemelerinde alınan en düşük puanın 3, en yüksek puanın ise 10 olduğu verisine ulaşılmıştır.

4.9. SED Bağımsız Değişkeni ile Veli MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Veli ölçek formunda bağımsız değişken olarak yer alan sosyoekonomik durum (SED) bağımsız değişkeninde ailelerin gelir düzeyi olarak düşük, orta, yüksek gelir seviyeleri; MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla verilere “Tek Yönlü Varyans Analizi (One way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.9.’da sunulmaktadır.

Tablo 4.9. SED bağımsız değişkeni ile veli MYP ölçeğine dair bulgular

SED	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Farklılık Kaynağı
Düşük ¹	31	91,83	24,51	Gruplar arası Grup İçi Toplam	11610,23	5805,11	25,30	,000*	1<2*
Orta ²	72	113,19	10,45		26841,5	229,41			1<3*
Yüksek ³	17	117,64	8,10		38451,59				2=3
Toplam	120	108,30	17,97						

*p≤0,05

Tablo 4.9. incelendiğinde 120 veli içerisinde düşük geliri olan 31 veli, orta düzeyde 72 veli, yüksek geliri olan 17 veli olduğu verisine ulaşılmıştır. Tek yönlü varyans analizi test sonucunda p anlamlılık değeri incelendiğinde anlamlılık değeri p≤0,05 olarak bulunmuştur. Bu anlamlılık değerine göre SED bağımsız değişkeni ile mesleki yönlendirme programı arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Farklılığın kaynağına yönelik veriler incelendiğinde 1 numarası ile belirtilen düşük gelir düzeyinin 2 numarası ile belirtilen orta düzey gelir ve 3 numarası ile belirtilen yüksek düzey gelirli ailelerin lehine anlamlı olarak farklılaştığı verisi elde edilmiştir. Bununla beraber orta düzeyde gelire sahip aileler ile yüksek düzeyde gelire sahip ailelerin birbiri arasında anlamlı farklılık olmadığı verisine ulaşılmıştır.

4.9.1. SED Bağımsız Değişkeni ile Veli MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

MYP ile veli ölçeğinde yer alan sosyoekonomik durum (SED) arasında anlamlı farklılık olup olmadığı istatistiksel olarak incelenmiştir. Elde edilen verilerde SED ile MYP arasındaki anlamlılık ,000 olarak bulunmuştur. Buna göre anlamlılık değeri $p \leq .001$ olduğu için SED ile MYP arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Farklılığın kaynağına yönelik veriler incelendiğinde 1 numarası ile belirtilen düşük gelir düzeyinin 2 numarası ile belirtilen orta düzey gelir ve 3 numarası ile belirtilen yüksek düzey gelirlili ailelerin lehine anlamlı olarak farklılaştığı verisi elde edilmiştir. Bununla beraber orta düzeyde gelire sahip aileler ile yüksek düzeyde gelire sahip ailelerin birbiri arasında anlamlı farklılık olmadığı verisine ulaşılmıştır. Bu veriye göre literatür incelendiğinde Aytakin (2005), meslek seçim sürecinde ne gibi faktörlerin etkili olduğunu araştırdığı çalışmasında SED değişkeninin bireyin meslek seçim sürecinde önemli bir etken olarak bulunduğu ifade edilmiştir. Ekinci (2011), öğrencilerin bir alana ya da bölüme yönelirken sadece seçmek istedikleri bölümlerle yetenek ve kişisel özelliklerinin ne kadar uyumlu olabildiklerine bakılmadığını sosyoekonomik durumunda bir bölümü tercih edebilme konusunda kararları üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmiştir.

Kuzgun (2009), mesleki olarak bireyi etkileyen etmenler içerisinde sosyal olan etmenlerden biri olarak sosyoekonomik durum faktörüne de değinmektedir. Çoban (2016) ve Yeşilyaprak (2016), mesleki anlamda bireyi etkileyen değişkenler içerisinde ailenin sosyoekonomik durumuna da yer vermektedir. Buna göre bireyi yönlendirme ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık olduğu yorumu yapılabilir. Literatürdeki çalışma örneklerine bakıldığında MYP ölçeğinden elde edilen verilerin diğer çalışmalar ile benzer verilere ulaştığı söylenebilir. Kuzu (2019), sosyoekonomik düzey ile eğitim arasındaki anlamlılık ve etkilerini araştırdığı çalışmada yoksulluk düzeyi arttıkça öğrencilerin eğitim imkanlarından yeterli seviyede yararlanamadıklarını ortaya koymuştur. Literatürden elde edilen sonuçlara göre MYP ile SED arasındaki anlamlılık diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Miles ve Naidoo (2017), kariyer kararı verme ve öz yeterlikle ilgili yaptıkları araştırmada sosyoekonomik durum yüksek olmasının kariyer olgunluğunu da yükselteceğini ifade etmişler ve iki değişken arasında anlamlılık olduğunu belirtmişlerdir. Kirazcı ve Kavas (2021), kariyer kararı verme sürecinde kariyer

kararına yönelik öz yetkinlik ve karar verme belirsizliğini araştırdıkları çalışmada SED etkilenecek kontrol edildiğinde kariyerle ilgili karar verebilme öz yetkinliği ile karar verirken yaşanan belirsizlik değişkeninin beraber hareket edebilmesini anlamlı biçimde yordadığı görülmüştür. Gümüş (2021), SED bağımsız değişkenini kariyer planlama aşamasındaki etkisini ortaya koyduğu çalışmasında babanın icra ettiği mesleğe göre kariyer planlama çabasının farklılaştığı görülmüştür. Veriye göre emekli olan aile ile halihazırda özel sektörde çalışma hayatına devam eden aile arasında bireyin kariyerini planlama sürecinde anlamlı olarak farklılık oluşturmaktadır. Soysal ve Arıcıoğulları (2021), meslek seçimini etkileyen etmenlerle ilgili yürüttükleri çalışmada öğrencilerden alınan cevaplara göre SED ile meslek seçimini orta düzeyde ilişkili olarak bulduğu ifade edilmiştir. Agun, Üçok ve Küçük (2021), kariyer seçimi sürecinde yaşanan kariyer endişesi konusunda yaptıkları çalışmada mesleki anlamda yaşanan fırsat adaletsizliği/eşitsizliği kariyerle ilgili endişe kavramını etkileyen SED önemli bir alt boyut olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

Hakim (2022), kariyer olgunluğu ile kariyer kararları verme kapasitesini artırmaya yönelik yürüttüğü çalışmada kariyer olgunluğunu etkileyen birtakım bağımsız değişkenler kullanarak kariyer olgunluğu ile aralarındaki anlamlılığa bakılmıştır. Buna göre SED'in kariyer olgunluğu üzerinde anlamlı etkisi olduğunu ortaya koymuştur. De Schepper, Clycq, Kyndt (2022), araştırmalarında sosyo-ekonomik düzey ile iş bulma arasındaki bağlantıyı ortaya koymak amacıyla çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada elde edilen verilere göre sosyo-ekonomik olarak düşük seviyede olan aileye sahip mezun öğrencilerin iş bulma konusunda daha çok zorlandıkları ve daha çok zorluk yaşadıkları verisine ulaşmışlardır. Bu veri yorumlandığında çalışmada elde edilen bireyi yönlendirme hizmeti ile sosyoekonomik düzey arasındaki anlamlılık değeri öğrencileri uzun vadede etkileyen bir süreç barındırdığı yorumu yapılabilir. Yönlendirme sonrasında iş hayatına atılma sürecinde de öğrencilerin (bireylerin) sahip oldukları sosyoekonomik düzeyden etkilenme ihtimali olduğu görülmektedir.

MYP ile SED arasında bulunan anlamlı farklılaşmaya bakıldığında literatürde de elde edilen bilgilere göre SED'in bireylerin meslek seçimi aşamasında önemli ve karar verme üzerinde belirleyici bir faktör olduğu yorumuna ulaşılabilir. SED'e göre aile açısından çocuklarına yönelik mesleki yönlendirme desteği ve okul ile iş birliği konusu göz önüne alındığında ailelerin sosyoekonomik şartlarının düzeyine göre öğrencilere daha fazla imkân sunabilme durumu oluşturduğu çıkarımı yapılabilir.

Ailelerin ilgilenme düzeylerinin ve çocuklarının kendilerini tanımaya yönelik maddi desteği ile daha fazla seçenek sunabilme durumunda dolayı yönlendirme açısından öğrencinin kendisini daha iyi bilmesine bu desteğin yardımcı olduğu düşünülebilir.

4.10. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Bağımsız Değişkenleri ile Veli MYP Ölçeği Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Veli ölçek formunda bağımsız değişken olarak yer alan anne ve baba eğitim düzeyi (AED, BED) bağımsız değişkeninde ailelerin eğitim düzeyleri ortaokul ve altı, ortaöğretim mezunu ve ön lisans ya da lisans mezunu olarak gruplandırılmış ve MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla verilere “Tek Yönlü Varyans Analizi (One way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.10. ve Tablo 4.11.’de sunulmaktadır.

Tablo 4.10. AED ile veli MYP ölçeğine dair bulgular

AED	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Ortaokul ve altı	44	105,09	18,31	Gruplar arası	1647,33	823,66		
Ortaöğretim mezunu	69	109,05	18,10	Grup İçi	36804,26	314,56	2,61	,077
Ön lisans ya da lisans mezunu	7	121,14	4,09	Toplam	38451,59			
Toplam	120	108,30	17,97					

Tablo 4.11. Tablo 4.11. BED ile veli MYP ölçeğine dair bulgular

BED	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Ortaokul ve altı	30	106,10	18,98	Gruplar arası	652,59	326,29		
Ortaöğretim mezunu	65	107,64	18,25	Grup İçi	37799,0	323,06	1,01	,367
Ön lisans ya da lisans mezunu	25	112,68	15,84	Toplam	38451,59			
Toplam	120	108,30	17,97					

Tablo 4.10.’a bakıldığında 120 veli içerisinde anne eğitim düzeyi 44 veli ortaokul ve altı, 69 veli ortaöğretim mezunu ve 7 veli ön lisans ya da lisans mezunu olduğu görülürken; Tablo 4.11.’de yer alan baba eğitim düzeyi veli dağılımlarına bakıldığında 30 velinin ortaokul ve altı, 65 velinin ortaöğretim mezunu ve 25 velinin

ise ön lisans ya da lisans mezunu olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi neticesinde elde edilen p anlamlılık değeri AED için ,077 olarak bulunurken BED için ,367 olarak bulunmuştur. AED ve BED anlamlılık değeri her iki bağımsız değişken için de $p > ,05$ olarak elde edilmiştir. Bu verilere göre Anne ve baba eğitim düzeyi ile MYP ölçeği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.10.1. Anne ve Baba Eğitim Düzeyleri Bağımsız Değişkenleri ile Veli MYP Ölçeği Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

MYP ile veli ölçeğinde yer alan bağımsız değişken olan AED ve BED bağımsız değişkenleri arasında anlamlılık olup olmadığı istatistiksel olarak ölçülmüştür. Elde edilen verilerde AED ile MYP arasındaki anlamlılık düzeyi ,07; BED ile MYP arasındaki anlamlılık düzeyi ,36 olarak bulunmuştur. Verilere göre AED ve BED bağımsız değişkenleri ile MYP arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı verisi elde edilmiştir.

Literatürde benzer değişkenlerle yapılan çalışmalar incelendiğinde MYP ölçeği açısından çalışmayı destekleyen aynı doğrultuda veri elde etmiş çalışmalar yer almaktadır. Bulut ve Bacanlı (2022), mesleki olgunluğa yön veren etmenler ve kariyere yönelik karar verme ile ilgili yaptığı çalışmada kariyer kararı ve meslek seçimi süreci ile anne-baba eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Akman (2022) kariyer geleceğinin üzerinde yetersizlik duygusunu ölçen araştırmasında anne-baba eğitim düzeyi bağımsız değişkeni açısından değerlendirme yapılmıştır. Buna göre yetersizlik duygularının kariyer planları ve geleceğine ilişkin etkisi ile anne-baba eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Okesina ve Famolu (2022), velilerin öğrencilerin meslek seçimi üzerindeki etkisini anne-baba eğitim durumuna göre değerlendirmişlerdir. Elde edilen bulgularda ebeveynlerin eğitim düzeyine göre kariyer kararı verme süreci arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Örnek verilen çalışma sonuçlarının MYP ölçeği verisi ile uyumlu olduğu görülmekte ve çalışma sonuçlarının birbirini desteklediği görülmektedir.

MYP ölçeği AED ve BED açısından benzer veriler elde edilen çalışmalarla beraber farklı veri elde eden çalışmalarda yer almaktadır. Miles ve Naidoo (2017), kariyer kararı verme ve öz yeterlikle ilgili yaptıkları çalışmada bireysel kariyer olgunluğunu etkileyen birkaç faktör vardır. Bunlardan biri ise aile eğitim düzeyi eğitim düzeyi olduğu ifade edilmiştir. Elde edilen verilere göre yüksek eğitim daha yüksek

kariyer olgunluğunu gösterir. Araz (2019)'ın lise öğrencileriyle meslek seçimi üzerinde ailenin etkisi ile ilgili yapılan çalışmada anne-baba eğitim düzeyi ile meslek seçimi arasında anlamlılık bulunmuştur. Gül den ve Akgül (2022), kariyer stresi üzerine yaptıkları çalışmada anne eğitim düzeyine göre kariyer stresi değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerde anne eğitim düzeyi arttıkça kariyer stresinin kontrol edilmesinin daha iyi seviyeye geldiği bulunmuştur.

Literatürden örnek çalışmalar ile MYP ölçeği verisi karşılaştırıldığında MYP ölçeği ile anne-baba eğitim durumu arasındaki anlamlılığı destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Bunlarla beraber elde edilen verilerden farklı veri elde eden çalışma örneklerine de yer verilmiştir. Bu çalışmalarla ortaya çıkan farklılık araştırmaların çalışma grubunun özelliklerinden, katılımcı yapısından kaynaklandığı ifade edilebilir. Anne-baba eğitim düzeyinin eğitim seviyesi arttıkça çocukları için küçük yaşlarından itibaren yetenek ve ilgilerini ortaya çıkarma konusunda rehber olma, mesleki gelişim süreçlerinde ihtiyaç olan desteği gösterme ve mesleki olgunluğun da bu bağlamda gelişim göstermesi beklenebilir. Fakat MYP ölçeğinde elde edilen sonuçta olduğu gibi farklı araştırmalarda da bu beklentinin karşılanmadığı görülmüştür. Bu sebeple okul psikolojik danışmanlarının ortaöğretim öğrencilerinin mesleki gelişim sürecini desteklemek adına yapılan hizmetlerde aileler için kariyer ve mesleki gelişim rehberliği, aile katılım çalışmaları yürütülebilir.

4.11. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?

Öğrenci ölçeği, öğretmen ölçeği ve veli ölçeği toplam puanlarının birbirileri arasında farklılık olup olmadığı verisini elde etmek ve MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla öğrenci, öğretmen ve veli ölçekleri toplam puanlarına “Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.12’de sunulmaktadır.

Tablo 4.12. Öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçekleri toplam puanlarına ilişkin bulgular

Ölçek Toplam Puanları	N	\bar{X}	SS		Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Farklılık Kaynağı
Öğrenci Toplam ¹	120	3,44	,67	Gruplar arası	24,705	12,362			
Öğretmen Toplam ²	120	4,07	,46	Grup İçi	128,33	,359	34,36	,000*	1<3<2

Veli	120	3,86	,64	Toplam	153,03
Toplam ³					
Toplam	360	3,79	,65		

*p<0,05

Tablo 4.12.'de yer alan veriler incelendiğinde 120 öğrenci, 120 öğretmen ve 120 velinin katıldığı toplamda 360 kişinin ortalamalarına bakıldığında üç ortalamanın da birbirine benzer sayısal değerlerde olmadığı görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi p anlamlılık değeri incelendiğinde elde edilen verinin $p \leq .001$ olarak bulunduğu görülmektedir. Elde edilen anlamlılık değeri ,05'ten küçük olduğu için öğrenci ölçeği toplam puanı, öğretmen ölçeği toplam puanı ve veli ölçeği toplam puanı arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi grubun lehine olduğunu belirlemek için Post-hoc test analizi yapılmıştır. Bu test analizi verileri doğrultusunda 1 numara ile belirtilen öğrenci ölçeği toplamı ve 3 numara ile belirtilen veli ölçeği toplam verilerinin öğretmen ölçeği toplam verilerinin lehine anlamlılık değeri elde edilmiştir. 1 numaralı öğrenci ölçeği toplam verisinin ise 3 numaralı veli ölçeği toplam puanının lehine değer aldığı görülmüştür.

4.11.1. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

Öğrenci ölçeği, öğretmen ölçeği ve veli ölçeği toplam puanları arasında MYP açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen bulgularda öğrenci-öğretmen-veli ölçekleri toplam puanları arasında MYP açısından anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p \leq .001$). Literatürde öğrenci, öğretmen ve veli yönünden mesleki yönlendirme hizmeti çalışmalarına ve meslek gelişim sürecine yönelik çalışmalar incelenmiştir. Nyan (2014), öğrenci ve öğretmenlerin rehberlik hizmetlerine yönelik algılarını değerlendirmek için yürüttüğü çalışmada öğretmen-öğrenci algısının, kaynak mevcudiyetinin ve yetenek mevcudiyetinin ortaokullarda rehberlik hizmetleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre okullarda rehberlik hizmetlerinin iyileştirilmesi isteniyorsa, Eğitim ve Spor Bakanlığı, veliler, toplum ve Sivil Toplum Kuruluşlarının bu konuda hem öğretmenlere hem de öğrencilere farkındalık yaratarak hizmetleri kolaylaştırmaları önerilmiştir. Hükümet, okullara hem finansal hem de finansal olmayan daha fazla kaynak sağlamalı ve öğretmenlere danışmanlık sorumluluklarının verilmesini, öğrencilerin yetenekleri hakkında karar vermelerine izin verilmesini ve etkili bir şekilde performans göstermelerini sağlamak için tam olarak yetkilendirilmesini sağlamalıdır.

Chilewa ve Osaki (2022), Tanzanya’da etkili psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve kariyer gelişimi alanında öğretmen, öğrenci ve velilerden veri toplamışlardır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında kariyer rehberliği alanında mevcut uzman personel eksikliğinin olduğu ön plana çıkmıştır. Rehberlik hizmetlerinde kullanılmak için var olan materyallerin eksik olduğu yetersiz kaldığı yönünde veriler elde edilmiştir. Erdemir ve Kutlu (2022) kariyer rehberliğine ilişkin yürüttüğü çalışmada okul psikolojik danışmanları rehberlik hizmetleri paydaşlarına (veli, öğretmen, öğrenci) yönelik ihtiyaç ve görüşler sunulmuştur. Verilerde öğrenci ihtiyacı olarak ilk sırada meslekleri tanıtmaya günleri ve etkinlikleri kavramı ön plana çıkarken ailelere yönelik olarak çocukları ile ilgili yetenek ve ilgilerini nasıl ortaya çıkarıp keşfedeceklerine dair bilgi verilmesi konusunun ihtiyaçlar olarak ön plana çıktığı ifade edilmiştir. Bu süreci meslekleri tanıtmaya çalışmaları, sınavlarla ilgili bilgilendirme ve süreci izah etme gibi konuların takip ettiği görülmüştür. Diğer öğretmenlere yönelik ifade edilen görüşlerde ise ihtiyaç alanı olarak kariyer rehberliği konusunun ön plana çıktığı ifade edilmiştir. Literatürden elde edilen veriler ile MYP ölçekleri arasındaki anlamlılığın paralellik gösterdiği ve verilerin birbirini destekledikleri görülmektedir.

Fithroni, Rodhiyya, Hanum vd. (2022), Endonezya’da kariyer gelişimi üzerinde yaptıkları çalışmada rehberlik hizmetlerine yönelik öğrenci-öğretmen ve veliler için çıkarımlarda bulunmuşlardır. Bulgulara göre düşük düzeyde kariyer planlamasına sahip birçok öğrencinin olduğu ifade edilmiştir. Kariyer planlama düzeyinin düşük olması, yeteneği, ilgi alanlarını bilmemek, yaşamın amacı ve yaşanacak kariyer hakkında henüz fikir sahibi olamamak gibi sorunlara yol açabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili olarak halen engel teşkil eden bir diğer husus ise okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin pek çok yenilikçi stratejiyi kullanmayarak monoton hizmet stratejilerine yönelmesi ve öğrenci bağımsızlığını geliştirememiş olmasıdır. Okul psikolojik danışmanlarının ve öğrencilerin sadece teorik bir kariyer planlaması çerçevesine takılıp kalmamaları için grup çalışması yoluyla uygulanan “Kariyer Vizyonu Yol Haritası” aracılığıyla somut adımlar ve kapsamlı ve ilgi çekici hedefler içeren hizmet aracının geliştirilmesine ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Nguyet (2022), liselerdeki kariyer çalışmalarını gelişim kapasitesi ile ilgili yürüttüğü çalışma sonucunda kariyer yönelimi yeterliğinin bireylerin başarısını ve memnuniyetini etkilemede önemli rol oynadığı verisine ulaşılmıştır. Kariyer odaklı yetkinliklerin geliştirilmesi için ebeveyn-öğrenci-

öğretmen üzerindeki etkinin artırılması için çeşitli mesleki eğitim biçimlerinin çalışmalarına katılımı sağlanarak kariyer rehberliği üzerine program ve projelerin geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

Literatürde öğrenci-öğretmen-veli odaklı mesleki yönlendirme ve kariyer/meslek gelişimi çalışmaları ile MYP ölçekleri arasındaki anlamlı farklılık verisinin birbirini destekleyen veriler olduğu görülmüştür. Buna göre mesleki yönlendirme programı açısından öğrenci, öğretmen ve veli gruplarının arasında anlamlı farklılığın oluşması üç grup arasında mesleki yönlendirme hizmetine yönelik yeterlik algısı, ihtiyaç ve beklentilerin farklı düzeylerde kendini gösterdiği biçimde yorumlanabilir.

4.12. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları ile Alt Boyutlar Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğrenci ölçeği, öğretmen ölçeği ve veli ölçeğinde yer maddelerin ölçtüğü alanlar olan farkındalık, bilgilendirme, iş birliği, etkileme, araştırma, ilgilenme ve plan yapma alt boyutları ile MYP arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla tüm alt boyutlar için “Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)” testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ve anlamlılık değeri Tablo 4.13. ve Tablo 4.14.’te sunulmaktadır.

Tablo 4.13. Ölçek alt boyutları ile öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçekleri bulgular

Farkındalık Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	52,39	26,19		
Grup İçi	160,65	,45	58,21	,000*
Toplam	213,05			
Bilgilendirme Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	31,61	15,80		
Grup İçi	193,32	,54	29,18	,000*
Toplam	224,93			
İş Birliği Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	82,51	41,25		

Grup İçi	239,06	,67	61,61	,000*
Toplam	321,58			
Etkileme Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	78,53	39,26		
Grup İçi	331,47	,929	42,29	,000*
Toplam	410,00			
Araştırma Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	35,60	17,80		
Grup İçi	187,14	,524	33,96	,000*
Toplam	222,74			
İlgilenme Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	50,03	25,01		
Grup İçi	303,99	,852	29,38	,000*
Toplam	354,02			
Plan Yapma Alt Boyutu	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	22,39	11,19		
Grup İçi	284,79	,798	14,03	,000*
Toplam	307,19			

*p≤0,05

Tablo 4.13'te yer verilerde tek yönlü varyans analizinin tüm boyutlara ayrı ayrı uygulandığı anlamlılık değerleri yer almaktadır. Tüm boyutlarda (farkındalık, bilgilendirme, iş birliği, etkileme, araştırma, ilgilenme ve plan yapma) p anlamlılık değerinin ,001'den küçük olduğu ve ,000 olarak edildiği görülmektedir. Buna göre MYP ile tüm boyutların ayrı ayrı anlamlı bir şekilde farklılaştığı verisine ulaşılmaktadır.

Tüm boyutlarda MYP'nin temel faktörleri arasında anlamlı farklılık bulunması boyutların hepsinin mesleki yönlendirme hizmeti ile ilişkili olarak değerlendirilebileceği anlamı gelmektedir. MYP ile tüm boyutlar arasında çıkan anlamlı değişikliğin hangi boyut ve hangi grup ölçeğe dayalı olduğunu anlamak

amacıyla Tablo 4.14.'te yer alan ortalama, standart sapma ve farklılığın kaynağı olan verilere yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Ölçek alt boyutlarının öğrenci, öğretmen ve veli MYP ölçeklerine göre farklılığın kaynağına dair bulgular

Alt Boyutlar	Öğrenci toplam			Öğretmen Toplam			Veli Toplam			Toplam		
	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS
Farkındalık Boyutu	120	3,68 ^a	,80	120	4,61 ^b	,43	120	4,17 ^c	,718	360	4,15	,77
Bilgilendirme Boyutu	120	3,25 ^a	,77	120	3,97 ^b	,56	120	3,70 ^c	,83	360	3,64	,79
İş birliği Boyutu	120	3,02 ^a	,95	120	4,18 ^b	,64	120	3,45 ^c	,83	360	3,55	,94
Etkileme Boyutu	120	3,69 ^a	1,38	120	4,48 ^b	,51	120	3,37 ^c	,78	360	3,85	1,06
Araştırma Boyutu	120	3,35 ^a	,76	120	3,92 ^{b,c}	,57	120	4,08 ^c	,81	360	3,78	,78
İlgilenme Boyutu	120	3,35 ^a	1,15	120	3,97 ^{b,c}	,56	120	4,25 ^c	,95	360	3,86	,99
Plan Yapma Boyutu	120	3,54 ^a	,95	120	4,05 ^{b,c}	,92	120	4,08 ^c	,78	360	3,89	,92

*p≤.0,05

a-b-c: Aynı harfe sahip gruplar arasında Post Hoc test analizine göre fark yoktur.

Tablo 4.14. incelendiğinde boyutlar ile öğrenci ölçeği toplam puanı, öğretmen ölçeği toplam puanı ve veli ölçeği toplam puanları arasındaki farklılığın kaynağını yorumlamak için ölçekler toplam puanları üzerinde işaret olarak yazan a, b ve c harfleri kullanılmıştır.

Ölçekler toplam ortalamaları arasında farklılığın anlamak için farklı harflere sahip ortalamalar karşılaştırılmaktadır. Aynı harfe sahip gruplar arasında Post Hoc test analizi verilerinde farklılık olmadığı için tek yönlü varyans analizinde p anlamlılık değerinin anlamlı çıkması üzerinde etkileri olmadığı anlamına gelmektedir. Boyutlar tek tek incelendiğinde farkındalık, bilgilendirme, iş birliği ve etkileme alt boyutları tüm ölçekler toplam puanları arasında farklılığın kaynağı olarak gözükmemektedir. Araştırma, ilgilenme ve plan yapma boyutlarında öğrenci ölçeği toplam puanlarının öğretmen ve veli ile farklılaştığı görülürken öğretmen ölçeği toplam puanları ile veli ölçeği toplam puanlarının aralarında farklılık göstermediği görülmektedir. Buna göre

araştırma, ilgilenme ve plan yapma boyutlarında öğretmen ölçeği toplam puanı ile veli ölçeği toplam puanı birbirleri arasında farklılık kaynağı olarak yer almamaktadır.

4.12.1. Öğrenci, Öğretmen ve Veli MYP Ölçekleri Toplam Puanları ile Alt Boyutlar Arasında Anlamlılık Bulgusuna Dair Tartışma ve Yorum

Hazırlanan ölçekler için oluşturulan alt boyutlar ile MYP arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ölçülerek değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre ölçek alt boyutları (farkındalık, bilgilendirme, iş birliği, etkileme, araştırma, ilgilenme ve plan yapma) ile MYP arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p \leq .001$).

Literatürde ilişkili çalışma verileri incelendiğinde Arfasa (2018), okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetine yönelik öğrenci ve öğretmen algısı üzerine yaptığı araştırmada öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmesi için rehberlik ve danışmanlık ihtiyaçlarına yönelik algı puanlarının olumlu olduğunu göstermiştir. Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin öğrencilerin gelecekteki kariyerleri, kişisel sorunları ve öğrencilerin yetkilendirilmesi ve karar vermeleri üzerinde çalışan okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerine yönelik algıları olumsuz olarak elde edilmiştir. Öğrenciler ve öğretmenlerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri algı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur ki bu da hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin okullarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yönelik aynı algıya sahip olduklarını göstermektedir.

Okesina ve Famolu (2022) velilerin öğrenci görüşlerini ve kariyer tercihleri üzerinde etkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında velilerin öğrencileri iyi kariyer kararları almaya teşvik etmelerinin, velilerin öğrencileri belirli kariyerler hakkında bilgilendirmelerinin ve velilerin öğrencilerini farklı eğitim ve kariyer seçenekleri üzerinde düşünmeye teşvik etmelerinin, ortaokul öğrencilerinin velilerin kariyer seçiminde önemli etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma sonucuna göre MYP ölçeğinde yer alan “Etkileme Alt Boyutu”nun mesleki yönlendirmede anlamlı farklılık oluşturan bir etmen olduğu birbirini destekleyen veriler olarak görülmektedir. Ohuakanwa (2022), etkili kariyer danışmanlığı ile farkındalığı ve kariyer gelişimi üzerine lise öğrencileriyle çalışma yapmıştır. Elde edilen verilerde lise düzeyinde etkili kariyer danışmanlığın, kariyer uyumu ve genç girişimcilik farkındalığı arasında anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Buna göre

MYP ölçeğinde yer alan “Farkındalık Alt Boyutu” ile birbirini destekleyen verilerin yer aldığı görülmektedir.

Gül den ve Akgül (2022) araştırmaları sonucunda öğrencilerin kariyerleri ile ilgili karara varırken ailelerinden etkilenme seviyelerinin kariyer kararı verme sürecini etkilediği verisine ulaşılmıştır. Kariyer kararı verme konusundaki yetkinlikleri ile aileden etkilenme seviyeleri arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Buradan çıkarılabilecek yoruma göre MYP ölçeklerinde yer alan etkileme alt boyutunun MYP açasından anlamlı bulunmasının ailenin etkileme seviyesini artması ile kariyer kararı verirken gösterilen yetkinlik düzeyinin artmasını açıklamakta ve desteklemekte olduğu görülmektedir. Özellikle öğrenci ve veli arasında önemli bir yer kapladığı yorumu çıkarılabilir. Buna göre veli ne kadar bilinçli bir şekilde bilgilendirilirse çocuğuna göstereceği fayda ve olumlu etki de o derece artacağı çıkarımında bulunulabilir.

Ölçek alt boyutlarında yer alan kategorilerde toplam puanlar ve alt boyutlar arasındaki farklılaşma incelendiğinde farkındalık, bilgilendirme, iş birliği ve etkileme alt boyutlarıyla tüm ölçekler toplam puanları arasında farklılığın kaynağı olarak gözüktüğu verisi elde edilmiştir. Ölçek alt boyutları içerisinde yer alan araştırma, ilgilenme ve plan yapma alt boyutlarında öğrenci ölçeği toplam puanı diğer ölçeklerle farklılaşırken veli ve öğretmen toplam puanı açasından birbirleriyle farklılaşma olmadığı görülmüştür. Buradan çıkarılabilecek yoruma bakılırsa veli ve öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevaplarda araştırma, ilgilenme ve plan yapma alt boyutlarında benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu benzerliğin nedeni olarak velilerin ve öğretmenlerin yaptıkları çalışma ya da ilgilenme düzeyini benzer seviyede yerine getirdiklerine inanmalarından dolayı iki ayrı katılımcı grubun da yerine getirilen davranışların yeterli olduğu kanaatinde olabileceği yorumu çıkarılabilir. Buna karşın öğrencilerin aynı alt boyutlar ile ilgili verdikleri yanıtların veli ve öğretmen ölçeklerinden farklılaşmasının nedeni ise anne-babadan ve öğretmenden gelen destek ve çalışmaların veli ve öğretmen ölçeklerinden alınan cevapların aksine yeterli seviyede olmadığı ya da daha fazla araştırma, ilgilenmeye ihtiyaç duydukları yorumu çıkarılabilir.

5. SONUÇ

Bu bölümde ortaöğretim mesleki yönlendirme programı ile ilgili yürütülen araştırmada ortaöğretim öğrencileri, ortaöğretim öğretmenleri ve velilerden elde edilen veriler neticesiyle elde edilen bulgular ve yorumları hakkında bilgiler özetlenerek çalışma ile ilgili öneriler sunulmaktadır.

5.1. Sonuç

Bireyi mesleki yönlendirme hizmeti programı (MYP) ile öğrencinin;

- Cinsiyeti ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.
- Sınıf düzeyi ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Ortaöğretimde mesleki yönlendirme programı ile ilgili yürütülen çalışmada MYP ile cinsiyet bağımsız değişkeni ile anlamlı farklılık bulunmaması kız ve erkek cinsiyetlerine göre mesleki gelişim süreçlerini içeren olgular açısından iki cinsiyette de benzer özellikler gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Ortaöğretim düzeyinde MYP ile sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmaması ortaöğretimde tüm sınıf düzeyleri bazında MYP ölçeği alt boyutlarında yer alan farkındalık, bilgilendirme, araştırma, plan yapma, iş birliği gibi alt boyutlarda aynı düzeylerde ihtiyaç olduğu yorumu yapılabilir.

MYP ile öğretmenin;

- Cinsiyeti ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.
- Branşı (okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmeni) ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.
- Çalışma yılı ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Ortaöğretimde yapılan mesleki yönlendirme çalışmaları açısından MYP ölçeği ile öğretmen cinsiyeti arasında anlamlı farklılık bulunmaması bulgularda hem kadın öğretmenler hem de erkek öğretmenlerin uyguladığı bireyi mesleki yönlendirme çalışmalarının benzer etki ve benzer kapsamda öğrenci ve velilere etki ettiği biçimde yorumlanabilir.

Ortaöğretimde yürütülen mesleki yönlendirme çalışmaları açısından MYP ölçeği ile öğretmen branşı arasında anlamlı farklılık bulunmaması iki branş arasında yürütülen mesleki rehberlik çalışmalarının birbirine benzer etki ile sonuçlandığı şeklinde ifade edilebilir. Okul rehber öğretmenleri ile sınıf rehber öğretmenleri

yürüttükleri çalışmalarda beraber hareket ederek ortak sorumluluk almakta olduğu ve iş birliği sağlayarak iki branşın birbirini destekledikleri yorumu da çıkarılabilir.

Ortaöğretimde yürütülen mesleki yönlendirme çalışmaları açısından MYP ölçeği ile öğretmen çalışma yılı arasında anlamlı farklılık bulunmaması yeni öğretmen olan bireyler ile uzun yıllar öğretmenlik yapmış bireyler arasında mesleki yönlendirme çalışmaları açısından benzer çalışma ve faaliyetlere yöneldikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu açıdan mesleki yönlendirme programı açısından mesleki yönlendirme sürecinde istenilen düzeye gelinemediği şeklinde ifade edilebilir.

MYP ile velinin;

- Sosyo-ekonomik durum (SED) ile orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzey lehinde anlamlı farklılık bulunmuştur.
- Anne eğitim düzeyi (AED) ile anlamlı farklılık bulunmamıştır.
- Baba eğitim düzeyi (BED) anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Ortaöğretim düzeyinde MYP ile veli SED arasında anlamlı farklılık bulunması ailelerin sosyoekonomik şartlarının düzeyine göre öğrencilere daha fazla imkân sunabilme durumu oluşturduğu çıkarımı yapılabilir. Ailelerin çocuklarının kendilerini tanımaya yönelik maddi desteği ile daha fazla seçenek sunabilme yelpazesinin arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Ortaöğretim düzeyinde MYP ile veli anne-baba eğitim düzeyi arasında anlamlılık farklılık bulunmaması velilerin okul çalışmaları tarafından bilgilendirme ve bireysel olarak bilgilendirme çabaları ile ilişkilendirilebilir. Bu açıdan velileri okul tarafından daha çok bilgilenecek teşvik etmek adına aile katılımına dönük etkinliklerin çoğaltılması MYP'nin gelişmesi açısından etkili olabilir.

- Öğrenci ölçeği, öğretmen ölçeği ve veli ölçeği toplam puanları arasında öğretmen puanlarının lehine öğrenci ve veli ölçekleri toplam puanları ile anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrenci ve veli ölçek toplam puanlarında veli ölçeği puanları lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Ortaöğretimde MYP öğrenci ölçeği, MYP öğretmen ölçeği ve MYP veli ölçeği arasında anlamlı farklılık bulunması öğrenci, öğretmen ve veli gruplarının arasında anlamlı farklılığın oluşması üç grup arasında mesleki yönlendirme hizmetine yönelik yeterlik algısı, ihtiyaç ve beklentilerin farklı düzeylerde kendini gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

- MYP ile öğrenci, öğretmen ve veli ölçekleri alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Alt boyutlar ile öğretmen ölçek puanı arasında katılımcı öğretmenlerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Veli ölçek puanı ile alt boyutlar arasında veli ölçek puanı lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

MYP ölçeği alt boyutları ile öğrenci, öğretmen, veli grupları arasında anlamlı farklılık bulunması ölçekte yer alan yedi alt boyut açısından üç grubun mesleki yönlendirme çalışmaları ile ilgili farklı düzeylerde farkındalık, bilgilendirme, iş birliği, etkileme, ilgilenme, plan yapma ve araştırma düzeylerinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu açıdan üç grubun MYP için ihtiyaç olarak gördüklerinin farklılaşması mesleki yönlendirme çalışmalarının istenilen seviyede olmadığı şeklinde ifade edilebilir.

Bağımsız değişkenlerle MYP ölçeklerinden elde edilen verilere bakıldığında mesleki yönlendirme açısından gerek bireysel olarak gerek aile ve okul çalışmaları olarak istenilen düzeyde olmadığını ifade edilebilir. Öğrenci-öğretmen-veli ölçeklerinin birbirlerinden farklılaşması verisi bu yorumu destekleyen bir veri olarak görülebilir. MYP açısından üç grubun farklı düzeylerde mesleki çalışmalara ve mesleki gelişim sürecindeki desteğe ilişkin algıya sahip olduğu yorumu çıkarılabilir. Bu aşamada daha geniş perspektiften MYP değerlendirildiğinde ülke eğitim politikası ve hedefleri olarak bireyi tanıma-yönlendirme ve mesleki becerileri geliştirme çalışmaları için yeni yol ve yöntemlerin oluşturulması gerektiği söylenebilir.

5.2. Öneriler

Literatür içerisinde yer verilen araştırmalar konularında mesleki tercih ya da meslek seçme konuları ile ilgili birçok çalışma ve teorinin ortaya konduğu görülmektedir. Bireyleri mesleki anlamda bilinçli bir şekilde seçim yapabilme ve kendilerinin doğru ve yeterli tanıyabilme kavramları rehberlik çalışmaları içerisinde önemli yer tutmakta olduğu görülmüştür. Bu nedenle okul rehber öğretmenleri başta olmak üzere sınıf rehber öğretmenleri ile beraber yönlendirme hizmetinde daha yetkin hale gelenebilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğine literatürde yer verilmiştir. Literatüre göre grup olarak yapılan mesleki rehberlik faaliyetlerinin öğrenciler üzerinde oldukça etkisi olduğu ortaya konmuştur (Bacanlı, 1995; Bilgin, 1995; Bal, 1998; Doğan, 2010; Çınar, 2011; Akıntuğ, 2012; Bostancı, 2014).

Literatürde yapılan araştırmalar göz önüne alındığında varılan sonuç öğrencilerin ihtiyaçları, beklentilerini daha iyi anlama ve analiz edebilme konusunda tüm okul düzeylerinin kendilerini geliştirmesi gerektiği ve öğrencilerin bu ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak buna uygun bireyin gelişimine katkı sağlayacak ortamlar ve zamanlar oluşturması gerektiği şeklinde ifade edilebilir.

5.2.1. Kısa Vadeli Öneriler

Yürütölen çalışmada kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçek alışması çalışmada belirtilen alt boyut ve alanlarla sınırlıdır. Farklı boyutlar ortaya çıkarılarak farklı alanlarla ilgili var olan durum hakkında bilgi edinilebilir.

5.2.2. Uzun Vadeli Öneriler

Mesleki yönlendirme bireylere uygun meslek edindirmenin yanında beşeri sermaye olarak topluma, ekonomiye ve devlet büyümesine katkı sağlayan çok önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Buna göre mesleki yönlendirme çalışmalarının etkili olması için devlet birim ve kurumları bireylerin mesleki anlamda kendini tanıyabileceği mesleki çalışma ortamları oluşturulabilir. Türkiye genelinde uzun vadede meslek deneme çalışmaları için alan ve olanak tanınarak öğrencilerin belirli sürelerde istedikleri alanlarda faaliyet göstererek mesleki kimliğini oluşurmada yardım sağlanabilir.

5.2.3. Araştırmacıya Yönelik Öneriler

Bu araştırma şanlıurfa ili Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde eğitim öğretim gören lise öğrencileri, lise okul rehber öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleri, öğrenci velilerinden elde edilen verilerle yürütölmüştür. Mesleki yönlendirme konusunda çalışma yapmak isteyen diğer araştırmacılar farklı il ve ilçelerden, farklı coğrafi bölgelerden oluşturulacak örnekleme ile beraber çalışma yürütölebilir. Yapılan alışmalar Türkiye’de yer alan bölgelere ve illere göre kıyaslanarak toplumsal yapıların eğitime ve bireye gösterdiği önem ve katkı ortaya konabilir.

Bu araştırmaya destek olarak mesleki anlamda iyi bir yönlendirme hizmeti almış öğrencilerin tercih ve üniversite memnuniyetleri incelenerek yönlendirme hizmetinde yer verilmesi gereken alanlar ortaya konabilir. Bu araştırmada mesleki yönlendirme hizmeti programı öğrenci, öğretmen ve veli açısından bazı bağımsız değişkenlere göre

(cinsiyet, sınıf düzeyi, branş, çalışma yılı, SED, AED, BED) farklılık gösterip göstermediği incelenerek ortaya konmuştur. Aynı konuda yapılacak diğer araştırmalarda bu bağımsız değişkenler değiştirilerek bireyi mesleki yönlendirme kavramı farklı açılardan incelenebilir.

5.2.4. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Yürütülen çalışma eğitim öğretim kademesi olarak ortaöğretim düzeyini kapsamaktadır. Bu kapsamda çalışmanın uygulama alanı genişletilerek ortaokul ve ilkokul düzeylerinde de yürütülebilir. Elde edilen veriler ışığında kademeler arası mesleki yönlendirme programı çalışmaları kıyaslanarak eksikler ve ihtiyaçlar keşfedilebilir.

KAYNAKÇA

- Abu, N. K., Bacanak, A., & Gökdere, M. (2016). Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sisteminin Maddelerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 287-307. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/amauefd/issue/24319/257710>
- Adem, M. (1977). *Eğitim planlaması:kavramlar, yöntemler, teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Afşar, M. (2009). Türkiye’de eğitim yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), s. 85-98. Erişim adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/291/1016547.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Agarwala, T. (2008). Factors influencing career choice of management students in India. *Career Development International*, 13(4), 362-376. <https://doi.org/10.1108/13620430810880844>
- Akbaş, A. (2005). *Öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik*. E. Uzman (Ed.), Psikolojik danışmanlık ve rehberlik içinde (s.12-26). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Akıntuğ, Y.(2012). Grup rehberliği programının ergenlerin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 1,12-21.
- Akkuş, O. (2010). *Rehberlik araştırma merkezlerinde görevli rehber öğretmenlerin iş doyumunu düzeylerinin değerlendirilmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Akman, A. (2022). Yetersizlik Duygusunun Kariyer Geleceğine Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 121-135.
- Appleton, S. ve Teal, F. (1998). Human capital and economic development. A background paper prepared for the African Development Report. Erişim adresi: <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/00157612-FR-ERP-39.PDF>
- Araz, Ç. (2019). Güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve ailelerin meslek seçimlerine etkisinin incelenmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Trabzon Üniversitesi.
- Arfasa, A. J. (2018). Perceptions of Students and Teachers Toward Guidance and Counseling Services in South West Ethiopia Secondary Schools. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 5(6), 81-92.
- Arrow, K. J. (1962). The economic implications of learning by doing. *The Review of Economic Studies*, 29 (3), s. 155-173. London, Palgrave Macmillan. Erişim adresi: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/268919.pdf>
- Arslan, M. & Kılıç Ç. (2000). Bazı Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’de zorunlu eğitimde yönlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 148.
- Arsoy, S. (1999). Mesleki rehberlik hizmetlerinin durum saptaması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aslanargun, E . (2007). Okul - aile iş birliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (18) , 119-135 . Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/manassosyal/issue/49947/640068>
- Aşık, T. (2008). *İlköğretimde yöneltme öneri formu uygulamasının öğrencilerin okul ve alan seçimlerine etkilerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Atli, A. ve Gür, S. (2019). Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723.
- Aydemir, L. Üniversite Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Belirleyen Faktörlere Yönelik Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/457575>
- Aydın, İ., Arastaman, G., & Akar, F. (2011). Türkiye’de ilköğretim okulu yöneticileri ile psikolojik danışmanlar arasındaki çatışma kaynakları. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 200-212.
- Aytekin, A. (2005). Meslek seçimini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler Isparta örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Aytekin, İ., Gürbüz, S. ve Barca, M. (2019). Türkiye ortaöğretiminde temel madden alanları ile bilgi ihtiyacı duyulan araştırma alanlarının tespit edilmesine yönelik karma bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*. Erişim adresi: doi: 10.16986/HUJE.2019052869
- Bacanlı, F. (1995). Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bacanlı, F., Doğan, H., ve Hamamcı, Z. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 284-299.
- Bacanlı, F.: “ Bir Mesleki Grup Rehberliği Programı ve Uygulama Kılavuzu”, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Milli Eğitim Basımevi, Ankara, (1996).
- Bakırcıoğlu, R. (2005). İlköğretim ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bakke, I.B., Hagaseth Haug, E., & Hooley, T. (2018). Moving from information provision to co-careering: Integrated guidance as a new approach to e-guidance in Norway. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, 4(1), 48–55. <https://doi.org/10.20856/jnicec.4108>
- Bal, P. N.: “Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve “Mesleki Karar Verme Eğitim Programı”nın Etkisinin Araştırılması” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (1998).
- Bardick, A. D., Bernes, K. B., Magnusson, K. C. ve Witko, K. D.(2004). Junior high career planning:what students want. *Canadian Journal of Counselling*, 38(2), 104- 117 <https://cjc-rcc.ucalgary.ca/article/download/58732/44221/>
- Barnes, S.-A., Bimrose, J., Brown, A., Kettunen, J., & Vuorinen, R. (2020). Lifelong guidance policy and practice in the EU: trends, challenges and opportunities. Final report. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2767/91185>
- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The quarterly journal of economics*, 106(2), 407-443. Erişim adresi: <https://doi.org/10.2307/2937943>
- Başkaya, F. (2000). Kalkınma iktisadının yükselişi ve düşüşü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bay, E. (2011). *Eğitim bilimleri ile ilgili temel kavramlar*. R. Y. Kınca (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (s. 11-23). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Bayar, Ö., & Doğan, T. (2021). Okul psikolojik danışmanı adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları ve yeterlilik düzeyleri: Bir karma yöntem çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(2), 369-394.
- Bayraç, H. N. (2003). Yeni ekonomi'nin toplumsal, ekonomik ve teknolojik boyutları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/112947>
- Berber, D. (2010). *Ortaöğretim kurumları onuncu sınıf rehberlik programı uygulanmalarının sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenler görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Kayseri ili örneği)* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Bilgin, A. (1995). Grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin anne-babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışına etkisi. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgin, M. (2000). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitiminde Çağdaşlaşma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), s. 21-36. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50070>
- Binbaşıoğlu, C. (1989). *Rehberlik*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). Türkiye'de mesleki rehberlik merkezlerinin kuruluşu ve okullarda mesleki rehberlik çalışmaları. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Boersma, A., ten Dam, G., Volman, M., & Wardekker, W. (2010). 'This baby... it isn't alive.' Towards a community of learners for vocational orientation. *British Educational Research Journal*, 36(1), s. 3-25. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/01411920802642355>
- Bostancı, H. (2014). Kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programının 7. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine olan etkisinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Boyacı, A., Karacabey, M. ve Bozkuş, K. (2016). Meslek yönelimini ve yükseköğretim kurumlarının seçimini etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 5(3), 67-77.
- Bozgeyikli, H. (2005). Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bozgeyikli, H.: "Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2004) 222- 234.
- Bozkurt, E.: "Genel Liseler ve Meslek Liseleri Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerini Etkileyen Faktörler", 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Samsun. (1993).
- Bulut, B., & Bacanlı, F. (2022). Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları Olarak Aile Etkisi, Yaşam Yönelimi ve Kariyer Kararı Verme Durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 239-256.
- Büyükgöze Kavas, A. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin aldıkları mesleki rehberlik hizmetleri ve mesleklerini değiştirmek isteme düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 111-122.
- Büyüköztürk, Y. D. D. Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı . Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi , 32 (32) , 470-483 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/kuey/issue/10365/126871>.
- Büyüköztürk, Ş.(2016). Bilimsel araştırma yöntemleri.(22.bas.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.

- Byster, D.: "A Critique Of Career Self Relience", <http://www.best.com/-byster>, (2005).
- Can, E. (2010). İlköğretim okullarında görevli psikolojik danışmanların karşılaştıkları sorunların incelenmesi. 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ.
- Cengiz, G.; Titrek, O.; Akgün, Ö. E.: "Öğrencilerin Ortaöğretim Kurumu Tercihinde Okullarla İlgili Faktörlerin Etkisi", *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134, Cilt:4 Sayı:1, (2007).
- Cetinkaya, R. S., & Yılmaz, K. Y. (2019). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri: Psikolojik ve demografik değişkenlerin rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 165-177.
- Ceylan, M. ve Akar, B. (2011). Ortaöğretimde Okul- Aile İş birliği İle İlgili Öğretmen ve Veli Görüşlerinin İncelenmesi (Karacasu Lisesi Örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (2) , s. 43-64. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25902/273025>
- Chilewa, E. A., & Osaki, K. (2022). The Effectiveness of Guidance and Counseling Practices on Students' Career Development in Secondary Schools in Temeke Municipality. *International Journal of Humanities and Education Development (IJHED)*, 4(1), 160-181.
- Creed, P. A., & Hennessy, D. A. (2016). Evaluation of a goal orientation model of vocational identity. *The Career Development Quarterly*, 64(4), 345-359. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1002/cdq.12070>
- Crocker, D. A. (1991). Toward development ethics. *World Development*, 19 (5), s. 457-483. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90188-N](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90188-N)
- Çakır, A. (2014). Faktör Analizi. T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı İşletme Doktora Programı.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, s. 33-41.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M.ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (Kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/comuybd/issue/4102/54039>
- Çam, S. (2012). *Okullarda rehberlik hizmet alanları ve birimleri*. G. Can (Ed.), Psikolojik danışma ve rehberlik içinde (s. 50-74). Ankara: Pegem Akademi.
- Çam, S. ve Aşık, T. (2010). İlköğretimde yönlendirme öneri formu uygulamasının öğrencilerin okul ve alan seçimlerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 71-84. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50590>
- Çetin, Y. ve Saracaloğlu, S. (2019). Ekosistem ekolojisi ve güncel çevre maddenları ünitesinin değerlendirilmesi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 6 (44), s. 3323-331. Erişim adresi: : <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1515>
- Çınar, Ç. (2011). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çil, İ., Tokat, M. , Türkan, Y. ve Doğan, N. (2014). Temel Eğitim Kurumlarında E-Rehberlik ve Danışmanlık Karar Destek Sistemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (29-2) , 34-56 . Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7788/101805>
- Çivilidağ, A., Günbayı, İ. ve Yörük, T. (2015). Mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin nitel bir analiz: Antalya örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 573- 594.

- Çolakkadıoğlu, O. (2003). Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin Uyarlama Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Davis, K. (1988) İşletmelerde insan davranışı (Çev. Kemal Tosun ve diğerleri). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- De Schepper, A., Clycq, N., & Kyndt, E. (2022). Socioeconomic Differences in the Transition From Higher Education to the Labour Market: A Systematic Review. *Journal of Career Development*.
- Demir, Ş. (1998). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan rehber öğretmenlerin iş doyumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demir, M. (2016). *Sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik anlayışları ve rehberliğe yönelik tutumları* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Demirci, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin bölüm tercihlerinin ve tercih sonuçlarının istatistiki analizler ile incelenmesi. Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi, 2(1), 23-40.
- Demirel, Ö. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: USEM Yayınları.
- Demirer, S. (2019). Amerika birleşik devletleri eğitim sisteminde lise eğitimi ve lise sonrasına yönlendirme çalışmaları; maryland eyaleti, montgomery yerel eğitim bölgesi örneği (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Devarajan, S., Swaroop, V., & Zou, H. F. (1996). The composition of public expenditure and economic growth. *Journal of monetary economics*, 37(2), 313-344. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/S0304-3932\(96\)90039-2](https://doi.org/10.1016/S0304-3932(96)90039-2)
- Deveci, F. (2011). Ergenlerde Karar Verme Stilleri ile Alınan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Doğan, H. (2010). Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9.sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Draaisma, A., Meijers, F., & Kuijpers, M. (2018). The development of strong career learning environments: the project 'Career Orientation and Guidance'in Dutch vocational education. *Journal of Vocational Education & Training*, 70(1), 27-46. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/13636820.2017.1392995>
- Durak, S. (2009). Anadolu ve Genel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekinci, C. E. (2011). Bazı sosyoekonomik etmenlerin Türkiye'de yükseköğretime katılım üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 281-297.
- Ekşi, H.; Otrar, M.: "Lise Türleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi 1/1, (Haziran 2001) 109-129.
- Eldeklioğlu, J.: "Karar Stratejileri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki.", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, (1996).
- Engin, A. O. (2005). Eğitim ve öğretim etkinliklerinde yönelme ve yöneltme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 249-269. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31930>

- Engin, A. O. (2005). Eğitim ve öğretim etkinliklerinde yönelme ve yöneltme. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1), 249-269.
- Erdem, A.R.(2006). “Türkiye’nin En Önemli Maddelerinden Biri: Yetiştirdiği İnsan Tipi” Bilim, Eğitim Ve Düşünce Dergisi, Cilt:6, Sayı:4.
- Erdemir, S., & Kutlu, M. (2022). Kariyer Rehberliği Sistemine İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 1-16.
- Erdoğan, M. M. (2002). Beşeri Sermaye-İktisadi Kalkınma İlişkisi, İktisat’ın Dama Taşları: Ekoller Kavramlar-İz Bırakanlar II, İÜ İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti s.64-74, İstanbul. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/260793455_Beseri_Sermaye_-_Iktisadi_Kalkinma_Iliskisi_The_Relationship_between_Human_Capital_and_Economic_Development
- Erdoğan, N. (2003). Kariyer Geliştirme Kuram ve Uygulama. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erdoğan, N. (2003). Kariyer Geliştirme Kuram ve Uygulama. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ergin, R. (2022). Öğretmenlerin iş yaşam dengesi ve iş doyumunu arasındaki ilişki.
- Eriçok, R. E. ve Yılcı, V. (2013). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: sınır testi yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1), 87-101. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/beyder/issue/3472/47233>
- Erk, N., Çabuk, H. A., ve Ateş, S. (1998). Long-Run Growth and Physical Capital-Human Capital Concentration. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Nejat_Erk/publication/228421884_Long-Run_Growth_and_Physical_Capital_Human_Capital_Concentration/links/00b4951d51ae4cd899000000.pdf
- Erkan, H. (1998). Bilgi toplumu ve ekonomi gelişimi. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Erkuş, A. (2012). Varolan ölçek geliştirme yöntemleri ve ölçme kuramları psikolojik ölçek geliştirmede ne kadar işlevsel: Yeni bir öneri. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 3(2), 279-290. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/en/pub/epod/issue/5802/77218>
- Ersükmen, E. (2010). *İlköğretim fen ve teknoloji ders öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşler* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Eryetiş, M. V. (2016). Meslek seçimi ve mesleki rehberlik. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (44).
- Eylen- Özyurt, B.: “Cinsiyet”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2004).
- Ferry, N. M. (2006). Factors influencing career choices of adolescents and young adults in rural Pennsylvania. *Journal Of Extension*, 44(3). <https://www.joe.org/joe/2006june/rb7.php>
- Fithroni, F., Rodhiyya, Z. A., Hanum, N. C., Bhakti, C. P., & Kurniasih, C. (2022, April). Developing Career Vision Roadmap for Student Career Planning. In *International Seminar on Innovative and Creative Guidance and Counseling Service (ICGCS 2021)* (pp. 103-109). Atlantis Press.
- Fraenkel, J.R. ve Wallen, N.E. (2006). How to desing and evaluate research in education. New York: McGaw-Hill International Edition.

- Gazioğlu İşmen, A. E., Bekçi, B., Yavuz Güler, Ç. İ. Ğ. D. E. M., & Çayırdag, N. (2007). İstanbul ili özel ve devlet okullarında mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin durum saptaması. *Eurasian Journal of Educational Research*, (27), 97-109.
- Gelatt, H. B. (1962). Decision-Making: Aconceptual Frame Of Reference For Counseling. *Journal Of Counselling Psychology*, 9(3). 240-245.
- Gelibolu, S. (2014). Üniversite ve yükseköğretim programı tercihinde dikkate alınan faktörlerin incelenmesi.(Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Genç, M. (2013). İlköğretim öğrencilerinin sınıf ve cinsiyete göre sınav kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), s. 85-95. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4065/53593#article_cite
- Gençdoğan, B. ve Onur, M. (2006), Öğretmenlerin rehberlik etkinliklerinin değerlendirilmesi (Erzurum ve Giresun il örneği), *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 47-54.
- George, D., & Mallery, P. (2012). IBM SPSS statistics 19 step by step. *Boston, Mass.*
- George, D., & Mallery, P. (2012). IBM SPSS statistics 19 step by step. *Boston, Mass.*
- Girgin, D. (2019). Öğretmenlerin tasarım odaklı düşünmeye ilişkin bilişsel yapıları ve kavramsal değişimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5 (2), s. 459-482. Erişim adresi: DOI: 10.31592/aeusbed.578729
- Gönüllüoğlu, S., & Çakmak, D. Mesleki sonuç beklenti düzeyi ile kariyer kaygı durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: ferizli myo öğrencileri üzerine bir uygulama. *Sakarya İktisat Dergisi*, 11(1), 149-170.
- Guilford, J. P.: “The Nature of Intelligence”, Mc Graw Hill Book Co.,New York,(1967).
- Gülden, A. Ş. I. K., & AKGÜL, H. Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Stresleri, Kariyer Kararında Ailenin Etkisi ve Kariyer Kararı Verme Yetkinlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 192-212.
- Gümüş, Y. B. (2021). Kariyer Planlama Sürecinde Kişilik Tercihlerin Rolü: Demografik, Kişilik Ve Kariyer Gelişimi Değişkenlerinin Etkisi.
- Güneş, A., & Owen, F. K. (2021). Anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının akademik erteleme ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 499-529.
- Hackney, H. Ve Cormier, S. (2008). Psikolojik danışma ilke ve teknikleri, psikolojik yardım süreci el kitabı. (Çev. T. Ergene ve S. Aydemir Sevim). Ankara: Mentis.
- Hakim, D. L. (2022, March). How Career Interventions and Digital Career Counselling Affect Students’ Career Maturity. In *4th International Conference on Innovation in Engineering and Vocational Education (ICIEVE 2021)* (pp. 4-9). Atlantis Press.
- Halmatov, S. (2014). *Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberliğin gelişim süreci*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://earsiv.atauni.edu.tr/> veri tabanından erişildi.
- Hamamcı, Z.; Hamurlu, M. K.: “Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi”, *Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 6 Sayı: 10 (Güz 2005)*, 55- 69.
- Hanımoğlu, E. (2010). *Seviye Belirleme Sınavına Girecek Olan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Mükemmeliyetçilik ve Anne-Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Hanif, M., & Setiawan, B. (2021). Career Development: The Role of Career Counsellor towards Job Counselling. *International Journal of Instruction*, 14(1), 661-672.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49106/626683>
- Hazel, A. G. U. N., Üçok, D. I., & Küçük, B. A. (2021). Kariyer Dönemlerinin Değişmeyen Gerçeği: Kariyer Endişesi. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(1), 59-72.
- Hemmingsen, S. D.: “ The Career Connection: A Study Of Career Self- Efficacy, Academic Achievement And Educational Development In Eleventh Grade Sutudents”, Unpublished Doctoral Thesis, Universty Of Missouri- Kansas City, (2001).
- Hepkul, A. (2007). Mesleki ve teknik okul tercih sürecinin keşifsel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 41-52.
- Hilton, T. L. (1962). Career decision-making. *Journal of Counseling Psychology*, 9(4), 291.
- Hooley, T., Shepherd, C., & Dodd, V. (2015). Get yourself connected: Conceptualising the role of digital technologies in Norwegian career guidance. *International Centre for Guidance Studies, University of Derby*.
- Howard, K. E., Howard, N. R., Havard, D. D., & Wall, A. F. (2022). Career and Technical Education's Unequal Dividends for High School Students: The Stratification of a New Generation. *Urban Education*, 00420859211073890.
- Huerta, A. H., Rios-Aguilar, C., & Ramirez, D. (2022). “I Had to Figure It Out”: A Case Study of How Community College Student Parents of Color Navigate College and Careers. *Community College Review*, 00915521211061425.
- Iswari, M. (2022). Implementation of career guidance in improving career planning skills in students in senior high school. *Literasi Nusantara*, 2(2), 455-465.
- J. Miles and A. V. Naidoo, “The impact of a career intervention programme on South African Grade 11 learners’ career decision-making self-efficacy,” vol. 47, no. 2, 2017.
- Jacobs, L., & De Wet, C. (2013). Evaluation of the vocational education orientation programme (VEOP) at a university in South Africa. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14(4), s. 68-89. Erişim adresi: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v14i4.1568>
- Jasim, A. P. A. S. (2021). Evaluation Of Training Deficiencies In Vocational Guidance By The Educational Counselor. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(7), 238-257.
- Jones, N. R. (Çev: Fusün Akkoyun): “Danışma Psikolojisi Kuramları”, TDFO Lti. Yayınları, Ankara, (1995).
- Kar, M. Ve Ağır, H. (2006). Türkiye'de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi: eşbütünleşme yaklaşımı ile nedensellik testi, 1926-1994. *Selçuk üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6 (11), s. 50-68. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28430/302832>
- Karataş, Z., & Baltacı, H. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmeninin psikolojik danışman görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 427-460.
- Kazu, İ. Y. (2019). Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı kişilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 38-47.
- Kepçeoğlu, M. (1996). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Özerler Matbaası.

- Kepçeoğlu, M. (2004): “Psikolojik Danışma Ve Rehberlik”, Alkım Yayınevi, 11.Basım, İstanbul.
- Kesici, Ş.: “Şube Rehber Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik ve Danışma İhtiyaçları” Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (2006) 365-383.
- Keskin, A. (2011). Ekonomik kalkınmada beşeri sermayenin rolü ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3-4), 125-153. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2703/35699>
- Kınalı, G. (2000). Resmi ve özel okullardaki rehber öğretmenlerin iş tatminleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kızılloluk, H. (2007). Ekonominin eğitim amaçları ve içeriği üzerindeki etkileri. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8 (1), s. 21-30. Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1495.pdf>
- Kibritçioğlu, A. (1998). İktisadi büyümenin belirleyicileri ve yeni büyüme modellerinde beşeri sermayenin yeri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53 (1-4), s. 207-230. Erişim adresi:
- Kinnane, J. F., & Pable, M. W. (1962). Family background and work value orientation. *Journal of Counseling Psychology*, 9(4), 320.
- Kirazcı, F., & Kavas, A. B. (2021). Çalışma İradesinde Kariyer Kararı Öz-Yetkinliğinin ve Kariyer Karar Verme Belirsizliğine Toleransın Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1071-1088.
- Koçak, R. (2001). Ortaöğretim okullarındaki mesleki rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Korkut Owen, F. Kepir, D. D., Özdemir, S., Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 187-197. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/87616>
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 187-197.
- Kösterelioğlu, İ., & Bayar, A. (2014). Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin güncel bir değerlendirme. *International Journal of Social Science*, 25(1), 177-187. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2279>
- Kutlu, M., & Atli, A. (2011). İlköğretim ve ortaöğretim okullarında verilen mesleki rehberlik hizmetlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Education Sciences*, 6(2), 1477-1489.
- Kuzgun Y. Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ö.S.Y.M. Yayınları, Ankara 1995.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı: kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2003). *İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2008). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y.: “Meslek Danışmanlığı”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2000).

- Kuzgun, Y.: “Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2006) 1-108.
- Kuzgun, Y.: “Mesleki Rehberlik Gereksinmesi, Uygulamalar ve Sonuçlar”, Türk Eğitim Derneği X. Eğitim Toplantısı, Ankara, (1986).
- Kuzgun, Yıldız (2000). Meslek danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y.: “Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı Meslek Seçimi” , Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 325, (1994).
- Kuzgun, Y.: “Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı Meslek Seçimi” , Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 325, (1994) 50-54.
- Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative data analysis tools: a call for data analysis triangulation. *School psychology quarterly*, 22(4), 557.
- Luca, M. R. (2002). Elemente teoretice si metodice pentru consilierea in scoala. Brasov: Editura Universitatii Transilvania.
- Lucas Jr., Robert E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22 (1), s. 3-42. Kuzey Hollanda: Elsevier Science Publishers. Erişim adresi: <https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/darcillon-thibault/lucasmecanicseconomicgrowth.pdf>
- MEB, (2001). Yönlendirme açısından ilköğretimdeki rehberlik hizmetlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış EARGED Araştırması. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi. Erişim adresi: <https://drive.google.com/drive/folders/0BzSe3o3JagWoTUZVYTAzc0gzdjQ>
- MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). Rehberlik hizmetleri yönetmeliği. Ankara. Erişim adresi: <http://orgm.meb.gov.tr/www/mevzuat/icerik/608>
- MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018). Rehberlik Hizmetleri Plan Hazırlama Kitapçığı. Ankara. Erişim adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_06/01135552_rehberlik_plan_hazirlama_kitapcigi.pdf
- MEB. (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara 7 Aralık 2019 tarihinde <http://2023vizyonu.meb.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Naralan, A. ve Kaleli, S. (2012). Üniversite öğrencilerinin üniversiteden beklentileri ve bölüm memnuniyeti araştırması: Atatürk Üniversitesi örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-11.
- Nasilumbi, W. J., Jenniffer, M. K., & Prisca, T. (2016). Teachers' Demographic Factors on Attitude towards Guidance and Counselling Services in Public Primary Schools of Kimilili Subcounty, Kenya. *Journal of Education and Practice*, 7(31), 39-47.
- Nguyet, T. T. (2022). RESEARCH ON CAPACITY DEVELOPMENT CAREER ORIENTATIONS FOR STUDENT AT HIGH SCHOOL. *Наука, образование и культура*, (1 (61)), 46-51.
- Niles S. G. & Bowsbey, J. H. (2002). Career development interventions in the 21st. century. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Noyler, M.: “Family Influences on Employment and Education.”, ED272702 (1986).
- Nyan, F. C. (2014). *Students' and teachers' perception of guidance and counseling services in Eastern Uganda: Case study of secondary schools in Pallisa District* (Doctoral dissertation, Makerere University).

- OECD, (1996),”Measuring What People Know; Human Capital Accounting for the Knowledge Economy”, OECD, Paris, Fransa. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/education/measuring-what-people-know_9789264065482-en
- OECD, Centre for Educational Research and Innovation. (1998). *Human capital investment: an international comparison*. OECD, Paris, France.
- Oğuzkan, A.F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ohuakanwa, C. E. (2022). EFFECTIVE CAREER COUNSELLING AMONG IN-SCHOOL ADOLESCENTS AS CORRELATE OF CAREER ADJUSTMENT AND YOUTH ENTREPRENEURSHIP AWARENESS IN IMO STATE. *African Journal of Social and Behavioural Sciences*, 12(1).
- Okesina, F. A., & Famolu, F. B. (2022). Parental Influence on Choice of Career among Secondary School Students in Ilorin Metropolis, Kwara State. *Canadian Journal of Family and Youth/Le Journal Canadien de Famille et de la Jeunesse*, 14(3), 78-91.
- Okulda mesleğe yönelme anlayışının gelişimi (L. Özbilgin, Çev.). *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), s. 161-166. Erişim adresi: <http://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=TR2016007928>
- Onyene, V., Salisu, R., Johnson, O., & Olusanya, O. (2014). Indigenous Orientation in the Technical and Vocational Education Programme: Tool for a Sustainable Society. *International Studies in Educational Administration (Commonwealth Council for Educational Administration & Management (CCEAM))*, 42(1), s. 45-59.
- Oprisor, V. (2016). Impactul profesiei parintilor asupra orientarii in cariera a adolescentilor. *Revista de Psihologie*, p. 47.
- Osipow, S. I.: “Theories Of Career Development” Prentice- Hall Inc., New Jersey, The Ohio State University, (1973).
- Ottaway, A. K. C. (1968). *Durkheim on education*. *British Journal of Educational Studies*, 16(1), 5–16. Erişim adresi: doi:10.1080/00071005.1968.9973204
- Öksüz, Y. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlikte hizmet türleri. E. Uzman (Ed), Psikolojik danışmanlık ve rehberlik içinde (s. 30-53). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Özabacı, N., İşmen, E & Yıldız, A. (2004). Psikolojik danışmanların ideal özellikleri ile yılgınlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37, 8-25.
- Özcan, A. O.: “Ülkemiz İçin İsabetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, (1985).
- Özdaş, F . (2019). Merkezi Yerleştirme Sınav Sistemine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mukaddime* , 10 (2) , 688-707 . Erişim adresi: DOI: 10.19059/mukaddime.509244
- Özdemir, M . (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Maddensalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 11 (1) , 323-343 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10997/131612>
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem maddenu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Özgüven, İ. E.(2000). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özoğlu, S.: “Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma”, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No. 181, Ankara (1992).

- Özyakışır, D. (2011). Beşeri sermayenin ekonomik kalkınma sürecindeki rolü: teorik bir değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (1), s. 39-58. Erişim adresi: <http://gkd.dergi.comu.edu.tr/upload/054cb01d-1989-471f-91a1-8974dcbc5300.pdf#page=41>
- Özyürek, R. ve Kılıç Atıcı, M. (2002). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (17), 33-42. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200223>
- Özyürek, R.: "Informative Sources Of Math- Related Self- Efficacy Expectations And Their Relationship With Math- Related Self- Efficacy, Interest And Preference.", *International Journal Of Psychology*, 40, (2005).
- Pamuk, M., & Bektaş, H. (2014). Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s. 77-90. Erişim adresi: <http://siyasetekonomiyonetim.org/index.php/seyad/article/view/136>
- Popescu, S. N. (2021). A counseling model of career guidance for youth. *Revista de Ştiinţe Ale Educaţiei*, 43(1), 63-84.
- Rebelo, S. (1991). Long-run policy analysis and long-run growth. *The Journal of Political Economy*, 99 (3), s. 500-521. The University of Chicago Press. Erişim adresi: : <http://www.jstor.org/stable/2937740>
- Roberts, K. (2013). Career guidance in England today: reform, accidental injury or attempted murder?. *British journal of guidance & counselling*, 41(3), 240-253.
- Rojewski, Jay W. ve diğerleri.: "Effects of Gender and Academic- Risk Behavior on the Career Maturity of Rular Youth." *Journal of Research in Rular Education*, (v11n2 Fall 1995).
- Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *The Journal of Political Economy*, 94 (5), s. 1002-1037. Amerika, Chicago: The University of Chicago Press. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/1833190>
- Sak, L. (2004). *Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Sampson, J. P., Kettunen, J., & Vuorinen, R. (2020). The role of practitioners in helping persons make effective use of information and communication technology in career interventions. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 20 (1), 191-208. <https://doi.org/10.1007/s10775-019-09399-y>
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Savaş, A , Hamamcı, Z . (2010). Okullarda Rehberlik Hizmetlerinin İnternet Üzerinden Yürütülmesine İlişkin Veli, Öğrenci ve Psikolojik Danışmanların Görüşlerinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 27 (27) , s. 147-158 . Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11116/132937>
- Saya, P., Kazak, M., & Doğan, T. (2009). Mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyet, yaş ve aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre incelenmesi.
- Secer, I., Gülbahçe, A., & Ateş, B. (2013). Mesleki grup rehberlik etkinliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Education*, 2(1), 29-38.
- Serel, H., & Masatçı, K. (2005). Türkiye’de beşeri sermaye ve iktisadi büyüme ilişkisi: Ko-entegrasyon analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 49-58. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30053>

- Sharf R. S.: “Applying Creer Development Theory to Counseling”, Wadsworth, Inc., Belmont, California, (1992).
- Sharf, R. S. (2017). Kariyer Gelişim Kuramlarının Kariyer Danışmasına Uygulanması (F. Bacanlı & K. Öztemel, Çev.; 1. bs). Pegem Akademi.
- Shertzer, B.; Stone, S.C.: “Fundamentals of Guidance” Houghton Mifflin Company, Boston, (1976).
- Soysal, A., & Arıcıoğulları, K. Meslek seçiminde yeterlilik ve meslek seçimini etkileyen faktörler: sağlık yönetimi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 2138-2153.
- Sönmez, V. (1986). Türkiye'de eğitimin kalitesi ve geleceği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 49-63. Erişim adresi: http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/shw_artcl-1552.html
- Starica, E. (2013). Predictorii ai indeciziei in alegerea carierei la adolescentii. *Revista de Psihologie*, p. 27.
- Strategy for Lifelong Guidance 2020–2023. National Lifelong Guidance Forum. (2020). Publications of the Finnish Government 2020:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-536-8>
- Şahin, C. ve Şahin, S. (2017). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, Öz-Yeterlik İnançları ve Öğrenciyi Tanıma Düzeyleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), s. 224-238. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/tebd/issue/32959/332379>
- Şahin, C., Aydın, D. ve Morkoyunlu, Z. (2016). Prospective teachers' levels of competence at cognising students. 4th International Conference on Curriculum and Instruction (ICCI 2016). 27-30 Ekim 2016. Antalya.
- Şahin, F.Y. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 1-26.
- Şen, S. M. Beşeri sermaye. In *Ist international congress on applied sciences: “social capital” oct 23-24, 2015–konya/turkey 1. Uluslararası uygulamalı bilimler kongresi: “sosyal sermaye” 23-24 ekim 2015–konya/türkiye* (s. 446).
- Şencan H. ve Ordun G. (2000). İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi öğrencilerinin üniversiteye giriş sınav tercihleri ile derslerden duydukları memnuniyet ve mesleki yönelimlerine ilişkin göstergeler. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 29, 139-169.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics* (Vol. 5, pp. 481-498). Boston, MA: pearson.
- Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tanilli, S. (1989). *Nasıl bir eğitim istiyoruz*. İstanbul: Amaç Yayınları.
- Taş, H. (2012). İşkur'un mesleki eğitim faaliyetlerinin istihdam üzerine etkileri: yalova işkur örneği. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (61), s. 153-176. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/iusskd/issue/938/10607>
- Taşdelen, A. (2005). *Öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik*. E. Uzman (Ed.), Psikolojik danışmanlık ve rehberlik içinde (s.55-76). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Tekin, H. 1977. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Mars Matbaası, Ankara, 328s.

- Telatar, O. M., & Terzi, H. (2010). Nüfus ve eğitimin ekonomik büyümeye etkisi: Türkiye üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 197-214. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30303>
- Tezcan, F. (2018). Üniversite gençliğinin meslek seçimi ve gelecek beklentileri: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi örneği. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 27-57.
- Tezcan, M. (1997). *Türk kişiliği ve kültür-kişilik ilişkileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Thomason, S. L., & Winer, J. L. (1994). Career maturity and familial independence among college freshmen. *Journal of Career development*, 21(1), 23-35.
- Toni, A., & Vuorinen, R. (2020). Lifelong guidance in Finland: Key policies and practices. In E. Hagaseth Haug, T. Hooley, J. Kettunen, & R. Thomsen (Eds.) *Career and career guidance in the Nordic countries, career development series (vol. 9)* (pp. 127–143). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004428096_009
- Topçu-Kabasakal, Z. (2011). Rehberlik Hizmetleri. B. Aydın (Ed), *Rehberlik içinde* (ss 39-81). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Turan, Ü., & Kayıkçı, K. (2019). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Okul Rehberlik Hizmetlerinin Rolü. *E-International Journal of Educational Research*, 10(1).
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-402.
- Türker, İ. H. (2017). Üniversite tercih aşamasındaki ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Kalkınma Planları. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Ustam, F., Çamlıca, A., Gözügüzel, Ö. D., & Özakdenizli, Ö. (2022). İlkokullarda rehber öğretmen eksikliğine ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 11(1), 58-66.
- Uysal, Ş.: “Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri”, Yeni Desen Matbaası, Ankara, (1971).
- Ülgener, S.F. (1991). Milli gelir, istihdam ve iktisadi büyüme. İstanbul: Der Yayınları.
- Violina, E.I., Daharnis & Marjohan. *Counselor Journal. Differences in Career Maturity of Students in the Year 2014* Fakultas Ilmu Pendidikan Universitas Negeri Padang reviewed from Decision Making Style and Gender. Volume4| Number2| June2015.
- Westman, S., Kauttonen, J., Klemetti, A., Korhonen, N., Manninen, M., Mononen, A., ... & Paananen, H. (2021). Artificial Intelligence for Career Guidance-Current Requirements and Prospects for the Future. *IAFOR Journal of Education*, 9(4).
- Wong, L. P. (2022). Issues Concerning the Interpretation and Assessment of Career Adaptability: Perspective from Hong Kong, China. *Youth*, 2(2), 181-194.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın anlambilimsel tarihi ve kavramsal kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3 (1), s. 59-77. Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/133.pdf>
- Yeşilyaprak, B. (2001). Rehber öğretmenlerin iş doyumunun yordanması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Mart, 3-4.

- Yeşilyaprak, B. (2013). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B.: “Eğitimde Rehberlik Hizmetleri”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2000).
- Yeşilyaprak, B.; Güngör, A.; Kurç, G.: “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik” Ders Notu, Gazi Üniversitesi, Ankara, (1996).
- Yeşilyaprak. B. (2019). Türkiye’de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlık Dergisi*, 2 (2), s. 73-102. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/910714>
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, K., & Altınkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin maddenlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 8(1), 942-973. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936427.pdf>
- Yumuşak, İ.G. ve Bilen, M. (2000). Gelir dağılımı - beşeri sermaye ilişkisi ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *K. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), s. 77-96. Erişim adresi: <https://econwp.ub.uni-muenchen.de/econ-wp/mac/papers/0404/0404016.pdf>
- Yurdakal, H. İ., Erol, A., & Erol, M. (2016). Öğretmen adaylarının düşünme stillerinin anne-baba eğitim düzeyi ve meslek değişkenleri açısından incelenmesi.
- Yüksel Şahin, F. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının okullarında verdikleri psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirmeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 281-298.
- Yüksel, A., & Yüksel, S. (2012). Yönelme sürecinde ilköğretim öğrencilerinin cesaretini kırma (İstanbul ili Fatih İlçesi örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2447-2460.
- Zaccaria, J. S.: “Theories Of Occupational Choice And Vocational Development”, Houghton Mifflin Company, Boston, (1970).
- Zadil, E. (2010). Mesleğe Yönelme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (8), s. 69-102. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9209>
- Zayimoğlu Öztürk, F , Aksoy, H . (2015). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Modelinin 8. Sınıf Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Ordu İli Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 33 (2) , s. 439-454 . Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/omuefd/issue/20279/214935>
- Zheng, L., Meng, H., Wang, S., Liang, Y., Nie, R., Jiang, L., ... & Zhou, N. (2022). Adolescents’ Family Socioeconomic Status, Teacher–Student Interactions, and Career Ambivalence/Adaptability: A Three-Wave Longitudinal Study. *Journal of Career Development*, 08948453221100549.
- Zunker, V., G. (2016). *Career Counseling. A Holistic Approach*. CA Unated States: Cengage Learning, Inc.

EKLER

EK 1- LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Öğrenci Formu)

Değerli öğrenciler; bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimler Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı alanında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. *Mesleki Yönlendirme Programı;* bireylerin kendi ilgilerini, kişisel özelliklerini, yeteneklerini, becerilerinin farkında olarak kendine en uygun mesleğe karar vermek olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadeler mesleki yönlendirme programı kapsamında yapılan faaliyetlerin etkisini araştırmak için hazırlanmıştır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini korumak için sizin durum ve düşüncenize en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Gösterdiğiniz ilgi ve destek için teşekkür ederim.

Feyza TAŞTAN TUNÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Okul Psikolojik Danışmanı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda yer alan seçeneklerden size uygun olan seçeneği (*) işaretleyiniz.

1. Cinsiyetinizi işaretleyiniz.

Kadın () Erkek ()

2. Sınıf düzeyinizi işaretleyiniz.

10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()

MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMI (MYP) ÖĞRENCİ ÖLÇEĞİ

	1.Kesinlikle Katılmıyorum	2.Katılmıyorum	3.Kararsızım	4. Katılıyorum	5.Tamamen Katılıyorum
1.Seçeceğim mesleğin geleceğimi nasıl etkileyeceğini açıklayabilirim.					
2.Ders seçiminde kendimi ve içinde bulunduğum koşulları gerçekçi bir biçimde değerlendirebilirim.					
3. Okulda seçebileceğim alanlarla ilgili aldığım bilgileri ön plana alarak plan yaparım.					
4. İlgi duyduğum mesleklerin gerektirdiği eğitim hakkında rehberlik alırım.					

5. Meslekleri tanıtan kaynakları ailem ile beraber incelerim.					
6. Eğitsel ve mesleki planlama olarak rehber öğretmenden yardım alırım					
7. Kendimi tanımanın ders/alan seçimi üzerinde etkisine göre plan yaparım.					
8. Seçeceğim dersler ile meslekler arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak hedef oluştururum.					
9. Dersler ve meslekler ile kendi mesleki değerlerimin, ilgilerimin, yeteneklerimin ve kişisel özelliklerimin arasında bağlantı kurabilirim.					
10. ilgimi çeken meslekler ile kişilik özelliklerim arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak plan yaparım.					
11. İlgi duyduğum alan/meslekle ilgili nasıl bir eğitim almam gerektiğini ailemin yönlendirmesine göre karar veririm.					
12. Mesleki değerlerimin (Örn. Saygı, profesyonellik, güvenilirlik) farkında olarak meslek seçimimi yapabilirim.					
13. Meslek seçimi ile ilgili ya gerekli adımları takip ederim.					
14. Ön yargıların meslekler üzerindeki etkisini değerlendirebilirim					
15. Meslekler hakkında bilgi edinerek geleceğe yönelik plan ve hedeflerimi oluşturabilirim.					
16. Önemi artan ya da önemi azalan mesleklerle ilgili bilgi edinirim.					
17. Kısa dönem ve uzun dönemde mesleki olarak hedeflerimi belirleyebilirim.					
18. Bir şeyler üretmenin (üretkenliğin) toplum için yararlı olduğunun farkındayım.					
19. Meslek seçimi üzerinde ekonomik ve toplumsal ihtiyaçların etkili olduğunu bilirim.					
20. Yükseköğretim program ve koşulları ile ilgili yapılan gerekli bilgilendirmelere katılırım.					
21. İlgilerime, yeteneklerime, mesleki değerlerime ve akademik başarıma göre üst kurum programı seçmenin önemini farkındayım.					
22. Ortaöğretim (lise) sonrasında mesleğe ve işe hazırlayan kurumlar hakkında bilgi alırım.					
23. Seçtiğim alan/derslerin hayatımı nasıl etkileyeceğinin farkındayım.					
24. Seçtiğim/seçeceğim derslerin uygunluğunu mesleki amaçlarıma göre değerlendiririm.					
25. Ortaöğretimde aldığım eğitimin meslek hedefime katkısını değerlendiririm.					

26. Yükseköğretim program ve koşulları hakkında bilgilendirme hizmeti alırım.					
27. Ortaöğretimden sonraki süreçte işe başlamak için gerekli mesleki kursları değerlendiririm.					
28. Kendime uygun iş/meslek koşullarıyla ilgili bilgilendirme hizmeti alırım.					
29. Hedeflediğim meslek/işin gelecek koşulları ve çalışma alanları araştırırım.					
30. Eğitim ya da iş başvurusu için gerekli öz geçmişimi yazabilirim.					
31. Kişisel özelliklerime uygun olan iş/meslek alanlarının koşulları açısından araştırırım.					
32. Yurt içinde ya da yurt dışında tercih edebileceğim eğitim alanları hakkında araştırma yaparım.					
33. Meslek seçimi hakkında öğretmenlerimden ve rehber öğretmenimden yardım alırım.					
34. Mesleki hedeflerimi oluştururken ailemden fikir alırım.					

**EK-2 LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM
UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Öğretmen Formu)

Değerli katılımcılar; bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimler Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı alanında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. *Mesleki Yönlendirme Programı;* bireylerin kendi ilgilerini, kişisel özelliklerini, yeteneklerini, becerilerinin farkında olarak kendine en uygun mesleğe karar vermek olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadeler mesleki yönlendirme programı kapsamında yapılan faaliyetlerin etkisini araştırmak için hazırlanmıştır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini korumak için sizin durum ve düşüncenize en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Gösterdiğiniz ilgi ve destek için teşekkür ederim.

Feyza TAŞTAN TUNÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Okul Psikolojik Danışmanı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda yer alan seçeneklerden size uygun olan seçeneği (*) işaretleyiniz.

1. Cinsiyetinizi işaretleyiniz.

Kadın () Erkek ()

2. Branşınızı işaretleyiniz.

Okul rehber öğretmeni/Psikolojik Danışman () Sınıf rehber öğretmeni ()

3. Çalışma yılınıza uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1-5 yıl arası ()

5-10 yıl arası ()

10 yıl ve üstü ()

MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMI (MYP) ÖĞRETMEN ÖLÇEĞİ

	1.Kesinlikle Katılmıyorum	2.Katılmıyorum	3.Kararsızım	4. Katlıyorum	5.Tamamen Katlıyorum
1. Öğrenci ve veliler yükseköğretim programları ve koşulları hakkında bireysel olarak görüşürüm.					
2. Öğrenci ve veliler ortaöğretim sonrasında işe ve mesleğe hazırlayan kurum ve mesleki kurslar hakkında gelecek planı oluşturmasına katkıda bulunurum.					

3. Mesleki Yönlendirme Programı uygulamalarında öğrencilerinde istekleri yönünde bilgilendirme yapılır.					
4. Sağlıklı bir mesleki yönlendirme için aile, branş öğretmenleri ile birlikte öğrenciyi tanıma çalışması yaparım.					
5. Mesleki yönlendirme programı uygulamalarını etkili şekilde yürütmek için diğer öğretmenlerle fikir alışverişinde bulunurum.					
6. Okuldaki tüm öğretmenlerin öğrencilerin mesleki hedeflerini belirlemede yardımcı rolü olduğunun bilincindeyim.					
7. Okulumuzda meslekleri tanıma konusunda düzenli etkinlikler yapılmaktadır.					
8. Öğrencilere kendilerini tanımaya yardımcı testler uygulanmaktadır.					
9. Öğrencilere uygulanan testlerin değerlendirmesi geri dönüt olarak öğrencilere ulaştırılır.					
10. Yükseköğretim programları ve koşulları hakkında öğrenciler bireysel olarak danışırlar.					
11. Gelecek hedefi belirlemede öğrenciler teşvik edilir.					
12. Ortaöğretimden sonra farklı kuruma yerleşen ya da meslek edinen öğrenciler hakkında bilgi edinirim.					
13. İlgi, yetenek, akademik başarı ve mesleki değerlerin meslek hedefi belirlemedeki önemi hakkında öğrenci ve velilerle planlama yaparım.					
14. Mesleki yönlendirmenin doğru yapılmasının birey ve toplum açısından önemini hakkında çalışmaları takip ederim.					
15. Öğrencilerin kişisel özellikleri ve eğilimleri hakkında gözlem yapar ve bunu diğer öğretmenler ve veliler ile paylaşıyorum.					
16. Mesleki yönlendirmeye ilişkin çalışmaların yeterli olduğunu düşünürüm.					
17. Öğrencinin mesleki olarak beklentilerini ifade etmesi için destek olurum.					
18. Mesleki yönlendirme programı çalışmalarının ülke kalkınması üzerindeki etkinin farkındayım.					
19. Veliler ve öğretmenler ile mesleki yönlendirme bilgilendirme çalışmaları için iş birliği içerisinde hareket ederiz.					
20. Öğrencilerimin gelecekle ilgili beklentileri hakkında bilgi edinirim.					
21. Velileri öğrencinin yetenekleri, ilgileri, akademik başarısı ve kişisel özellikleri hakkında düzenli olarak paylaşım yaparım.					

22. Yükseköğretim programları ve koşulları hakkında veli bilgilendirmesi yaparım.					
23. Yurt dışı ve yurt içi eğitim koşulları hakkında öğrenci ve veliyle ortak çalışma yaparım.					
24. Öğrencilerin yetenekleri, ilgileri ve kişisel özellikleri hakkında okulda tüm öğretmenlerden fikir alırım.					
25. Okulumuzda yapılan mesleki yönlendirme programı etkinliklerinin yeterli olduğunu düşünürüm.					
26. Veliler çocukları hakkında bilgi almak için bana danışırlar.					
27. Öğrencileri her kademedeki gözlemler ve bu gözlemlerimi öğrenci-veli-diğer öğretmenlerle paylaşıyorum.					
28. Okulumuzda yapılan mesleki yönlendirme çalışmalarının etkili olduğunu düşünürüm.					
29. Öğrencilere etkili mesleki karar verme yönünde bilgilendirerek karar verme becerilerini güçlendirmede katkı sağlıyorum.					
30. Ortaöğretim sonrasında iş/meslek alanları ve çalışma koşulları hakkında öğrencilere güvenilir bilgi sağlıyorum.					

**EK-3 LİSELERDEKİ MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAM
UYGULAMALARININ ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE VELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Veli Formu)

Değerli veliler; bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimler Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı alanında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. *Mesleki Yönlendirme Programı;* bireylerin kendi ilgilerini, kişisel özelliklerini, yeteneklerini, becerilerinin farkında olarak kendine en uygun mesleğe karar vermek olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadeler mesleki yönlendirme programı kapsamında yapılan faaliyetlerin etkisini araştırmak için hazırlanmıştır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini korumak için sizin durum ve düşüncenize en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Gösterdiğiniz ilgi ve destek için teşekkür ederim.

Feyza TAŞTAN TUNÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Okul Psikolojik Danışmanı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda yer alan seçeneklerden size uygun olan seçeneği (*) işaretleyiniz.

1. Aile Sosyoekonomik düzeyinize uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Düşük () Orta () Yüksek ()

2. Anne eğitim düzeyine uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Ortaokul ve altı () Ortaöğretim/lise mezunu () Ön lisans ya da
lisans mezunu ()

3. Baba eğitim düzeyine uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Ortaokul ve altı () Ortaöğretim/lise mezunu () Ön lisans ya da
lisans mezunu ()

MESLEKİ YÖNLENDİRME PROGRAMI (MYP) VELİ ÖLÇEĞİ

	1.Kesinlikle Katılmıyorum	2.Katılmıyorum	3.Kararsızım	4. Katılıyorum	5.Tamamen Katılıyorum
1. Okul psikolojik danışmanı ve branş öğretmenlerine mesleki yönlendirme konusunda danışırım.					
2. Okulda düzenlenen mesleki yönlendirme uygulamalarına katılım gösteririm.					

3. Çocuğumun ilgi, yetenek ve değer alanlarını takip ederim.					
4. Çocuğumun ne istediğı konusunda onunla fikir alışverişinde bulunurum.					
5. Çocuğum gelecekle ilgili plan ve hedeflerinin benimle paylaşır.					
6. Okuldaki öğretmenlerin gözlemlerinden faydalanırım.					
7. Çocuğumu seçtiğı yönde ilerlemesi için yardımcı olurum.					
8. Çocuğumun meslek seçiminde okul ve aileyle ortak hedefler belirlenmesinde destek olurum.					
9. Çocuğumun başarı ve başarısızlığının kaynaklarının neler olduğunun bilincindeyim.					
10. Okulda gerçekleştirilen mesleki rehberlik ve çocuğumu tanıma ile ilgili etkinliklere katılırım.					
11. Derslerindeki başarı ve yeteneğinin meslek hedeflerini belirlemedeki etkisinin farkındayım.					
12. Çocuğumla beraber fikir alışverişini yaparak mesleki hedef planları oluştururuz.					
13. Her zaman okuldaki öğretmenlerle iş birliği içerisinde olarak veli katkısını sunarım.					
14. Çocuğumun yetenekleri, ilgileri, mesleki değerleri ve akademik başarısı hakkında öğretmenlerden bilgi alırım.					
15. Çocuğumun hangi alanlara eğilimi olduğunu gözlemlerim.					
16. Çocuğumun kişilik özelliklerine göre meslek seçmesi gerektiğinin farkındayım.					
17. Yükseköğretim programları hakkında okul tarafından bilgilendirilirim.					
18. Doğru meslek tercihinin toplumsal gelişme açısından önemini farkındayım.					
19. Mesleki amaçlara ulaşmada her zaman çocuğumun yetenek ve kararlarını ön planda tutarım.					
20. Çocuğumun kendini tanıması adına farklı sosyal etkinlik ya da ilgi duyduğu kurslara gönderirim.					
21. Yurt içinde ve yurt dışındaki eğitim olanak ve koşullarını incelerim.					
22. Önemi azalan ya da artan mesleklerle ilgili bilgi alırım/araştırırım.					
23. Okul rehber öğretmeni ve sınıf öğretmenine çocuğumu daha iyi tanımak için danışırım.					
24. Çocuğumun kişisel özelliklerine ve kararlarına saygı duyarım.					
25. Mesleklerle ilgili kendi ön yargılarımı çocuğuma yansıtarak fikrini değiştirmeye çalışırım.					

26. Okulda yapılan mesleki yönlendirme ile ilgili çalışmalarını yeterli bulurum.					
27. Çocuğumun yetenek, ilgi, beklenti ve kişisel özellikleri hakkında yeterli bilgim vardır.					
28. Çocuğumun verdiği kararlara güvenirim ve destek olurum.					

EK-4 ETİK KURUL KARARI

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
27.11.2020	10	2020/806

KARAR NO: 2020/806
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Feyza TAŞTAN' ın Doç. Dr. İsmail GELEN danışmanlığında "Liselerdeki Mesleki Yönlendirme Program Uygulamalarının Öğrenci, Öğretmen, Veli Açısından Değerlendirilmesi" isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmasını içeren 39448 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Feyza TAŞTAN' ın Doç. Dr. İsmail GELEN danışmanlığında "Liselerdeki Mesleki Yönlendirme Program Uygulamalarının Öğrenci, Öğretmen, Veli Açısından Değerlendirilmesi" isimli Yüksek Lisans Tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK 5- ARAŞTIRMA İZİNİ BELGESİ

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47377298-44-46692951
Konu : Araştırma , Uygulama ve Anket İzni
(FeYZa TAŞTAN TUNÇ)

29.03.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: 16/02/2022 tarih ve 43611425 sayılı Valilik Makam Onayı.

Ondokuz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi FeYZa TAŞTAN TUNÇ'un tutanakta belirtilen konu ile ilgili Araştırma izni hakkındaki Bila tarih ve 221233 sayılı yazısı, ilgi sayılı Valilik Makam Onayı ile oluşturulan komisyon tarafından incelenmiştir. İlgilinin çalışmasının Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgede belirtilen hususlar çerçevesinde uygulanabileceği ekte gönderilen komisyon tutanağı ile onaylanmıştır. Denetimleri ilgili okul, ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla, araştırmanın ayrıca öğrenci, veli ve/veya öğretmenlerden alınacak izin ve gönüllük esasları çerçevesinde 2021-2022 Eğitim Öğretim yılı sonuna kadar tutanakta belirtilen Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü İlçelerimizde bulunan Resmi Anadolu Lisesi, Resmi Sosyal Bilimler Lisesi, Resmi Resmi İmam - İmam Anadolu Lisesi, Resmi Fen Lisesi, Resmi Güzel Sanatlar Lisesi ve Resmi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğretmen, Öğrenci ve Öğrenci Velilerine yönelik Covid-19 tedbirleri kapsamında Araştırma, Uygulama ve Anket çalışması yapılması hususunda ;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

FeYZi KURT
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:
1-Komisyon Tutanağı (1 sayfa)
2-Anket (8 sayfa)

Gereği:
Eyyübiye İlçe Kaymakamlığına (İlçe MEM)
Haliliye İlçe Kaymakamlığına (İlçe MEM)
Karaköprü İlçe Kaymakamlığına (İlçe MEM)

Bilgi:
Ondokuz Üniversitesi Rektörlüğü
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

Sayın: (FeYZa TAŞTAN AKTAN)

Adres :

Telefon No : 0 (414) 280 63 11
E-Posta: urfasicil@hotmail.com
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: M.E.YAĞLICI Şef

Unvan : Şef

İnternet Adresi: sanliurfameb.gov.tr

Faks:4142806399

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3230-4985-346c-bcec-150e kodu ile teyit edilebilir.

ÖZ GEÇMİŞ

Feyza TAŞTAN TUNÇ, ilkokulda Gülsüm Sami Kefeli İlkokulu, ortaokulu Denizevleri Ortaokulu, liseyi Samsun Anadolu Lisesi'nde okumuştur. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Lisans Programını başarıyla tamamlayarak 2017 yılında mezun oldu. 2019 yılında Eğitim Bilimleri anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalında tezli yüksek lisansa başlayarak 2022 yılında Yüksek Lisans programını tamamladı. 2020 yılından itibaren Şanlıurfa ilinde Okul Psikolojik Danışmanı/Okul Rehber Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Temel ilgi alanları Okul Öncesi Dönemde Çocuk Psikolojisi, Oyun Terapisi, Etkili İletişim ve Beden Dili, Öğrenme ve Öğretme Teknikleridir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6930-4692>

Yayımlar:

Taştan, F., Gelen, İ. (2022). Bireylere Uygulanan Mesleki Yönlendirme Çalışmalarının Rehber Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi (Sözel Bildiri-Özet Sunum). 12. Uluslararası Sosyal Beşerî ve Eğitim Bilimleri Kongresi.19-20 Mart 2022.